

Hyväksikäytön kirjo

Ihmiskaupan kehitys ja toimintatavat
Suomessa, Latviassa, Virossa, Puolassa
ja Ukrainassa

Toimittaneet:
Anna-Greta Pekkarinen
Anniina Jokinen

MAAKARTOITUKSET:

Suomi: Anna-Greta Pekkarinen, Tiina Turunen,
Riikka Huovinen, Saara Haapasaari,
Anniina Jokinen & Natalia Ollus

Viro: Anna Markina, Laura Lajal & Kevin Reim

Latvia: Agnese Zīle-Weisberga

Puola: Suzanne Hoff & Irena Dawid

Ukraina: Suzanne Hoff, Kateryna Cherepakha
& Kiril Sharapov

HEUNI Report Series no. 103b

Helsinki 2023

Tämän julkaisun on rahoittanut Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden rahaston poliisiyhteistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjumista sekä kriisinhallintaa koskeva rahoitusväline.

Julkaisun sisältö edustaa vain kirjoittajien näkemyksiä ja on yksin heidän vastuullaan. Euroopan komissio ei vastaa millään tavoin sen sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

ULKOASU JA TAITTO:

Lea-Maija Laitinen

www.leamaija.works

KUVITUKSET:

Freepik

ISBN: 978-952-7249-77-2 (PDF)

ISBN: 978-952-7249-78-9 (paperback)

ISSN: 2814-9106 (online)

ISSN: 2814-9092 (print)

Ministry of the Interior
Republic of Latvia

#ELECT
THB

Lukijalle

ELECT THB -hankkeen (Enhanced Law Enforcement Cooperation and Training on Trafficking in Human Beings) tavoitteena on tehostaa seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja työvoiman hyväksikäyttöön tähtäävän ihmiskaupan tunnistamista ja tutkintaa sekä parantaa lainvalvontaviranomaisten ja muiden keskeisten toimijoiden välistä yhteistyötä ihmiskaupan torjumiseksi Virossa, Latviassa ja Suomessa. Hanke rahoitetaan Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden rahaston poliisiyhteistyötä koskevasta rahastosta avustussopimuksen nro 101021497 perusteella.

TÄMÄ RAPORTTI PERUSTUU kolmessa kumppanimaassa – Virossa, Suomessa ja Latviassa – sekä Puolassa ja Ukrainassa kerättyihin tietoihin ihmiskauppioiden ja ihmiskauppaan muuten osallistuneiden toimijoiden toimintatavoista, niiden kehityksestä ja ihmiskaupassa käytetyistä reiteistä. Tiedot on kerätty kirjallisista lähteistä kuten eri viranomaisten raporteista, tilastoista ja mediasta sekä haastatteleamalla ja keskustelemalla keskeisten sidosryhmien, kuten lainvalvonnan, työsuojeluviranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja ammattiliittojen edustajien kanssa – kiitos ajastanne ja asiantuntemuksestanne. Raportin laatineet hankekumppanit keräsivät Viroa, Suomea ja Latviaa koskevat tiedot. La Strada Poland, La Strada Ukraine ja La Strada International keräsivät Puolaa ja Ukrainaa koskevat tiedot. Kukin vastaa omasta työstään kuten tiedonkeruusta ja raportoinnista. Tämä raportti yhdistää kaikki maakohtaiset raportit. Sen laadinnassa on käytetty myös Puolaan ja Liettuaan tehtyjen operatiivisten opintovierailujen aineistoa. Jälkimmäinen korvaa suunnitellun vierailun Ukrainaan, jota ei ollut mahdollista järjestää sodan vuoksi.

Koska tarkoituksena on saada ajankohtainen kuva ilmiöstä, käytetyt lähteet ovat erilaisia ja sisältävät pääasiassa media-artikkelia, (tilanne)raportteja ja haastatteluja sekä jossakin määrin akateemisiä lähteitä ja tutkimuksia. Tutkijat ovat myös osallistuneet lukuihin kokouksiin, seminaareihin ja epävirallisiin keskusteluihin, joissa lainvalvontaviranomaisten ja muiden viranomaisten edustajat ovat keskustelleet tähän raporttiin liittyvistä aiheista. Raportti ei sisällä luottamuksellisia tietoja.

Sisällys

Lukijalle	4
1. Johdanto	8
1.1 Taustaa	9
1.2 Kohderyhmä	10
1.3 Keskeiset käsitteet	11
2. Ihmiskauppaa koskevat tilastot	12
2.1 Rikosoikeusjärjestelmän tilastot	13
2.2 Rikosuhritilastot	15
3. Työperäinen ihmiskauppa	18
3.1 Uhrit ja lähtömaat	20
3.2 Rekrytointipalkkiot ja välittäjät	21
3.3 Turvapaikanhakijoiden ja paperittomien siirtolaisten hyväksikäyttö	25
3.4 Sosiaalisesti syrjäytyneiden henkilöiden hyväksikäyttö	30
3.5 Kotitaloustyö	32
3.6 Hyväksikäytössä käytetyt menettelytavat	33
4. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa	48
4.1 Uhrit ja reitit	49
4.2 Rekrytointi ja hyväksikäyttö	52
4.3 Psykologinen pakottaminen ja traumaside	56
4.4 Internetin ja teknologian mahdollistama seksuaalinen hyväksikäyttö	58
4.5 Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa	60
4.6 Pakkoavioliitto	62
5. Maailmanlaajuiset tapahtumat: Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja COVID-19 -pandemia	64
5.1 Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa	64
5.2 COVID-19:n vaikutus	69
6. Hyväksikäytön kirjon analyysi	72
7. Summary: Patterns of exploitation	78
Lähteet	84

1

Johdanto

1.1 Taustaa

IHMISKAUPPA ON SUURELTA osin piilorikollisuutta. Esimerkiksi Suomessa on arvioitu, että jopa 90 prosenttia ihmiskaupparikoksista jää havaitsematta (Yle 23.3.2021). Ilmiön kokonaiskuva on väistämättä tämän vuoksi rajallinen. Rajallisuus johtuu myös siitä, että rikosten tekijät etsivät jatkuvasti uusia menetelmiä ja reittejä toiminnalleen.

ELECT THB-projektin aloittamisen jälkeen on tapahtunut odottamattomia asioita, joilla on ollut maailmanlaajuisia vaikutuksia. COVID-19-pandemia on vaikuttanut ihmisten liikkumiseen ja mahdollisesti johtanut muutoksiin rikosten tekijöiden toimintatavoissa. Se on myös vaikuttanut ihmiskaupan sekä hyväksikäytön havaitsemiseen. Pandemian pitkäaikaisista vaikutuksista ihmiskauppioiden ja avustajien toimintatapoihin tai reitteihin ei kuitenkaan vielä tiedetä paljoakaan. Lisäksi Euroopan geopoliittinen tilanne muuttui nopeasti vuonna 2022 Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan eska-loitumisen seurauksena. Käynnissä olevan sodan vuoksi raportissa on kiinnitetty erityistä huomiota ukrainalaisten pakolaisten hyväksikäytön ja ihmiskaupan riskiin.

Raportissa käsitellyillä mailla on sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Suomi on ihmiskaupparikollisuuden osalta pääasiassa kohdemaata, kun taas Viro, Latvia, Puola ja Ukraina ovat lähtö-, kauttakulku- ja kohdemaita. Myös näiden maiden väestömäärä, työmarkkinat ja sosiaaliturvajärjestelmät vaihtelevat. Tyypillisten uhrien profiilit

vaihtelevat maittain omista kansalaisista työperäisiin maahanmuuttajiin, turvapaikanhakijoihin ja paperittomiin maahanmuuttajiin.

Työvoiman hyväksikäytöstä kaikissa maissa on todettu, että erityisesti siirtotyöläiset voivat olla vilpillisten rekrytointi- ja työllistämiskäytäntöjen kohteena varsinkin matalapalkkaisissa ja vähän ammattitaitoa vaativissa töissä. Rikoksenteelijät käyttävät erilaisia laillisia ja laittomia keinoja salatakseen toimintansa. Niistä osa esitellään tässä raportissa. Internetin ja teknologian rooli seksuaalisessa hyväksikäytössä on tullut yhä tärkeämmäksi erityisesti COVID-19-pandemian takia. Se rajoitti matkustamista ja henkilökohtaisia kontakteja ja mahdollisti uusia tapoja rekrytoida, valvoa ja hyväksikäyttää haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä.

1.2 Kohderyhmä

TÄMÄN RAPORTIN TAVOITTEENA on tarjota ajantasaista tietoa ihmiskaupan uusimmista suuntauksista Suomessa, Virossa, Latviassa, Puolassa ja Ukrainassa sekä tuoda esiin ihmiskauppioiden käyttämiä toimintatapoja erityisesti työperäisessä ja seksuaalisessa hyväksikäytössä. Raportissa pyritään tuomaan esiin mielenkiintoisia tapausesimerkkejä eri maista, jotka antavat käsityksen ihmiskaupan muodoista ja käytetyistä menetelmistä.

Raportin pääasialliset kohderyhmät ovat seuraavat:

- Lainvalvontaviranomaiset, erityisesti ihmiskauppatapauksia työssään tutkivat poliisit, tutkinnanjohtajat ja muut asiaan liittyvät poliisit, jotka ovat tekemisissä haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluvien uhrien kanssa.
- Syyttäjät
- Tuomarit
- Työsuojelutarkastajat
- Verottajan edustajat, erityisesti tarkastuksia tekevät ja harmaaseen talouteen erikoistuneet verotarkastajat
- Yritysten, työnantajajärjestöjen sekä ihmiskaupan ja siihen liittyvien rikosten uhreja avustavien kansalaisjärjestöjen ja ammattiliittojen edustajat.

1.3 Keskeiset käsitteet

TYÖVOIMAN HYVÄKSIKÄYTÖLLÄ TARKOITETAAN tilannetta, jossa rekrytoijan tai työnantajan järjestämässä työssä (ulkomaalainen) työntekijä joutuu huonoihin työolosuhteisiin, esimerkiksi työpäivät ovat liian pitkät, palkka riittämätön, työ tehdään vaarallisessa tai muuten huonossa ympäristössä. Työntekijällä puolestaan on vain vähän mahdollisuuksia muuttaa tilannetta. Tilanteen vakavuudesta ja kokonaisarviosta riippuen työvoiman hyväksikäyttö voi olla työlainsäädännön rikkomista tai vakavissa hyväksikäyttötapauksissa ihmiskauppaa.

PAKKOTYÖLLÄ TARKOITETAAN TYÖTÄ tai toimintaa, johon henkilö pakotetaan rangaistuksen uhalla. Jotkut maat ovat kriminalisoineet pakkotyön omana säännöksenään. Toisissa maissa se on hyväksikäytön muoto ihmiskauppaa koskevan lainsäädännön mukaan, kun taas toisissa sitä ei nimenomaisesti mainita rikoslaisla lainkaan.

IHMISKAUPALLA PAKKOTYÖTÄ VARTEN tarkoitetaan henkilön työvoiman vakavaa hyväksikäyttöä taloudellisen hyödyn saamiseksi. Tyypillisesti vakavan työperäisen ihmiskaupan uhri pakotetaan tekemään pitkiä työpäiviä pienellä palkalla tai ilman

palkkaa. Häntä saatetaan pahoinpidellä, uhkailla, pitää velkasuhteessa ja hänen liikkumisvapauttaan voidaan rajoittaa.

IHMISKAUPPA SEKSUAALISTA HYVÄKSIKÄYTTÖÄ VARTEN voi olla henkilön pakottamista prostituutioon, hyväksikäyttöä seksiteollisuudessa tai hänen alistamista muunlaiselle seksuaaliselle hyväksikäytölle. Uhreina on kaikkia sukupuolia, mutta suurin osa on tyttöjä ja naisia. Ihminen voi myös kokea ihmiskaupan eri muotoja, mikä ei ole harvinaista esimerkiksi hierontapaikoissa tapahtuvassa hyväksikäytössä. Niissä työntekijä voi joutua ihmiskaupan uhrina sekä pakkotyöhön että seksuaalisesti hyväksikäytetyksi.

PARITUKSESSA KOLMAS OSA-PUOLI hyötyy taloudellisesti toisen henkilön seksityöstä tai prostituutiosta saamista tuloista. Paritusta ja sen törkeitä muotoja käytetään joskus rinnakkaisina säännöksinä seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuvaan ihmiskauppaan liittyvissä tapauksissa.

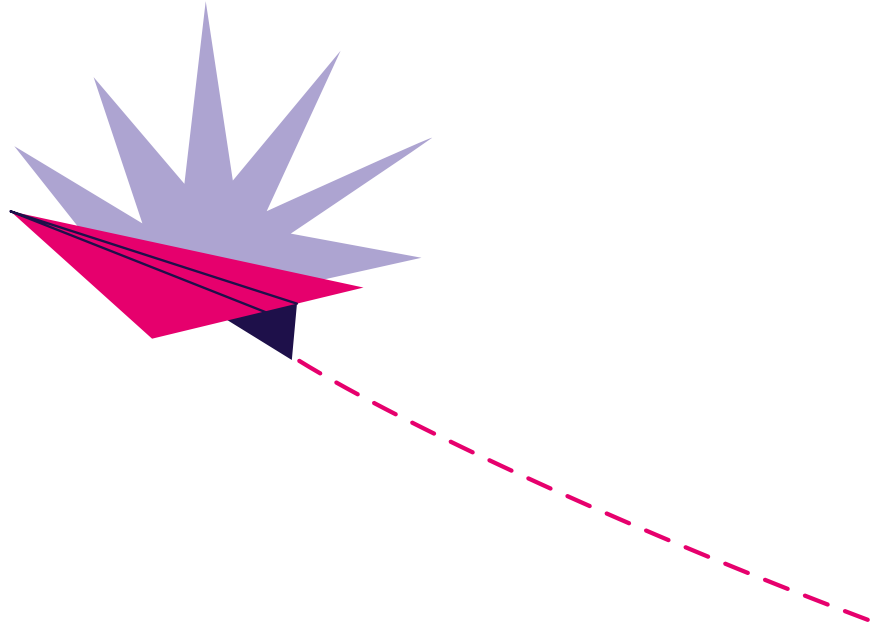
TOIMINTATAPA ELI MODUS OPERANDI viittaa menetelmään, tapaan tai malliin, jolla rikos tehdään.

2

Ihmiskauppaa koskevat tilastot

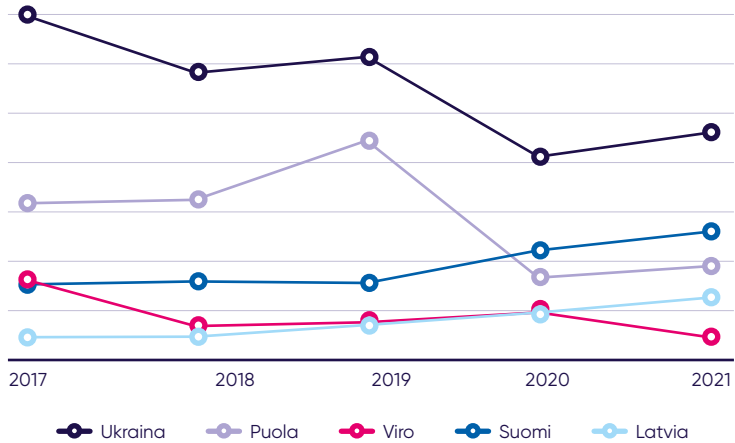
Ihmiskauppa on tyypillisesti piilorikollisuutta. Usein näitä rikoksia ei ilmoiteta viranomaisille, joten ne jäävät piiloon. Monissa maissa ihmiskaupasta ei ole saatavilla kattavia tilastotietoja, vaan eri viranomaiset ja alalla toimivat kansalaisjärjestöt keräävät omia tilastojaan.

2.1 Rikosoikeusjärjestelmän tilastot

SEURAAVAT TILASTOT KUVAAVAT ihmiskaupan ja törkeän ihmiskaupan suuntauksia sellaisina kuin eri maiden lainvalvontaviranomaiset ovat ne todenneet. On tärkeää huomata, että luvut eivät ole vertailukelpoisia eikä niitä pitäisi käyttää sellaisinaan, koska eri maissa tai jopa maan sisällä on käytetty erilaisia tilastointimenetelmiä ja -kriteerejä eri vuosina (esim. sen suhteen, tarkoittavatko luvut uhrien vai tapausten lukumäärää). Lisäksi lainvalvontaviranomaisten havaitsemien tapausten määrä kuvastaa enimmäkseen ihmiskauppatapausten havaitsemiseen liittyviä taitoja ja resursseja, eivätkä rikosten todellista levinneisyyttä, koska useimmat ihmiskaupparikokset jäävät piiloon. Tilastot voivat kuitenkin antaa karkean kuvan ihmiskaupparikosten tunnistamisen kehityksestä eri aikoina. Eri maiden tiedot esitetään yhdessä kaaviossa tilan säästämiseksi.

KAAVIO 1. Ihmiskaupan trendit vuosina 2017–2021 rikosoikeudellisten toimijoiden raportointiin perustuen.

¹ Poliisin ilmoittamat tiedot tunnistetuista uhreista Ukrainassa. Lähteet: U.S. Department of State (2018); Ukraine; State Judiciary Administration of Ukraine; Ministry of Internal Affairs of Ukraine; GRETA 2020; Report by the State Police of Ukraine.

² Latviassa tunnistetut uhrit. Lähteet: the State Police, Centre MARTA, Shelter Safe House.

³ Viron poliisin tunnistamat tapaukset koskien ihmiskauppaa, ihmiskaupan tukemista tai lapsikauppaa. Lähde: Ministry of Justice of Estonia.

⁴ Puolan valtion (kansallinen poliisi ja rajavartiolaitos) tunnistamat uhrit. Lähteet: GRETA (2021); US Dept of State 2022 TIP report: Poland.

⁵ Suomen viranomaisille ilmoitetut ihmiskauppata-paukset. Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto. Julkaistu 1.2.2023, luettu 30.1.2023.

	2017	2018	2019	2020	2021
Ukraina¹	346	291	306	205	229
Latvia²	24	23	38	48	61
Viro³	78	32	37	46	23
Puola⁴	155	162	221	82	94
Suomi⁵	74	79	79	109	129

TALUKKO 1. Kansallisilta viranomaisilta saadut tiedot ihmiskaupan tapauksista/uhreista, 2017–2021.

TIETOO TULLEIDEN IHMISKAUPPARIKOSTEN määrä on ollut viime vuosina kasvussa Latviassa ja Suomessa ja laskenut Ukrainassa, Virossa ja Puolassa. Koko Euroopan unionissa rekisteröityjen ihmiskaupan uhrien määrä kasvoi 10 prosenttia vuonna 2021 edelliseen vuoteen verrattuna (Eurostat 2023). UNODC:n viimeisimmässä ihmiskauppaa käsittelevässä raportissa (UNODC 2023), joka koskee vuotta 2020, tunnistettujen ihmiskauppatapausten määrä oli vähentynyt maailmanlaajuisesti. Se saattoi johtua COVID-19-pandemiaan liittyvistä liikkumis- ja liiketoimintarajoituksista. Koska monilla mailla on ollut haasteita selviytyä pandemiasta, ihmiskaupparikosten havaitsemiseen ja uhrien tunnistamiseen on saattanut olla käytettävissä vähemmän resursseja (UNODC 2023). Tätä näyttää tukevan se, että havaittujen uhrien määrä on laskenut erityisesti matalan ja keskitulotason maissa. Jotkut ihmiskaupan muodot ovat myös mahdollisesti siirtyneet piiloon. (Emt.)

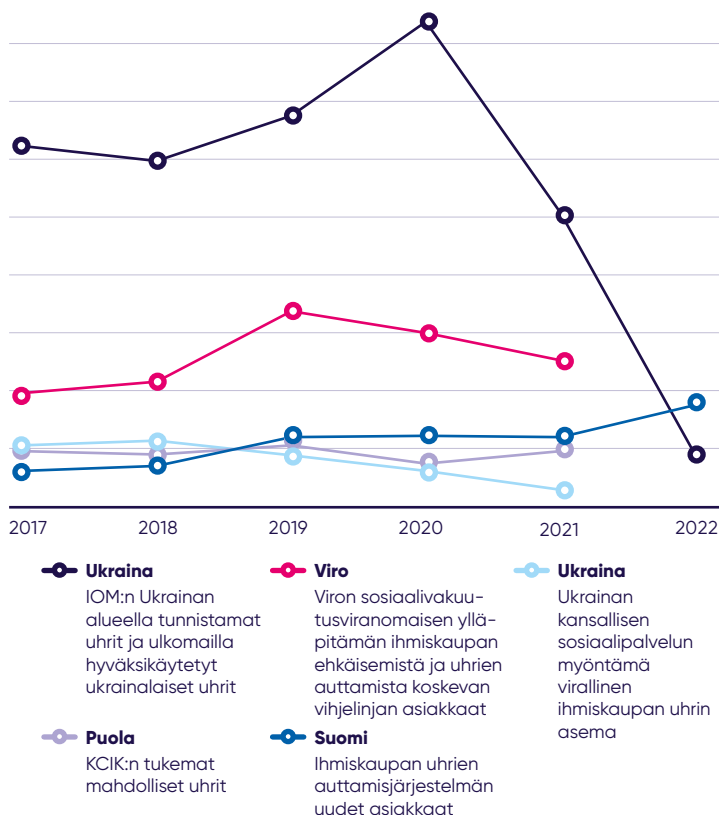
Suomen poliisin mukaan viranomaisten lisääntynyt yhteistyö on johtanut työperäisen ihmiskaupan parempaan tunnistamiseen ja tutkintaan. Se näkyy kiskonnantapaista työsyryntää koskevien

tapausten lukumäärässä, joka on kasvanut viimeisen neljän vuoden aikana (Verohallinto 2023a). (Törkeästä) ihmiskaupasta annettujen tuomioiden määrä on kuitenkin melko alhainen kaikissa viidessä tämän raportin kohteena olevassa maassa.

2.2 Rikosuhritilastot

TOINEN KESKEINEN TIETOLÄHDE eri maiden ihmiskauppatilanteesta ovat tilastot tunnistettujen, alustavasti tunnistettujen tai mahdollisten ihmiskaupan uhrien määrästä. Niitä tuottavat ja keräävät useimmiten kansalaisjärjestöt, uhripalvelut tai viranomaiset, joiden tehtävänä on ihmiskaupan uhrien auttaminen.

Vuonna 2021 EU-maissa oli miljoonaa asukasta kohti keskimäärin 16 rekisteröityä ihmiskaupan uhria (Eurostat 2023). Tässä raportissa käsitellyistä maista Latviassa ja Suomessa oli korkeimmat suhdeluvut, 32 ja 26 rekisteröityä uhria miljoonaa asukasta kohti. Korkeammat luvut voivat heijastaa viranomaisten valmiuksia tunnistaa uhreja.

KAAVIO 2. Ihmiskaupan kehitys: valtiolta tai kansalaisjärjestöiltä tukea saaneet uhrin vuosina 2017–2021.

TAULUKKO 2. Ihmiskaupan uhreja auttavien järjestöjen asiakkaat, 2017–2021.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Viro: Viron sosiaalivakuutusviranomaisen ylläpitämän ihmiskaupan ehkäisemistä ja uhrien auttamista koskevan vihjelinjan asiakkaat ⁶	377	433	679	608	505	
Suomi: Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän uudet asiakkaat ⁷	127	163	229	247	243	367
Puola: KCIK:n tukemat mahdolliset uhrit ⁸	187	181	226	166	210	
Ukraina: IOM:n Ukrainan alueella tunnistamat uhrit ja ulkomailla hyväksikäytetyt ukrainalaiset uhrit ⁹	1 245	1 192	1 345	1 680	1 010	179
Ukraina: Ukrainan kansallisen sosiaalipalvelun myöntämä virallinen ihmiskaupan uhrin asema ¹⁰	198	221	185	134	64	

⁶ Ministry of Justice of Estonia.

⁷ Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2021; 2022; 2023.

⁸ GRETA (2021); U.S. Department of State (2022).

⁹ Tiedot saatu IOM Ukrainalta 2022.

¹⁰ Emt.

¹¹ Emt.

¹² Maailmanlaajuisesti seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja työvoiman hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan uhreja havaitaan yhtä paljon (molemmat ~39 prosenttia kaikista havaituista uhreista) (UNODC 2023, XV).

AVUSTETTAVIEN IHMISKAUPAN UHRIEN määrä on ollut vuosi vuodelta kasvussa Suomessa, Virossa ja Ukrainassa vuoden 2017 jälkeen, mutta Virossa ja Ukrainassa määrä kääntyi laskuun vuonna 2021. Puolassa toimivan ihmiskaupan uhrien kansallisen neuvonta- ja interventiokeskuksen (KCIK) avustamien uhrien määrä on pysynyt melko vakaana vuosien mittaan. IOM Ukraina on auttanut vuosina 2000–2022 lähes 19 500 ukrainalaista ihmiskaupan uhria. Luku sisältää myös Ukrainan ja ulkomaan kansalaiset, jotka ovat joutuneet ihmiskaupan uhreiksi Ukrainassa (N=1 595)¹¹. IOM:n Ukrainassa tunnistamien uhrien ja ulkomailla hyväksikäytettyjen ukrainalaisten uhrien määrä laski jyrkästi vuonna 2022.

Eurostatin tilastoissa luokitellaan ihmiskaupan uhrit hyväksikäytön muodon perusteella. Eurostatin vuoden 2023 tilastojen mukaan seksuaalinen hyväksikäyttö on edelleen yleisimmin tunnistettu hyväksikäytön muoto EU:ssa (55,7 % tapauksista).¹² Osuus oli pienempi kuin vuosina 2008–2019. Rekisteröidyistä uhreista 28,5 % oli työperäisen ihmiskaupan uhreja. Muihin tarkoituksiin (mukaan lukien etuuspetokset, rikollinen toiminta, kerjääminen ja elinkauppa) hyväksikäytettyjen uhrien osuus oli 15,8 prosenttia vuonna 2021. (Eurostat 2023.)

Vuonna 2021 EU:ssa rekisteröidyistä ihmiskaupan uhreista kaksi kolmasosaa oli naisia ja tyttöjä, kun taas naisten osuus epäillyistä ihmiskauppiaista oli 20,5 prosenttia (Eurostat 2023). Kaikista rekisteröidyistä uhreista 44 prosenttia oli oman maan kansalaisia, 15 prosenttia toisesta EU-maasta ja 41 prosenttia EU:n ulkopuolisesta maasta. Latviassa, Liettuassa ja Puolassa suurin osa uhreista oli omia kansalaisia, kun taas Suomessa tämä oli paljon harvinaisempaa. Virossa taas suunnilleen kaikki rekisteröidyt uhrit olivat EU:n ulkopuolisista maista. (Emt.)

Vuonna 2021 ihmiskaupan uhreista kaksi kolmasosaa oli naisia ja tyttöjä, kun taas naisten osuus epäillyistä ihmiskaupiaista oli 20,5 %. Eurostatin mukaan kaikista rekisteröidyistä uhreista 44 prosenttia oli oman maan kansalaisia, 15 prosenttia toisesta EU-maasta ja 41 prosenttia EU:n ulkopuolisesta maasta.

3

Työperäinen ihmiskauppa

Työvoiman hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa esiintyy kaikkialla maailmassa. Sen juuret ovat globaalin vaurauden ja vallan epätasaisessa jakautumisessa. Huonot työmarkkinakäytännöt, jotka koskevat erityisesti ulkomaalaisia työntekijöitä, mahdollistavat ja legitimoivat hyväksikäytön (Ollus 2016).

TYÖVOIMAN HYVÄKSIKÄYTTÖÄ VOIDAAN kuvata taloudellista voittoa tavoittelevana yritysrikollisuuden muotona, johon myös lailliset yritykset osallistuvat sekä tietoisesti että tietämättään (Jokinen & Ollus 2019). Työntekijöiden hyväksikäytöllä voidaan saada aikaan suuria voittoja, kun taas kiinnijäämisen tai seuraamusten todennäköisyys on melko pieni.

Ihmiskauppioiden ja hyväksikäyttäjien liiketoimintamallit koostuvat yleensä kahdesta tavasta tehdä voittoa: kustannusten karsimisesta ja tulojen lisäämisestä (Allain et al. 2013). Kustannuksia karsittaessa työvoimakustannuksia vähennetään esimerkiksi maksamalla liian vähän tai ei ollenkaan palkkaa, pakottamalla uhrin tekemään kohtuuttoman pitkiä työpäiviä tai kiertämällä veroja sekä sosiaali- ja terveydenhoitomaksuja. Työperäisen hyväksikäytön liiketoimintamalli perustuu siihen, että uhreilta peritään erilaisia maksuja esimerkiksi työpaikan turvaamisesta ja kuljetuksista, asumisesta, ruoasta sekä tarvittavista työtarvikkeista ja työkaluista. (Allain ym. 2013; CSD 2019a.) Lisäksi on väitetty, että työperäinen ihmiskauppa näyttää vaativan vähemmän alkuinvestointeja kuin seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuva ihmiskauppa, mutta molemmat voivat tarjota rikoksentekeijöille merkittäviä voittoja (CSD 2019a).

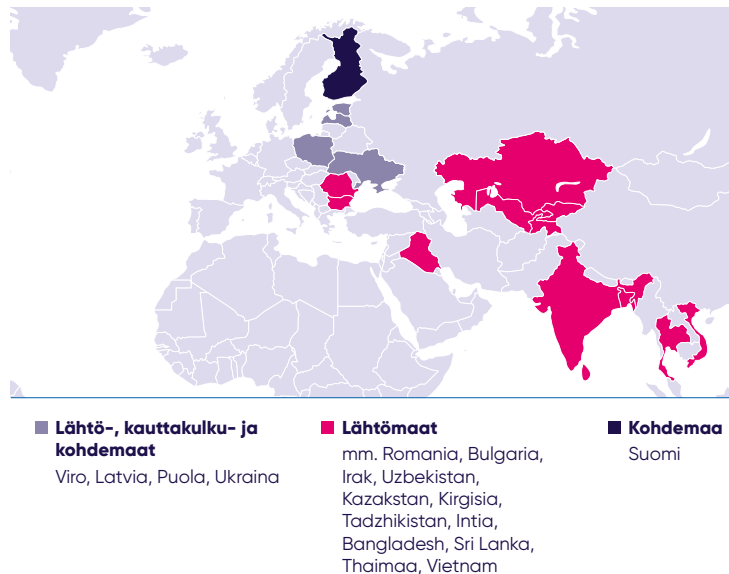

Työvoiman hyväksikäyttöä voi esiintyä millä tahansa alalla. Tässä julkaisussa käsitellyissä maissa tapauksia on paljastunut mm. rakennusalalla, maataloudessa, ravintola-alalla, siivousalalla, telakoilla, tehtaissa, autopesuloissa, metsämarjojen poiminnassa, kynsisalongeissa ja kylpylöissä. Nämä alat ovat yleensä työvoimavaltaisia ja tarvitsevat joustavaa ja vähän koulutettua työvoimaa.

3.1. Uhrit ja lähtömaat

VIIDESSÄ TUTKITUSSA MAASSA työperäisen hyväksikäytön ulkomaalaistaustaiset uhrit ovat tulleet pääasiassa Itä-Euroopasta (esim. Ukraina, Venäjä, Valko-Venäjä, Romania, Bulgaria), Keski-Aasiasta (esim. Kazakstan, Kirgisia, Tadžikistan, Uzbekistan) ja Kaakkois-Aasiasta (esim. Thaimaa, Intia, Nepal ja Vietnam). Lähialueilta tulevat uhrit matkustavat pääasiassa maitse bussilla, junalla tai Suomen ja Viron välisillä lautoilla. Muuten käytetään pääasiassa lentoreittejä. Seuraava tätä raporttia varten luotu kartta antaa käsityksen lähtömaista, joista on saapunut henkilöitä mm. Suomeen, Viroon ja Latviaan. Vaikka Ukraina onkin suurelta osin lähtömaa, sen katsotaan kuuluvan tässä yhteydessä Viron, Latvian ja Puolan kanssa samaan ryhmään tässä raportissa käsiteltyjen maiden erottamiseksi muista karttaan merkityistä maista.

KUVA 1. Eräitä Suomen, Viron, Latvian, Puolan ja Ukrainan ihmiskaupan tärkeimpiä lähtömaita.

EUROSTATIN (2023) MUKAAN Latvia ja Puola kuuluvat maihin, joissa suurin osa ihmiskaupan uhreista on maan omia kansalaisia maahanmuuttajien sijaan (Latviassa yli 90 % ja Puolassa yli 70 %). Suomea lukuun ottamatta tutkitut maat ovat myös työperäisen ihmiskaupan lähtömaita. Virosta, Latviasta ja Puolasta tulevien uhrien kohdemaat ovat usein Länsi- ja Pohjois-Euroopan maita kuten Saksa, Norja, Ruotsi, Suomi ja Iso-Britannia. Ukrainalaisten hyväksikäyttötapauksia on havaittu kaikissa edellä mainituissa maissa sekä muun muassa Venäjällä, Kiinassa ja Lähi-idässä.

Suomalaisten viranomaisten, elinkeinoelämän ja ammattiliittojen edustajien haastattelujen mukaan tietyillä kansallisuuksilla, esimerkiksi Keski- ja Kaakkois-Aasiasta tulevilla, on kohonnut riski

joutua työperäisen hyväksikäytön kohteeksi. Kuten eräs suomalainen haastateltava totesi, mitä pienituloisempi lähtömaa on, sitä todennäköisemmin työntekijä ei ilmoita epäoikeudenmukaisesta kohtelusta. Hän hyväksyy tilanteen, koska se on joka tapauksessa parempi kuin kotimaassa. Kielimuurilla on vaikutusta, koska tilanteeseen on hyvin vaikea puuttua ilman yhteistä kieltä. Kaiken kaikkiaan Keski-Aasian maita pidettiin myös korkeamman riskin maina.

Vaikka ulkomaalaisten työntekijöiden määrä on kasvanut Puolassa, työvoimasta on edelleen huutava pula. Tämä johtuu osittain siitä, että suuri määrä puolalaisia lähtee töihin ulkomaille. Ulkomaalaisten, myös aasialaisten työntekijöiden, työlupahakemusten määrä on kasvanut viime vuosina. Aasialaisten työntekijöiden tilanteeseen Puolassa on kiinnitetty vain vähän huomiota. Siellä on kuitenkin havaittu uusi suuntaus koskien Latinalaisesta Amerikasta tulevien henkilöiden työvoiman hyväksikäyttöä. Monet maahanmuuttajat työskentelevät niin sanotuilla siviilioikeudellisilla sopimuksilla, jotka tarjoavat vain vähän suojaa, koska näihin sopimuksiin ei sovelleta työlainsäädäntöä eli esimerkiksi työsuhteen ehtoja, palkkausta ja lomaoikeutta koskevia säännöksiä (Muraszkiwicz 2020, 38).

Ennen Ukrainan sotaa suurin osa Virossa paljastuneista työvoiman hyväksikäyttötapauksista liittyi ukrainalaisten (mies)työntekijöiden hyväksikäyttöön. Nyt tilanne on tietävästi muuttunut dramaattisesti. Ukrainalaiset työntekijät lähinnä pelkäävät työpaikkansa menettämistä, sillä työnantajat ovat uhkailleet niitä, jotka ovat olleet Virossa jo ennen sodan kärjistymistä vuonna 2022 "sotaan lähettämällä". Viime aikoina työntekijöitä on tullut Viroon Keski-Aasian maita, erityisesti Uzbekistanista ja Tadžikistanista. Nämä tulevat Viroon usein turistiviisumeilla, eikä heillä ole työlupaa. He työskentelevät ilman sopimusta ja heille maksetaan käteisellä, mikä vaikeuttaa todisteiden saamista työperäisestä hyväksikäytöstä. Työntekijöiden haavoittuvuutta lisää puutteellinen tai olematon viron- tai venäjänkielen taito ja epäluottamus viranomaisiin, minkä vuoksi he eivät todennäköisesti käänny poliisin puoleen saadakseen apua.

¹³ ILO (2019); IOM (n.d.); IHRB Dhaka Principles for Migration with Dignity; IHRB The Employer Pays Principle.

3.2 Rekrytointipalkkiot ja välittäjät

HYVÄKSIKÄYTTÖ REKRYTOINNISSA ON yksi työvoiman hyväksikäytön ja ihmiskaupan keskeisistä riskitekijöistä. Ulkomaalaisia työntekijöitä voi rekrytoida työnantaja itse tai välittäjä, jota joskus kutsutaan myös välikädeksi.

Se, ovatko rekrytointimaksut laillisia vai laittomia, vaihtelee maittain. Useissa kansainvälisissä ohjeissa ja periaatteissa¹³ vahvistetaan oikeudenmukaisten rekrytointikäytäntöjen ehdot, mutta ne eivät ole oikeudellisesti sitovia.

Liiallisten tai tekaistujen rekryointimaksujen periminen, joka usein johtaa työntekijän velkaantumiseen, on monissa maissa todettu epärehellisten rekrytoijien ja työnantajien toimintatavaksi.

Yleisesti ottaen rekryointikäytännöt eri maissa vaihtelevat. Joissakin Keski- ja Etelä-Aasian maissa rekryointi perustuu pitkälti henkilökohtaisiin verkostoihin, kuten sukulaisten ja tuttavien rekryointi. Luottamus rakennetaan näiden suhteiden ja suullisten sopimusten kautta pikemminkin kuin sopimusten tai rekryointi- / työvoimaviranomaisten kautta.

Helsingin poliisilaitoksen ihmiskauppayksikön mukaan suurin osa niin sanotuista kehitysmaista tulevista työntekijöistä maksaa kynnysrahan päästäkseen Suomeen (Helsingin poliisilaitos 2022). Nämä maksut ovat nousseet COVID-19-pandemian aikana ja ovat usein 10 000–25 000 euroa. Vuonna 2022 noin 400 henkilön todettiin maksaneen kynnysrahaa. Luku sisältää lähes kaikki ne ihmiskauppana tutkitut tapaukset, joissa uhrin rekrytoitiin ulkomailta. Usein suuria rekryointimaksuja tutkitaan osana ihmiskauppatapausta. Tapauksia on tutkittu myös törkeänä kiskontana. (Iltalehti 3.2.2023.)

TAPAUSESIMERKKI

Maataloudessa tapahtunut hyväksikäyttö Suomessa

VUONNA 2022 NÄRPIÖSSÄ käynnistettiin kasvihuonesektoria koskeva rikostutkinta, jossa epäiltyjen välittäjien kerrotaan veloittaneen kymmeniltä vietnamilaisilta työntekijöiltä 10 000–20 000 euroa työpaikan turvaamiseksi kasvihuoneyrityksessä Suomessa. Maahan saapumisen jälkeen työntekijät majoitettiin ahtaasti yhteismajoitukseen huoneistoihin, jotka sijaitsivat etäällä paikallisväestöstä. Heillä oli vain vähän mahdollisuuksia muuttaa elin- ja työolojaan. Tutkinnassa epäiltyinä on vietnamilainen pariskunta ja kaksi paikallista kasvihuoneyrittäjää sekä kymmeniä muita epäiltyjä. Huhtikuuhun 2023 mennessä asia ei ollut vielä edennyt oikeuteen. (Yle 17.2.2022; Yle 1.4.2022; Yle 14.4.2022; Yle 17.11.2022.)

POLIISI ON MYÖS saanut valmiiksi ihmiskaupparikoksen esitutkinnan samalla alueella. Ihmiskauppatapauksessa kasvihuoneyrittäjän ja hänen vietnamilaisen rikoskumppaninsa epäillään yrittäneen löytää ja kuljettaa henkilö Vietnamista

Suomeen kasvihuoneyrittäjän seksuaalisesti hyväksikäytettäväksi. Kumpikin epäilty kieltää syylistyneensä ihmiskauppaan. (Helsingin Sanomat 26.4.2023.)

LATVIASSA ON TODETTU tapauksia, joissa kolmansista maista tulleet työntekijät ovat joutuneet maksamaan rekryointipalvelumaksuja olettaen, että maksut kattavat viisumin, matkustusasiakirjat, oleskeluluvat ja muut asiakirjat, joilla varmistetaan laillinen työnteke maassa. Kuitenkin vain viisumi ja matkaliput on järjestetty. Latviaan saapumisen jälkeen työntekijöiltä on veloitettu lisämaksuja muiden asiakirjojen laatimisesta (passit, oleskeluluvat jne.). Maksut vähennetään yleensä suoraan palkasta. Monia asiakirjoja työntekijät eivät koskaan itse saa. Asiakirjat, kuten työsopimukset, ovat usein vain latviaksi, ja työntekijät pakotetaan allekirjoittamaan ne ilman selityksiä, saati käännöksiä kielelle, jota he ymmärtäisivät.

Puolassa tunnistettuja ihmiskaupan uhreja on värvätty rekrytointisivustoja, verkkoilmoitusten ja erilaisten sosiaalisen median kanavien kautta. La Strada Poland on raportoinut tapauksista, joissa ihmisiä on rekrytoitu verkossa työpaikkoihin, joita ei ollut olemassa tai joissa olosuhteet poikkesivat huomattavasti siitä, mitä ilmoitettiin. Ilmoittajina on voinut olla jopa virallisesti rekisteröityjä ja/tai lisensoituja yrityksiä. Yleisesti on näyttöä useista Euroopan maista tulevien ihmiskauppioiden toimintatavoista, joissa luodaan harhaanjohtavia tai täysin tekaistuja työpaikkailmoituksia työpaikoista, joissa on korkea palkka, ilmainen kuljetus työpaikalle, ilmainen majoitus sekä bonuksia, mutta joissa ei vaadita erityisosaamista tai sujuvaa kielitaitoa. Työpaikkailmoituksia sisältävien sivustojen lisäksi ilmoituksia julkaistaan sosiaalisen median alustoilla ryhmissä, jotka ovat yleensä huonosti moderoituja. (GRETA 2022, 35–36.)

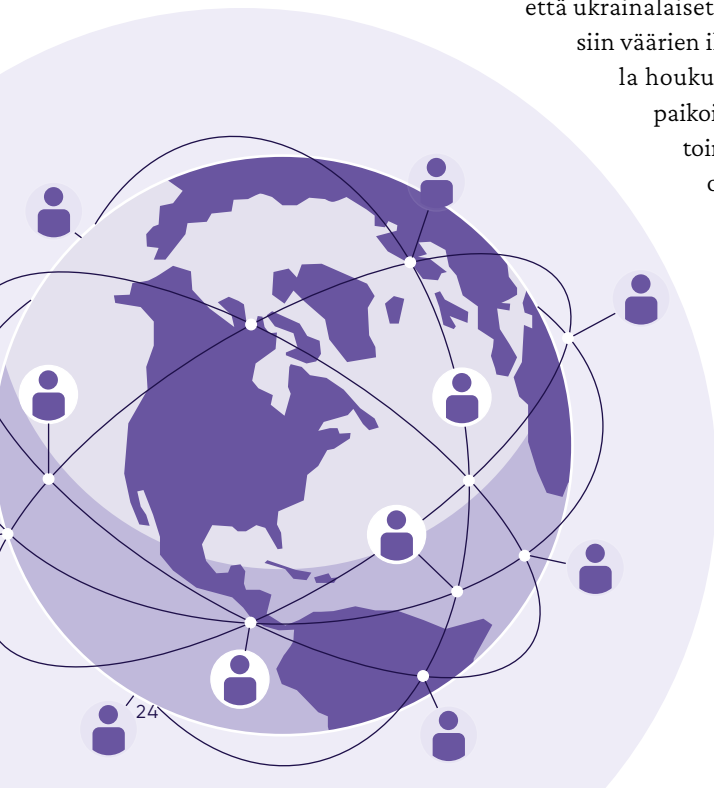
Useissa Euroopan maissa on todettu, että ukrainalaisilla työntekijöillä on riski maksaa erilaisia poikkeuksellisia ja tai laittomia rekryointipalkkioita ja -maksuja. Ukrainan hallitus hyväksyi jo vuonna 2018 uudet lisenssiehdot päätöslauselmalla "Ulkomailla työskentelyn avustajien taloudellisen toiminnan lisenssiehtojen muutoksista", nro 140. Se sisältää yksityiskohtaiset tiedot siitä, mitä asioita työnantajan on sisällytettävä työsopimukseen esimerkiksi työoloista, palkoista, palkasta tehtävistä vähennyksistä, työajoista ja tauoista sekä työsopimuksen pituudesta ja päättymisestä. Lisenssiehtojen tavoitteena oli suojella laillista työtä ulkomailta hakevien ukrainalaisten oikeuksia ja ehkäistä työsuhteeseen liittyviä petoksia. (GRETA 2020.)

Syyskuussa 2022 Ukrainassa hyväksyttiin laki, joka kieltää rekrytointiyrityksiä perimästä maksuja henkilöiltä, jotka hakevat työtä ulkomailta.¹⁴

¹⁴ Verkhovna Rada of Ukraine (n.d.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2623-20#Text>

Vuonna 2022 raportoitiin, että Ukrainan poliisi seuraa ja tutkii virallisia ja epävirallisia rekrytointiverkostoja, mukaan lukien yrityksiä, jotka ilmoittavat työpaikoista ulkomailla. Tietoja rekrytointiyritysten määrästä Ukrainassa ei ole helposti saatavilla, eikä myöskään tietoa siitä, ovatko ne osallistuneet hyväksikäyttöön tai ihmiskauppaan. Ukrainalaisia sotapakolaisia ovat rekrytoineet myös eri EU-maiden toimijat. Lisäksi hallitusten ja pakolaisneuvostojen rekrytointialoitteet ovat tarjonneet matalan riskin reitin työelämään vastaanotavissa maissa. Sen jälkeen, kun Viroon on saapunut ukrainalaisia pakolaisia, heidän majoituspaikkojensa ympärillä on kuitenkin tietyvästi norikoillut "hämärämiehiä", jotka tarjoavat työtä pakolaisille.

Ihmiskaupan uhreja auttava virolainen palveluntarjoaja totesi, että ukrainalaiset saattoivat tietämättään päätyä tekemisiin väärin ihmisten kanssa helpon rahan lupauksilla houkuteltuina. Poliisi on tehnyt iskuja näissä paikoissa, ja majoituspaikat ovat itse ryhtyneet toimenpiteisiin epäilyttävien työpaikkailmoitusten poistamiseksi ja tietojen ilmoittamiseksi viranomaisille. Myös Viron sosiaalivakuutusviranomainen on tiedottanut ihmiskaupasta pakolaisille pitämässään tiedotustilaisuuksissa. (Delfi.ee 2022.)

TAPAUSESIMERKKI

Kuvitteellinen työpaikka välityspalkkiota vastaan

STT:N SUOMALAINEN TOIMITTAJA tekeytyi ukrainalaiseksi pakolaiseksi ja haki ukrainalaisilla rekrytointisivustoilla markkinoituja työpaikkoja Suomesta. Suurin osa näillä sivustoilla tarjotuista työpaikoista ei edellyttänyt aiempaa työkokemusta tai suomen kielen taitoa, mutta palkka oli hyvä. Mainoksissa luvattiin myös ilmainen majoitus ja päivittäisiä aterioita. Osa tarjouksista koski keksittyjä yrityksiä ja osassa oli tunnettujen suomalaisten yritysten nimiä, kuten Valio, Paulig, Luhta, Sinebrychoff ja Huhtamäki.

TOIMITTAJA OTTI YHTEYTTÄ muutamiin näiden sivustojen työnvälittäjiin. Jotkut välittäjät eivät vastanneet, kun heiltä kysyttiin lisätietoja kyseisestä työstä. Jotkut välittäjät taas vaativat 300 euron rekrytointimaksun etukäteen ennen rekrytointiprosessin jatkamista tai kysymyksiin vastaamista. Lisäksi tarvittiin kopio työnhakijan passista rekrytointisopimusta varten. Tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen hakijalle tarjottaisiin varsinaista työtä, josta ei ollut etukäteen tietoa. (Yle 22.3.2022.)

3.3 Turvapaikanhakijoiden ja paperittomien siirtolaisten hyväksikäyttö

TURVAPAIKANHAKIJAT JA PAPERITTOMAT siirtolaiset ovat alttiita työvoiman hyväksikäytölle, koska he saattavat tuntea olevansa pakotettuja hyväksymään työtarjouksen huonoilla ehdoilla (esim. Ollus & Jokinen 2013). Paperittomat siirtolaiset ovat usein haluttomia ilmoittamaan edes vakavasta hyväksikäytöstä, koska se voi johtaa heidän karkottamiseensa maasta. Ihmiset, jotka ovat ylittäneet rajan laittomin keinoin, ovat saattaneet joutua maksamaan tuhansia euroja salakuljettajille ja muille avustajille, mikä voi tehdä heistä alttiita muullekin hyväksikäytölle velkojen maksamiseksi. Esimerkiksi vuonna 2021 Liettuan Valko-Venäjän vastaiselle rajalle alkoi saapua tuhansia ihmisiä tarkoituksenaan hakea turvapaikkaa EU:sta. Amnesty International (2022) haastatteli tuhansia Valko-Venäjältä Liettuaan vuosina

2021–2022 tulleita pakolaisia ja siirtolaisia. Järjestö on raportoinut erilaisista ongelmista Liettuan ja Valko-Venäjän rajalla liittyen väkivaltaisiin käännytyksiin, seksuaaliseen väkivaltaan, oikeussuojan saamiseen sekä oikeussuojakeinojen puutteeseen. (Amnesty International 2022.) Tällaiset kokemukset voivat lisätä myös henkilön alttiutta joutua ihmiskaupan uhriksi.

Suomessa kaikista kansallisen avun piiriin vuonna 2022 otetuista ihmiskaupan uhreista 40 % (147 henkilöä) (N=367) oli turvapaikanhakijoita (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2023). Suomessa hyväksikäytetyistä (N=236) 12 % (28 henkilöä) oli turvapaikanhakijoita. Tiedot osoittavat, että suurin osa uhreista, jotka olivat turvapaikanhakijoita, on joutunut ihmiskaupan uhriksi joko kotimaassaan tai matkalla Suomeen. Suomessa hyväksikäytetyistä 10 % (25 henkilöä) oli paperittomia (emt.).

TAPAUSESIMERKKI

Hyväksikäyttö siivousalalla Suomessa ja Virossa

HELSINGIN SANOMIEN ARTIKKELISSA (5.7.2020) työvoiman hyväksikäytöstä siivousalalla Suomessa, esitettiin useita esimerkkejä turvapaikanhakijoiden hyväksikäytöstä. Yhdessä tapauksessa työntekijät siivosivat määräajoin koulun ja päiväkodin tiloja ympärivuorokautisissa vuoroissa kesäloman aikana. Työpäivät olivat niin pitkiä, että osa työntekijöistä nukkui työpaikalla taukojen aikana. Heidän saamansa palkka oli pieni (eli se ei vastannut tehtyjä työtunteja) ja epäsäännöllinen, ja jotkut eivät saaneet palkkaa lainkaan. Työnantaja uhkaili työntekijöitä ja sai heidät uskomaan, että hänellä oli hyvät suhteet maahanmuuttoviranomaisiin ja poliisiin ja että hän voisi järjestää heidän karkotuksensa maasta. Erään siivoojan mukaan hänen työnantajansa halusi nimenomaan palkata maahanmuuttajia, joilla on rajallinen kielitaito ja verkostot Suomessa, eli työntekijöitä, jotka eivät todennäköisesti tunne Suomen työlainsäädäntöä ja joilla ei juurikaan ole muita työllistymisvaihtoehtoja. (Helsingin Sanomat 5.7.2020.)

ARTIKKELISSA TYÖNTEKIJÄT KUVAILIVAT siivoustyönantajia usein maahanmuuttajataustaisiksi miehiksi, jotka hoitivat rekrytointin ja työnvalvonnan, ja joilla on suomalainen kumppani, joka vastasi asiakkaista ja paperitöistä. Näiden yritysten työntekijät ovat usein maahan muuttaneita, ja heistä monet ovat saapuneet Suomeen turvapaikanhakijoina (emt.).

SIIVOUSTYÖ ON USEIN ulkoistettu ja siivous hoidetaan, kun tiloissa ei ole muita työntekijöitä. Epäkohtia havaitsevia ulkopuolisia on tyypillisesti vähemmän, eikä tilaaja välttämättä tiedä, kuka työn todella tekee. Alan kyseenalaisia käytäntöjä ovat myös useiden minivuorojen teettäminen yhden päivän aikana niin, että työntekijä ei saa palkkaa vuorojen välisestä ajasta; työmäärään nähden liian lyhyet työvuorot, jolloin siivous kestää kauemmin, mutta työntekijälle maksetaan vain osasta tunteja; korvausten maksamatta jättäminen sairauspäivistä; ja järjestelyt, joiden mukaan siivooja on (näennäisesti) yrittäjä (Helsingin Sanomat 5.7.2020). Työnantajat ovat myös kertoneet paperittomille ja turvapaikkaa hakeville työntekijöille, että jos he suostuisivat työskentelemään vaatimusten mukaisesti, työnantaja auttaisi heitä saamaan oleskeluluvan Suomeen (esim. emt.).

VIROSSA RAPORTOITIIN VASTAAVASTA tapauksesta, jossa ulkomaalaistaustaiset työntekijät pakotettiin työskentelemään pitkiä päiviä (320 tuntia kuukaudessa) siivousyrityksessä hyvin pienellä palkalla ilman työsuhteturvaa tai etuja. Työnantaja uhkasi heitä karkotuksella. Työtä tehtiin ostoskeskuksissa, postitoimistoissa, varastoissa ja satamissa, päivä- ja yövuoroissa. Työntekijöillä oli joskus vain yksi vapaapäivä viikossa. Työsopimus oli vain viroksi. Työntekijät eivät tunteneet Viron työlainsäädäntöä, joten he eivät tienneet oikeuksiaan työntekijöinä.

TIEDON PUUTTEEN, TALOUDELLISEN tilanteensa ja kotimaansa korkean työttömyysasteen vuoksi monet sietivät tällaisia olosuhteita. Työnantajan kustotoimet estivät monia uhreja puhumasta. Monet olivat lähteneet Virosta, kun taas toiset pelkäsivät joutuvansa (entisten) työnantajiansa mustamaalaamiksi tai menettävänsä työpaikkansa.

PUOLASSA SIIRTOTYÖNTEKIJÄT, ERITYISESTI entisen Neuvostoliiton maista, työskentelevät usein työnantajan antaman ”työllistämiskomusta” koskevan lausunnon perusteella. Sen avulla he voivat saada puolalaisen työviisumin. Tämän katsotaan luovan riippuvuuden työntekijän ja työnantajan välille, mikä voi olla ongelmallista. Samaan aikaan jotkut asiantuntijat ovat raportoineet, että siirtotyöläiset voivat saapua maahan tällaisen lausunnon perusteella, mutta menevät suoraan töihin toiselle työnantajalle, joka työllistää heidät pimeästi. Ukrainalaisten työntekijöiden ammattiliitto Puolassa arvioi vuonna 2018, että 40 % ukrainalaisista työskentelee harmaassa taloudessa, miehet usein maataloudessa ja rakennusosalalla, naiset kotitaloustyössä (Muraszkiwicz 2020, 41). Kotitaloustyöntekijät, jotka ovat muodollisesti yhden työnantajan palveluksessa, työskentelevät usein pimeästi muissa kotitalouksissa. Tällaiset epäviralliset järjestelyt asettavat työntekijän vielä epävarmempaan asemaan, jota epärehelliset työnantajat voivat käyttää omaksi edukseen. Ei myöskään ole harvinaista, että työnantajat eivät maksa viimeisen kuukauden palkkaa työntekijöille, joilla on väliaikainen viisumi.

Ukrainan sodan alkaessa merkittävä määrä kolmansista maista muuttaneita oli Ukrainassa laillisesti. Ukrainassa arvioitiin asuvan 38 000–61 000 paperitonta maahanmuuttajaa, joista osa kuuluu maassa asuneeseen jopa 400 000 hengen romaniväestöön. Kolmansien maiden kansalaisilla ja paperittomilla siirtolaisilla sekä romaneilla, jotka ovat kohdanneet syrjintää rajalla ja paetessaan, on ollut vaikeuksia käyttää oikeuksiaan ja saada suojelua sodan puhkeamisen jälkeen. Kansalaisuudettomat henkilöt, mukaan lukien entiset Neuvostoliiton kansalaiset, jotka eivät ole hankkineet tai saaneet Ukrainan kansalaisuutta, ovat myös tietävästi kohdanneet tällaisia esteitä. (Hoff & de Volder 2022, 9–10.)

Kolmansien maiden kansalaisilla ja paperittomilla siirtolaisilla sekä romaneilla, jotka ovat kohdanneet syrjintää rajalla ja paetessaan, on ollut vaikeuksia käyttää oikeuksiaan ja saada suojelua sodan puhkeamisen jälkeen.

TAPAUSESIMERKKI

Georgian kansalaisten työskentely ilman työlupaa Virossa rakennusalalla

MAALISKUUSSA 2023 VIRON poliisi- ja rajavartiolaitos (PPA) tarkasti neljä rakennustyömaata, joissa tiedettiin työskentelevän siirtolaisia. Vaikka monet työntekijöistä onnistuivat pakenemaan, 13 heistä jäi kiinni paikan päällä, kertoo Eteläisen prefektin raja- ja maahanmuuttovalvontapalvelun johtaja Margo Peters.

POLIISI TOTESI, ETTÄ kolme Georgian kansalaista oli työskennellyt luvattomasti, koska työnantaja ei ollut ilmoittanut heitä PPA:n ylläpitämään rekisteriin. Lisäksi yksi työntekijöistä oli luvattomasti Virossa. Poliisi aloitti häntä vastaan rikkomusmenettelyn, joka johti hänen karkottamiseensa ja maahan-tulokieltoon Schengen-alueelle 2 vuodeksi ja 9 kuukaudeksi. (Löunaestlane 2023.)

KAHDEN MUUN HENKILÖN viisumit mitätöitiin ja heidän oli poistuttava maasta seitsemän päivän kuluessa. Peters korosti työnantajan velvollisuutta ilmoittaa työntekijät rekisteriin. Luvaton työskentely voi johtaa siirtolaisen kiinniottoon tai sakkoon. Sakko on työntekijälle enintään 1 200 euroa ja yritykselle enintään 32 000 euroa. Jos työnantaja on alihankkija, pää-urakoitsija vastaa yhteisvastuullisesti esimerkiksi maksamattomien palkkojen maksamiseen ja työntekijöiden kotiinpaluuseen liittyvistä kustannuksista. (Löunaestlane 2023.)

VAIKKA ARTIKKELI EI sisällä tarkkoja tietoja tapauksesta, seuraukset näyttävät olevan työntekijöille melko vakavia, vaikka keskeisin ongelma oli se, ettei työnantaja rekisteröinyt heitä asianmukaiseen rekisteriin. Työnantajalle mahdollisesti määrättyistä seuraamuksista ei artikkelissa kerrottu mitään.

Hyväksikäytön riski on havaittu myös alustatyön tai keikkatalouden yhteydessä (CBSS TF-THB 2022, 26; GRETA 2022, 37). Henkilöllisyystodistuksia tarkistetaan harvoin, joten henkilö voi työskennellä jonkun toisen tilillä. Tilin omistaja saa palkat ja voi siirtää vain murto-osan "alihankijalleen". Tämä on todettu toimintatavaksi, joka helpottaa epäsäännöllistä työntekoa ja työvoiman väärinkäyttöä. Koska tilin omistajalla on kuitenkin täysi määräysvalta toisen henkilön talouteen, on olemassa myös ihmiskaupan riski. (GRETA 2022, 37.)

Tuoreen suomalaisen tutkivan lehtiartikkelin mukaan tilejä vuokrataan ruokalahettien Facebook-ryhmissä (Helsingin Sanomat 22.4.2023). Yritykset sallivat lähettien palkata sijaisia, koska lain silmissä he ovat itsenäisiä yrittäjiä. Suomessa on kuitenkin vuodesta 2019 lähtien havaittu tapauksia, joissa ilman oleskelulupaa tai työlupaa ollut henkilö on toiminut ruokalahettinä satunnaisesti toisen henkilön tilillä. Vakavimmassa tunnistetussa tapauksessa alihankintayritys toi Nepalista kaksi henkilöä läheteiksi Suomeen. He tekivät pitkiä päiviä kahden vuoden ajan alihankintajärjestelyn kautta. Artikkelin mukaan heille annettiin väärää tietoa ja he saivat asianmukaisen palkan sijaan vain hieman käteistä ostaakseen ruokaa. (Emt.)

3.4 Sosiaalisesti marginalisoitujen henkilöiden hyväksikäyttö

TYÖNTEKIJÖITÄ REKRYTOIDAAN USEIN verkkoilmoitusten kautta, mutta erityisesti asunnottomia tai päihdeongelmista kärsiviä henkilöitä rekrytoidaan edelleen pääosin kasvokkain ja epävirallisten verkostojen kautta erilaisiin työtehtäviin. Puolan viranomaisten mukaan jotkut rekrytoijat kohdistavat toimintansa erityisesti sosiaalisesti heikommassa asemassa oleviin ihmisiin, kuten kodittomiin tai äskettäin vankilasta vapautuneisiin ihmisiin "tarjotakseen heille paremman elämän". Vaikka tarjottu työ olisi ulkomailla, rekrytoijat ovat maanmiehiä, mikä helpottaa luottamuksen luomista ja mahdollisen uhrin suostuttelua (Muraszkiewicz 2020, 34). Lisäksi tekijät voivat ruokkia potentiaalisten uhrien päihderiippuvuutta saadakseen enemmän valtaa heihin.

Latviassa tapauksissa, joissa uhrit ovat olleet Latvian kansalaisia, tekijät ovat lähes aina käyttäneet hyväkseen uhrien psykologista tai sosioekonomista haavoittuvuutta ja valinneet hyväksikäytettäviksi henkilöitä, joita he ovat pitäneet helppoina huijata, harhauttaa tai manipuloida. Uhrit voivat kärsiä esimerkiksi mielenterveysongelmista, asunnottomuudesta tai vaikeasta päihderiippuvuudesta. Sen vuoksi he voivat suostua tekemään työtä saadakseen vastineeksi asunnon ja ruoan. Kaiken kaikkiaan hyväksikäyttötilanteesta irti pääseminen voi olla vaikeaa kenelle tahansa työntekijälle, jos työ on sidottu asumiseen.

TAPAUSESIMERKKI**Latvialainen kommuuni päihderiippuvaisille¹⁵**

LATVIAN KANSALAISIA VÄRVÄTTIIN paikalliseen kommuuniin, joka on tarkoitettu päihderiippuvaisille. Asuntoyksiköitä, joissa asui yhteensä yli 100 henkilöä, oli kolme. Uhreille luovattiin hoitoa riippuvuuteen työn ja uskonnon kautta. Kolmen henkilön omistamaa järjestöä ei ollut virallisesti rekisteröity kansalaisjärjestöksi tai yhteiskunnalliseksi yritykseksi. Rekrytoijat lähestyivät mahdollisia uhreja soppakeittiöissä ja muissa paikoissa, joissa asunnottomat kokoontuivat. He lupasivat majoituksen, ruokaa ja hoitoa päihderiippuvuuteen käyttäen hyväksi ihmisten haavoittuvuutta ja sosiaalista syrjäytymistä. Joitakin henkilöitä kommuuneihin toivat myös heidän sukulaisensa.

UHRIN KOHTAAMAT ASUINOLOSUHTEET olivat huonokuntoiset, ahtaat eivätkä tarjonneet yksityisyyttä. Joitakin tiloja valvottiin jopa turvakameralla. Jos työ viivästy, uhrin ei saaneet ruokaa. He saivat olla yhteydessä perheeseensä tai ystäviinsä vain harvoin. Työ oli maa- ja metsätaloustyötä. Uhrin vietiin työkohteisiin pakettiautoilla, eivätkä he olleet yhteydessä paikallisiin. Organisaatio oli sopinut maanomistajien/maatilojen omistajien kanssa siitä, että rahat maksettaisiin organisaation omistajille, jotka sitten jakaisivat palkat työntekijöille. Todellisuudessa työntekijät eivät saaneet lainkaan palkkaa, ja rahat jaettiin organisaatiota johtavien ihmisten kesken.

POLIISI JA TYÖSUOJELUVIRANOMAINEN tekivät kommuunissa yhteisen operaation vuonna 2021 laajan valmistelun ja todisteiden hankkimisen jälkeen. Myös palveluntuottajat otettiin mukaan, jotta uhrin saisivat tukea välittömästi. Tapausta ei ole vielä käsitelty oikeudessa.

¹⁵ Yhteenveto ELECT_THB Operatiivinen matka Liettuun, maaliskuu 2023.

Myös muita tapauksia on raportoitu, kuten neljän vaikeista päihdeongelmista kärsineen latvialaisen miehen tapaus. Heille luovattiin työtä Tanskassa. Saksassa, matkalla Tanskaan, miesten passit varastettiin ja niitä käytettiin valeyriyten perustamiseen ja lainojen ottamiseen. Miehet jätettiin Saksaan tyhjin käsin. Lisäksi on havaittu tapauksia, joissa sosiaalisesti marginalisoituja latvialaisia on värvätty ja pakotettu kerjäämään ulkomailla, esimerkiksi Puolassa ja Saksassa.

Latviassa tapahtuvassa kolmansien maiden kansalaisten hyväksikäytössä välittäjien tavoitteena on rekrytoida henkilöitä, joilla on alhainen koulutustaso ja ammattitaito sekä heikko sosiaalinen ja taloudellinen tilanne, tarjoamalla hyvin palkattua työtä (1 500–3 000 euroa kuukaudessa) rakennusalalla, maataloudessa, ateriapalveluissa tai muulla alalla. Kun työntekijät saapuvat Latviaan, työnantaja ilmoittaa heille, että avointa työpaikkaa ei ole enää saatavilla, ja pakottaa heidät allekirjoittamaan toisen, epäedullisemmän sopimuksen. Siinä työntekijä suostuu ottamaan vastaan työn, johon hänellä ei ole pätevyyttä. Työnantajat ilmoittavat sitten olevansa tyytymättömiä työn tulokseen, eivätkä maksa palkkaa tai maksavat vähemmän kuin heidän pitäisi. Palkasta voidaan vähentää myös keksittyjä sakkoja.

Epärehelliset työnantajat yrittävät pidättää työntekijöiden koko palkan tai osan siitä vetoamalla työn huonoon laatuun tai vähentämällä palkasta tekaistuja sakkomaksuja.

3.5 Kotitaloustyö

HYVÄSIKÄYTTÖ KOTITALOUSTYÖSSÄ TAI kotiorjuudessa on ihmiskauppan muoto, jota on erittäin vaikea havaita, koska työ tehdään yksityiskodeissa. Monissa maissa kotitaloustyö on usein osa harmaata taloutta. Se, että työ tehdään näkymättömissä, eristää työntekijät ja tekee heistä – yleensä naisista – alttiimpia hyväksikäytölle ja riistolle kuin muista työntekijöistä. (OSCE 2014, 13.)

Kotitaloustyöhön liittyvän hyväksikäytön tilanne vaihtelee tarkastelluissa viidessä maassa, eikä tästä työvoiman hyväksikäytön muodosta ole yleisesti riittävästi tietoa. Suomalaiset työsuojelutarkastajat ovat huomauttaneet, että potentiaalinen hyväksikäyttö tällä alalla on jäänyt Suomessa paljolti huomaamatta myös muihin Euroopan maihin verrattuna. Suurin osa tarkastuksista tehdään asiakirjojen perusteella, sillä työsuojelutarkastajat eivät saa mennä yksityiskoteihin, ellei ole syytä epäillä työntekijöiden hengen tai terveyden olevan vaarassa eikä valvontaa voi muulla tavalla tehdä (Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 44/2006).

Haastateltujen työsuojelutarkastajien mukaan tarkastusprosessesseja vaikeuttaa myös se, että alan työntekijöihin ei ole helppo saada yhteyttä. Nämä työntekijät eivät välttämättä ole tietoisia oikeuksista, joita heillä työntekijöinä Suomessa on, eivätkä he siksi ilmoita mahdollisista ongelmista tai väärinkäytöksistä. Tähän mennessä tehdyt työsuojelutarkastukset ovat kuitenkin paljastaneet ongelmia siivousalalla ja myös muutamia tapauksia, joissa kotitaloustyössä on tapahtunut vakavampaa hyväksikäyttöä.¹⁶

3.6 Hyväksikäytössä käytetyt menettelytavat

TYÖVOIMAN HYVÄKSIKÄYTTÄJÄT KÄYTTÄVÄT usein laillisia liiketoimintarakenteita ja erilaisia järjestelyitä salatakseen laittoman toimintansa viranomaisilta. He voivat myös kiertää veroja ja sosiaaliturvamaksuja voittojensa maksimoimiseksi. (Jokinen & Ollus 2019, 21.) Ammattimainen ja järjestäytyneet rikollisuus käyttää samankaltaisia keinoja rikoshyödyn alkuperän peittämiseksi. Rahanpesua tapahtuu laillisen liiketoiminnan, pöytälaatikko- ja puskuriyhtiöiden kautta sekä hyödyntämällä alustataloutta ja virtuaalivaluuttoja, joiden avulla rikollisesta toiminnasta saatuja tuloja voidaan sekoittaa laillisiin varoihin. (Verohallinto 2023a.) Tässä luvussa esitellään joitakin työvoiman hyväksikäyttöön liittyviä menettelytapoja.

¹⁶ Katso myös: Työsuojeluhallinto (2022). Kodeissa työskentelevien ulkomaa-laisten työaika-asioissa vakavia puutteita.

Paperilla kaikki voi vaikuttaa olevan kunnossa, mikäli yritys harjoittaa liiketoimintaa hyödyntäen laillisia liiketoimintarakenteita.

TAPAUSESIMERKKI**Suomea, Viroa ja Latviaa koskeva rakennusalan ihmiskauppaepäily**

KESKUSRIKOSPOLIISI TUTKI YHTEISTYÖSSÄ Viron keskusrikospoliisin kanssa keväällä 2023 suurta ihmiskauppaan liittyvää rikoskokonaisuutta rakennusosalalla. Eri yhtiöiden ja henkilöiden muodostaman järjestäytyneen organisaation epäillään erehdyttäneen kymmeniä työntekijöitä Virosta, Latviasta ja Ukrainasta Suomeen työskentelemään pakkotyön kaltaisissa olosuhteissa. Virolaistautaisen organisaation arvioidaan saaneen rikollisella toiminnallaan 2,3 miljoonan euron rikoshyödyn. Poliisi epäilee, että organisaatio pyrki piilottamaan rikollista toimintaansa perustamalla yrityksiä rikoshyödyn siirtämistä ja häivyttämistä varten. Epäillyt myös nimittivät toiminnan keskiössä olevaan yritykseen suomalaisen toimitusjohtajan, mutta todellisuudessa tällä toimitusjohtajalla ei ollut päätösvaltaa yrityksessä. (KRP 2023.)

ESITUTKINNASSA KÄVI ILMI, että virolaiset epäillyt rekrytoivat satoja työntekijöitä erilaisiin rakennusalan töihin perustamiensa yritysten kautta. Työntekijöitä johdettiin harhaan ja erehdytettiin, heitä velkaannutettiin, ja osaan kohdistettiin fyysistä väkivaltaa tai sen uhkaa. 21 epäillyn uhrin työolosuhteiden kerrotaan olleen heikot. Heidän työpäivänsä olivat pitkiä, taukoja ei ollut, ja palkkaa maksettiin liian vähän tai ei ollenkaan. Toisin kuin organisaatio oli väittänyt työntekijöitä rekrytoidessaan, työntekijöiden täytyi maksaa majoituksesta sekä työvälineistä ja -vaatteista. Heiltä oli myös peritty sakkoja ja heidän palkoistaan oli tehty vähennyksiä, joita oli perusteltu mm. poissaoloilla, huonosti tehdyllä työllä tai puhelimen käytöllä työaikana. (Emt.)

TYÖNTEKIJÄT OLI REKISTERÖITY kevytyrittäjiksi laskutuspalveluyritykseen ilman, että olivat tienneet järjestelystä tai ymmärtäneet, mitä kevytyrittäjyys tarkoittaa. Poliisin mukaan he olivat kuitenkin todellisuudessa työsuhteessa, ja työnantajalla oli näin ollen velvollisuus huolehtia heidän työoloistaan. Poliisi uskoo, että epäillyt olivat järjestelleet asianomistajien työntekoa koskevia sopimuksia rakennusalan yritysten ja perustamiensa yritysten välille ja saaneet tällä tavoin itselleen

huomattavia summia rikoshyötyä. Poliisi epäilee 11 henkilöä 21 törkeästä ihmiskaupasta ja yhdestä törkeästä työeläkevaikutusmaksupetoksesta. Epäillyistä 10 on Viron ja yksi Suomen kansalainen. (Emt.)

Lähetetyt työntekijät

TYÖNTEKIJÖIDEN LÄHETTÄMISELLÄ TARKOITETAAN käytäntöä, jossa "työnantaja lähettää työntekijän suorittamaan tilapäisesti palveluja toiseen EU:n jäsenvaltioon palvelusopimuksen, ryhmän sisäisen lähettämisen tai työvoiman vuokrausyrityksen kautta"¹⁷. Lähettämistä säännellään EU:n lähetettyjä työntekijöitä koskevalla direktiivillä¹⁸. Vilpillisiä järjestelyjä voidaan kuitenkin käyttää joustavan työvoiman saamiseksi ja palkan maksamiseksi lähettävän maan alhaisemman palkkatason perusteella. Ne myös vaikeuttavat viranomaisten mahdollisuuksia havaita tilanne ja puuttua siihen sekä saattavat hankaloittaa tutkintaprosessia.

Suomessa lähetettyjä työntekijöitä on erityisesti rakennusala- la, jossa lähettäminen perustuu usein suomalaisen ja ulkomaisen yrityksen väliseen alihankintaan tai vastaavaan järjestelyyn (Jokinen ym. 2011, 24). Finnwatchin (2022, 6) mukaan ennen Ukrainan sodan alkua työnteko-oikeudettomien ukrainalaisten ja valkovenäläisten rakennustyöläisten määrä on ollut kasvussa. On ollut tapauksia, joissa ukrainalaisia on tuotu Suomeen Viron kautta tekaistun työntekijöiden lähettämisyjärjestelyn avulla (Yle 28.9.2020), vaikkakin suomalaiset yritykset ovat myös palkanneet suoraan työntekijöitä, joilla ei ole työlupaa. Työntekijöitä muun muassa Ukrainasta, Uzbekistanista ja Kirgisiasta on lähetetty Suomeen Puolan, Latvian ja Viron kautta. Muuttuneen toimintapolitiikan takia suomalaiset rakennusyritykset työllistävät kuitenkin nykyään melko vähän kolmansista maista lähetettyjä työntekijöitä. Tämä herättää kysymyksen, ovatko epärehelliset välittäjät ja alihankkijat löytäneet uusia, innovatiivisia tapoja piilottaa ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäyttöä, esimerkiksi hyödyntämällä kevyt- tai näennäisyrittäjyyteen liittyviä järjestelyjä, kuten seuraavassa luvussa esitetään.

Puola on vuodesta 2015 lähtien tarjonnut helposti saatavilla olevan työviisumin Armenian, Valko-Venäjän, Georgian, Moldovan, Venäjän ja Ukrainan kansalaisille, mikä on todennäköinen syy siihen, että monet kolmansien maiden kansalaiset lähetetään EU-maihin erityisesti Puolan kautta. Valtioilla on käytäntöjä, joilla hillitään työntekijöiden lähettämistä toiseen jäsenvaltioon tapauksissa, joissa työntekijä ei työskentele eikä ole todellisuudessa työskennellyt lähettävässä maassa. Esimerkiksi puolalaisten yritysten palkkaamia ukrainalaisia hoitajia lähetettiin ennen Venäjän hyökkäyssotaa usein edelleen Saksaan ja muihin EU-maihin.¹⁹ Jos työntekijä on kuitenkin asunut Puolassa alle viisi vuotta, hän tarvitsee erillisen viisumin, jotta hänet voidaan laillisesti lähettää Saksaan. Vaikka työntekijät voisivat työskennellä laillisesti Puolassa, Saksaan lähetetyt työntekijät voidaan karkottaa ja heille voidaan antaa maahantulokielto, koska heillä ei ole Saksan viisumia.

¹⁷ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=471>

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:31996L0071>

¹⁹ Benio (julkaisu painossa).

Pakko- tai näennäisyrittäjyys

PAKKO- TAI NÄENNÄISYRITTÄJYYS on tilanne, jossa työehdot muistuttavat työsuhdetta, mutta työntekijä on – paperilla – itsenäinen ammatinharjoittaja ja siten vastuussa itsenäiseen ammatinharjoittamiseen liittyvistä riskeistä ja velvoitteista. Samalla tosiasiallinen työnantaja pystyy karsimaan kustannuksia ja sivuuttamaan työntekijän palkkaamiseen liittyvät määräykset ja veloitteet.

Näennäisyrittäjyys on Suomessa selkeä trendi erityisesti tiettyillä aloilla, kuten rakennus- ja siivousalalla. Hyväksikäyttäjät ja hyväksikäytön mahdollistajat voivat teettää työtä pakko- tai näennäisyrittäjyyden kautta taloudellisen voiton saamiseksi, joustavan työvoiman saamiseksi nopeasti tai lyhyeksi ajaksi tai välttääkseen byrokraatia palkkaamalla helpommin pimeää tai laillista työvoimaa laskutusyritysten kautta (Verohallinto 2022a). Hyväksikäytetty henkilö voi hyväksyä tulonsa, vaikka se on alle laillisen ja työehtosopimuksen mukaisen vähimmäistason. Hän voi suostua järjestelyyn myös saadakseen oleskeluluvan (emt.). Työsuojelutarkastajat joutuvat usein vetämään rajaa työntöön ja yrittäjyyden välille (Verohallinto 2023b). Eri valvontaviranomaiset ovat myös kohdanneet työsuhteita, joita työnantajat ovat yrittäneet naamioida yrittäjyydeksi (emt.).

Suomessa työntekijät rekisteröidään tyypillisesti niin sanotuksi kevytyrittäjiksi, mikä tarkoittaa, että he ovat yrittäjiä, mutta heillä ei ole omaa yritystä. Kevytyrittäjä laskuttaa asiakasta tyypillisesti laskutuspalveluyrityksen kautta. (Verohallinto 2022b.) Laskutus-tilin perustaminen ei vaadi henkilökohtaista käyntiä minkäänlaisessa palvelupisteessä, joten sen voi tehdä kolmas osapuoli, jos tällä on tarvittavat tiedot. Monet laskutuspalveluyritykset ovat yrittäneet estää tämän vaatimalla vahvaa sähköistä tunnistautumista tilin rekisteröijiltä (ks. esim. UKKO.fi 2023).

Viranomaiset ja alan toimijat ovat kuitenkin raportoineet tapauksista, joissa työntekijä ei tiennyt yrittäjäasemastaan ja/tai työnantaja oli harhauttanut hänet allekirjoittamaan toimeksiantosopimuksen työsopimuksen sijaan (Verohallinto 2022c; SAK 2023). Eräissä tapauksissa työntekijät on ilmoitettu itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi takautuvasti, eli työnantaja on yrittänyt saada työntekijöiden eläkemaksut palautettua itselleen (Verohallinto 2022c). Suomen viranomaiset ovat huomanneet, että jotkut työnantajat myös väärinkäyttävät oleskelulupajärjestelmää: työntekijän saapuessa Suomeen hänelle saatetaan hakea työntekijän oleskelulupaa, mutta käytännössä henkilö laitetaan pian työskentelemään yrittäjänä tai kevytyrittäjänä ja hänen "työsuhteensa" on joko hyvin lyhyt tai työsuhdetta ei synny lainkaan (Verohallinto 2023b).

Työntekijöiden yrittäjäasema tarkoittaa sitä, että heihin ei sovelleta työntekijöitä suojaavaa lainsäädäntöä (kuten oikeutta

vuosilomaan, sairausajan palkkaan tai työtapaturmakorvauksiin) eikä työehtosopimuksia (RIKU 2021). Työntekijä voidaan houkutella järjestelyyn lupaamalla hänelle palkankorotus, vaikka todellisuudessa hänen nettoansionsa voivat olla aiempaa pienemmät esimerkiksi pakkolaisen yrittäjän eläkevakuutusmaksun (josta työntekijä ei ehkä edes tiedä) ja verojen jälkeen.

Samalla työnantajien kustannukset usein pienenevät. Työnantaja voi myös periä työntekijältä maksuja esimerkiksi työkaluisista yrittäjästatukseen vedoten (Finnwatch 2022, 27). Veroviranomaisen mukaan tällaisia järjestelyjä on ollut muun muassa rakennus- ja kuljetusalalla (Verohallinto 2022c). Pakkoyrittäjyys on ongelmallista myös työsuojelutarkastusten kannalta, koska se vaikeuttaa työntekijöiden oikeuksien valvontaa.

TAPAUSESIMERKKI

Ukrainalaisten työntekijöiden hyväksikäyttö rakennustyömaalla

RAKENNUSLIITON MUKAAN UKRAINALAISIA työntekijöitä käytettiin hyväksi suurella rakennustyömaalla Tampereella vuonna 2022. Ukrainalaisia työntekijöitä oli houkuteltu näennäsyrittäjiksi, mikä tarkoitti sitä, että he toimivat niin sanottuna kevytyrittäjinä, mutta eivät tienneet siitä itse. Työntekijät olivat latvialaisen yrityksen välittämiä. He tekivät pitkiä päiviä maanantaista lauantaihin ja saivat liian pientä palkkaa.

TYÖMAAN JOHTO VÄITTI, että ukrainalaiset pakolaiset oli rekrytoitu Suomeen "latvialaisen hyväntekeväisyysjärjestön" kautta. Ammattiliiton mukaan tämä organisaatio on työvoimaa tarjoava yritys. (Yle 18.1.2023.) Työmaalla oli myös epäselvää, mikä oli ukrainalaispakolaisten varsinainen työnantaja. Järjestelyn seurauksena pääurakoitsija kielsi kevytyrittäjyyden käytön työmaalla. Toinen alihankkija tarjosi työtä kaikille kevytyrittäjinä toimineille ukrainalaisille. Urakoitsijat ovat myös alkaneet käsitellä syytöksiä ammattiliiton kanssa ja omassa hallinnossaan. (Yle 2.2.2023.)

ALUEHALLINTOVIRASTON TYÖSUOJELUTARKASTAJAT TEKIVÄT latvialaiseen yritykseen tarkastuksen marraskuussa 2022. Tarkastajilla oli vaikeuksia saada yhteyttä yrityksen henkilökuntaan. Tarkastuskertomuksen mukaan yrityksen toiminnassa oli lukuisia laiminlyöntejä. Toimitettuihin työsopimuksiin ei ollut esimerkiksi merkitty työssä sovellettavaa työehtosopimusta ja työntekijöiden työaikakirjanpidossa oli puutteita. (Yle 20.1.2023.) Helmikuun 2023 alussa yhtiö kiisti kaikki syytökset. Yhtiö ilmoitti myös, että se saattaa haastaa ammattiliiton oikeuteen ukrainalaisia työntekijöitä koskevien tietojen julkaisemisesta. (Yle 6.2.2023.)

Alihankintajärjestelmät ja postilaatikkoyritysten käyttö

ALIURAKOINTI ON MELKO yleinen käytäntö, erityisesti tietyillä aloilla kuten rakentamisessa. Tyypillisesti sitä käytetään hankkimaan työntekijöitä, joilla on tietyt taidot ja joita tarvitaan vain projektin tietys- sä vaiheessa. Suomessa rakennusala on säädelty siten, että jos ulkomaisella (ali)urakoitsijalla on palveluksessaan siirtotyövoimaa, pääurakoitsijan on varmistuttava siitä, että työntekijöillä on työluvut. Rakennusteollisuus RT on esittänyt, että pääurakoitsijalla tulisi olla tämä velvollisuus kaikissa tapauksissa riippumatta siitä, onko siirto-työläinen ulkomaisen vai suomalaisen (ali)urakoitsijan palveluksessa (Wartiovaara 2021).

Häikäilemättömät työnantajat voivat pyrkiä salaamaan kolmansista maista tulleiden, vailla työ lupaa olevien ulkomaalaisten työntekijöiden työllistämisen alihankintaketjujen avulla, esimerkiksi palkkaamalla heidät Suomeen virolaisen postilaatikkoyrityksen kautta.

Joissakin tapauksissa Suomeen rekisteröidyn yrityksen nimi laitetaan työntekijän henkilötunnisteen tai työntekijäluettelon työnantajakenttään, vaikka alihankkija (eli varsinainen työnantaja) on ulkomainen yritys (Finnwatch 2022, 10). Työntekijää voidaan myös ohjeistaa olemaan kirjautumatta kulunvalvontajärjestelmään työmaalle tullessaan (emt.).

Helsingin poliisiin tietoon on tullut tapauksia, joissa niin sanottuja postilaatikkoyrityksiä on myyty ulkomaalaisille, jotta he voivat hakea yrittäjän oleskelulupaa ilman aikomustakaan aloittaa varsinaista yritystoimintaa Suomessa (Iltalehti 3.2.2023).

TAPAUSESIMERKKI

Puolalaisen postilaatikkoyrityksen kautta palkatut filippiiniläiset kuorma-autonkuljettajat

VUODESTA 2018 LÄHTIEN kansalaisjärjestö La Strada Poland on tehnyt yhteistyötä alankomaalaisen ammattiliiton (FNV – Foundation VNB) kanssa tapauksessa, jossa 10 filippiiniläistä kuorma-autonkuljettajaa tunnistettiin mahdollisiksi ihmiskaupan uhreiksi. Kuten alankomaalainen ammattiliitto on raportoinut, ”Puolassa työskentelevät” kolmansien maiden kansalaiset lähetetään usein töihin muihin jäsenvaltioihin Puolan lainsäädäntöä ja palkkatasoa noudattaen. Kyseisessä tapauksessa filippiiniläiset kuorma-autonkuljettajat palkattiin tekemään työtä Puolassa, mutta todellisuudessa he työskentelivät muissa Euroopan maissa kuten Tanskassa, Saksassa ja Alankomaissa. Kuljetusyritys perustettiin postilaatikkoyhtiöksi Puolassa, mutta se toimi yksinomaan Länsi-Euroopassa (Rappler 2022). Autojen ajopiirturit oli viritetty niin, että pakolliset lepoajat pystyttiin ohittamaan ja kuljettajien oli mahdollista ajaa pidempiä aikoja. Kuljettajat joutuivat asumaan kuorma-autoissa. Heille maksettiin liian pientä palkkaa ja heitä solvattiin. Yhtiötä vastaan nostettu kanne ei ole menestynyt Alankomaissa. Alankomaissa yleinen syyttäjä katsoi, että todisteet ihmiskaupasta puuttuvat. Seuraamuksia ei myöskään voitaisi määrätä toiseen maahan perustetulle yritykselle. (Emt.) Puolan syyttäjälaitos yrittää parhaillaan asettaa syytteen yhtä tähän tapaukseen syllistyneitä.

Maksuhuijaukset kuten palkan takaisinmaksu

PALKAN TAKAISINMAKSUUN LIITTYVÄSSÄ tilanteessa työntekijällä on yleensä työsopimus ja hänelle maksetaan kuukausittain standardien, kuten työehtosopimuksen mukaisesti. Hänen on kuitenkin maksettava osa palkasta takaisin työnantajalle, yleensä käteisenä, tai hänellä ei ole pääsyä tilille, jolle palkka maksetaan. Tyypillistä takaisinmaksujärjestelylle on, että paperilla kaikki näyttää lainmukaiselta. Järjestelyn paljastamiseksi tutkijoiden on kyettävä havaitsemaan merkit uhrin ja tekijän välisistä rahavirroista. (Ylinen ym. 2020, 45.) Uhri voi hyväksyä järjestelyn siinä toivossa, että hän saisi myöhemmin pysyvän oleskeluluvan, tai että hänellä olisi riittävät tulot perheenjäsenen saamiseksi Suomeen. Osalla uhreista ei yksinkertaisesti ole muitakaan vaihtoehtoja.

TAPAUSESIMERKKI**Kauneudenhoitoalan yrittäjää syytetään ihmiskaupasta ja siihen liittyvistä rikoksista Suomessa**

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS ON aloittanut syytteiden käsittelyn Suomessa kauneudenhoito- ja kylpylätoiminnassa tapahtuneessa ihmiskauppajutussa. Syyttäjän mukaan 11 henkilöä, joista kolme on lapsia, saatettiin hyväksikäytön ja pakkotyön kohteeksi. Suurin osa niin uhreista kuin tekijöistäkin oli thaimalaisia naisia. Syyttäjän mukaan yrittäjä houkutteli kaksi uhreista matkustamaan Thaimaasta Suomeen. Osa uhreista matkusti Suomeen itsenäisesti. (Yle 6.3.2023; MTV 15.2.2023.)

UHREILLE LUVATTIIN LÄHES 2000 euron kuukausitulot, mutta he saivat vain 500–800 euroa kuukaudessa. Epäilty teetti työtä myös 11–14-vuotiaita lapsilla, jotka pesivät yrityksen pyykkejä epäillyn kotiosoitteessa neljän euron tuntipalkalla. Työpäivät olivat yli kymmenen tunnin mittaisia ja uhreilla oli harvoin vapaapäiviä. Tekijä majoitti uhrin omaan taloonsa, ja heille tarjottiin ruuaksi pääasiassa riisiä. (Yle 6.3.2023.) Myöhemmin tekijä vuokrasi uhreille kalustamattoman asunnon, ja jokaisen työntekijän palkasta vähennettiin kuukausittain 250 euron vuokra (MTV 6.3.2023).

HELSINGIN POLIISIN MUKAAN yrittäjä manipuloi myös yrityksen ajanvarausjärjestelmää ja tilejä peittääkseen rikokset ja saadakseen lisää voittoa. Hänen epäillään maksaneen palikat käteisellä sekä poistaneen sitten ajanvarausjärjestelmästä käteisellä maksetut asiakaskäynnit. (MTV 6.3.2023.)

RIKOSTUTKIJAT, PANKIT JA maksusovellusten tarjoajat saattavat havaita poikkeamia maksutapahtumissa. Mahdollisia varoitusmerkkejä voivat olla esimerkiksi epäilyttävät tapahtumakuviot, kuten palkkojen nostaminen käteisenä – erityisesti, jos tämä koskee useita saman yrityksen työntekijöitä ja jos nostot tehdään pankkiautomaateista lähes samanaikaisesti, mikä voi viitata siihen, että pankkikortit ovat toisen henkilön hallussa. Mahdollinen varoitusmerkki on myös se, että nostoja seuraa käteistalletus työnantajan tilille, tai että tileillä ei ole muuta toimintaa kuukausittaiset palkkatalletukset. Suurella määrällä tilinhaltijoita voi myös olla samat henkilötiedot, kuten sama kotiosoite, puhelinnumero tai sähköpostiosoite. (FATF – APG 2018.) Hyväksikäytön uhria voidaan käyttää rahanpesun kulissina tai saada hänet kuljettamaan rahaa tai omaisuutta, kuten arvokelloja ja kalliita laukkuja, kotimaahan (Ylinen ym. 2020, 46).

Suomen työsuojeluviranomaisten havainnot vuonna 2022

ALUEHALLINTOVIKASTOJEN TYÖSUOJELUN VASTUUALUEET

tekivät vuonna 2022 yli 2 300 ulkomaisen työvoiman käyttöön liittyvää tarkastusta. Lähes viidennes oli poliisin, verottajan ja/tai rajavartiolaitoksen kanssa tehtyjä yhteistarkastuksia. Tarkastusten aikana havaittiin monia ongelmia tai puutteita, mukaan lukien

- **EPÄILY NIIN SANOTUKSI** kevytyrittäjyydeksi naamioiduista työsuhteista
  - **71 TARKASTUKSESSA LÖYDETTIIN** yhteensä 422 kevytyrittäjää, joista suurin osa toimi rakennusalalla
- **PALKKAAN LIITTYVÄT** kysymykset, kuten (yleissitoviin työehtosopimuksiin perustuvan) peruspalkan liian pieni määrä tai ylityöstä, ilta- tai yötyöstä maksettavan lisäpalkan puuttuminen
  - **LÄHES 60 PROSENTISSA** rakennusalalla, 54 prosentissa hotelli- ja ravintola-alalla ja 45 prosentissa maataloudessa tehdyistä tarkastuksista havaittiin puutteita
  - **PALKKAAN LIITTYVIÄ EPÄKOHTIA** löydettiin 46 prosentissa niistä 119 tarkastuksesta, jotka kohdistuivat sellaisiin ulkomaisiin yrityksiin (lähinnä rakennus- ja teollisuusaloilla), jotka ovat lähettäneet työntekijöitä Suomeen
- **ULKOMAALAISIA**, joilla ei ole työnteko-oikeutta nykyisessä tehtävässään Suomessa, oli 15 prosentissa työpaikoista, joissa tätä asiaa selvitettiin
  - **VÄÄRÄLLÄ ALALLA TYÖSKENTELY²⁰** oli yleisin ongelma
  - **SUOMESSA LUVATTOMASTI OLESKELEVIA** ja työskenteleviä henkilöitä tavattiin vain muutamia. (Aluehallintovirasto 2023.)

²⁰ Normaalisti työntekijän oleskeluluvassa määritellään ala, jolla hän voi työskennellä (Aluehallintovirasto 2023).

Ihmiskauppatutkinta voi johtaa muiden rikosten paljastumiseen tai päinvastoin.

Ihmiskauppaan ja hyväksikäyttöön liittyvät rikokset ovat usein luonteeltaan taloudellisia, kuten veronkierto, kirjanpitorikokset, asiakirjojen väärentäminen, rahanpesu, lahjonta ja kiristys. (Jokinen & Ollus 2019.)

Muut järjestelyt

USEIN TYÖVOIMAN HYVÄKSIKÄYTÖN tai ihmiskaupan yhteydessä esiintyy myös muuta rikollista toimintaa. Ihmiskauppatutkinta voi johtaa muiden rikosten paljastumiseen tai päinvastoin. Ihmiskauppaan ja hyväksikäyttöön liittyvät rikokset ovat usein luonteeltaan taloudellisia, kuten veronkierto, kirjanpitorikokset, asiakirjojen väärentäminen, rahanpesu, lahjonta ja kiristys. (Jokinen & Ollus 2019.) Suomessa henkilön laiminlyödessä lakisääteisiä velvollisuuksiaan liiketoiminnassa tai syyllistyessä rikolliseen toimintaan, hänelle voidaan määrätä liiketoimintakielto 3–7 vuoden ajaksi (Laki liiketoimintakiellosta 1059/1985). Epärehellisten toimijoiden tiedetään kiertävän kieltoa perustamalla uuden yrityksen toisen henkilön nimiin, vaikka todellisuudessa he vastaavat yrityksen toiminnasta. Tällaisissa järjestelyissä hyväksikäytetty henkilö voi olla työntekijä tai usein puoliso tai muu perheenjäsen.

TAPAUSESIMERKKI

Useita syytteitä leipomoyritystä koskevassa tapauksessa Latviassa

TAPPAUS TUNNETAAN EPÄVIRALLISESTI myös nimellä "keksitapaus", koska julkisuudessa esitettyjen tietojen perusteella uhrien väitettiin joutuneen työperäisen hyväksikäytön kohteeksi tunnetussa Adugs-nimisessä keksitehtaassa. Tehdas sijaitsee Libanon pikkukaupungissa. Latvian valtion poliisi oli saanut eräältä ulkomaiselta suurlähetystöltä tiedon, että useat leipomoyrityksen työntekijät olivat ilmoittaneet joutuneensa pakkotyöhön. Saatujen tietojen perusteella poliisi aloitti rikostutkinnan ihmiskaupasta, rahanpesusta ja ruumiinvamman tuottamisesta.

ESITUTKINTATIETOJEN MUKAAN SEITSEMÄÄ Intian kansalaista olisi hyväksikäytetty Adugsissa noin vuoden ajan. Väitteen mukaan heille ei maksettu täyttä palkkaa ja heidät pakotettiin kohtuuttomiin velkoihin. Julki tulleen tiedon mukaan heiltä vietiin passit, heihin kohdistettiin fyysistä väkivaltaa, ja heitä uhattiin maastakarkotuksella, jos he eivät noudattaisi kaikkia rikoksesta epäiltyjen vaatimuksia. Asian tultua ilmi oletetut uhrit vietiin Safe House -turvakotiin saamaan apua.

Uurit olivat valmiita antamaan todistajanlausuntoja kahden kuukauden kuluttua, kun he alkoivat luottaa avuntarjoajiin ja suostuivat siten yhteistyöhön poliisin kanssa.

RIKOSTUTKINNAN YHTEYDESSÄ POLIISI suoritti luvallisia etsintöjä ja pidätti kolme henkilöä. Yhteensä 23 kohteeseen tehtiin kotietsintöjä. Omaisuutta takavarikoitiin 1 700 000 euron arvosta. Siitä 1 000 000 euroa oli käteistä. Päätekijäksi epäilty tunnettiin alamaailmassa Latgalessa, Itä-Latviassa. Hänellä kerrotaan olevan myös laajat yhteydet alueen poliittisiin piireihin. Päätekijän väitettiin aiemmin tulleen lainvalvontaviranomaisten tietoon erilaisista rikoksista, kuten veronkierrosta, ympäristön pilaamisesta, liiketoimintarikoksista ja muista rikoksista. Sen sijaan kahta muuta epäiltyä poliisi ei ollut aiemmin pidättänyt.

ADUGSIN ASIANAJAJA VAHVISTI, että hänen asiakkaansa olivat pidätettyinä, mutta antoi ymmärtää, että kyseessä oli yrityksen "kaappaaminen" eli taistelu yrityksen hallinnasta. Yhtiö palkkasi kymmenen lakimiestä, jotka esittivät jatkuvasti tutkintaa hidastavia vaatimuksia. Erällä pidätetyllä oli sukulainen, joka oli tuomari. Tämän väitetään antaneen ohjeita, miten tutkintaa ja syytetoimintaa saattoi häiritä. Julkisuudessa esitettyjen tietojen mukaan epäillyt olisivat keskenään sopineet samanlaisista lausunnoista, ja poliisin tehtäväksi jäi hankkia näyttö rikoksista. Epäiltyjen väitettiin yrittäneen myös aggressiivisesti löytää todistajia ja vaikuttaa heidän todistajanlausuntoihinsa. Adugin omistaja on tunnettu ja vaikutusvaltainen hahmo Latgalessa, jonka väitetään käyttäneen tiedotusvälineitä aktiivisesti hyväksi, jotta yleinen mielipide asettuisi hänen puolelleen.

ASIA LÄHETETTIIN SYYTTÄJÄLLE maaliskuussa 2021 ja tuomioistuimelle helmikuussa 2022. Ihmiskauppasyytteen lisäksi epäiltyjä syytetään myös rahanpesusta, ruumiinvamman tahallisuudesta, laittomasta rahoitustoiminnasta, ampumatarvikkeiden varastoinnista ja strategisesti tärkeiden tavaroiden liikkeelle laskemista koskevien sääntöjen rikkomisesta. Oikeuskäsittely alkoi vuoden 2022 lopussa ja voi kestää vuosia asian laajuuden vuoksi.

4

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa on rikos, jossa henkilö painostetaan tai pakotetaan prostituutioon, hyväksikäytettäväksi seksiteollisuudessa tai muun seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, ja jossa pääasiallisena tavoitteena on yleensä taloudellisen hyödyn saaminen. Uhrit ovat enimmäkseen, mutta eivät yksinomaan, naisia ja tyttöjä.

TEKIJÄ VOI KÄYTTÄÄ hyväkseen uhrin haavoittuvaa asemaa (joka voi johtua esimerkiksi köyhyydestä, vammaisuudesta, nuoresta iästä tai päihteiden käytöstä), johtaa häntä harhaan, uhkailla tai kiristää häntä tai hänen perhettään ja saattaa hänet velkavankeuteen, päämääränään uhrin seksuaalinen hyväksikäyttö. Uhrilla voi olla vain vähän tai ei lainkaan sananvaltaa siihen, haluaako hän myydä seksiä, kenelle hän myy, milloin hän työskentelee ja millaisia palveluja hän tarjoaa, eikä hän välttämättä pysty pääsemään irti tilanteesta ilman vakavia seurauksia. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, n.d.a.)

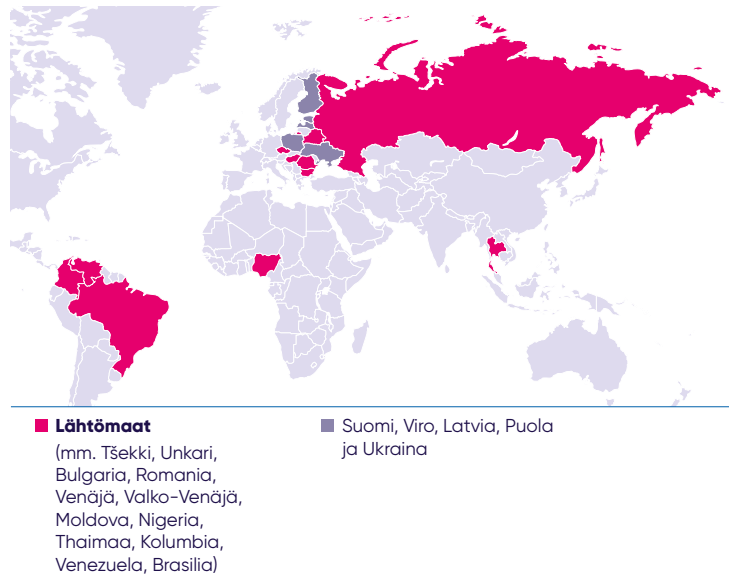
Parituksella tarkoitetaan sitä, että seksiä myyvän ja seksiä ostavan henkilön välillä toimii kolmas osapuoli, joka saa seksin myynnistä taloudellista hyötyä. On kuitenkin huomattava, että kaikkeen seksi- ja erotiikkateollisuuteen liittyvään työhön ei liity hyväksikäyttöä. Suomessa, Virossa, Latviassa ja Puolassa kaksi aikuista voi laillisesti sopia keskenään seksuaalipalvelujen myynnistä, kun taas Ukrainassa seksuaalipalvelujen myynti on hallinnollinen rikkomus. Paritus ja bordellin pito on kriminalisoitu kaikissa viidessä maassa.

4.1 Uhrit ja reitit

VIIDESSÄ KARTOITUKSEN KOHTEENA olevassa maassa seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuvan ihmiskaupan uhrin ovat pääasiassa EU-maista, kuten Romaniasta, Tšekistä ja Unkarista sekä myös Venäjältä, Valko-Venäjältä, Nigeriasta, Keski- ja Kaakkois-Aasian maista

ja Latinalaisen Amerikan maista. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhrin liikkuvat usein eri maiden, alueiden ja kaupunkien välillä. Maareittejä käytetään naapurimaiden välillä (mm. busseja ja junia), ja lentoja ja lauttoja voidaan myös käyttää kustannus- ja mukavuussyistä.

KUVA 2. Suomessa, Virossa, Latviassa, Puolassa ja Ukrainassa tavattujen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhrien keskeisimpiä lähtömaita.

LATVIASSA EI OLE tavattu kolmansien maiden kansalaisia, joita olisi pidetty seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhreina. Latvian poliisin raporttien mukaan heidän kohtaamansa seksiä myyvät naiset eivät pidä itseään uhreina eivätkä halua todistaa. Naiset yrittävät välttää joutumasta vaikeuksiin parittajiensa kanssa myös siksi, että se voi pilata heidän mahdollisuutensa jatkaa prostituutio toimintaa. Kolmansien maiden kansalaisten osallistuminen seksikauppaan Latviassa on yleisesti uudempi ilmiö, ja tätä nykyä naisia rekrytoidaan myös Ukrainasta, Valko-Venäjäältä, Moldovasta ja Venäjältä.

Virossa on viime aikoina havaittu aikaisempaa vähemmän seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhreja Ukrainasta, Valko-Venäjäältä ja Venäjältä. Uusi ilmiö on latinalaisamerikkalaisten ja thaimaalaisten henkilöiden (enimmäkseen cisnaisten, mutta myös miesten ja transsukupuolisten henkilöiden) ilmaantuminen myymään seksipalveluja. Latinalaisamerikkalaisilla on usein Espanjan kansalaisuus. Heidän englannin kielen taitonsa on yleensä rajallinen. Jotkut ovat matkustaneet Viroon omatoimisesti, kun taas toiset työskentelevät parittajien tai fasilitaattoreiden kanssa, joita he kutsuvat "manageriksi". Managerit asuvat ja tarjoavat palveluja Viron

ulkupuolelta. Näihin palveluihin kuuluu asiakastietokantojen ja prostituutiota harjoittavien henkilöiden käyttäjätilien ylläpito esimerkiksi lataamalla kuvia.

Virossa tehdyn kartoituksen mukaan seksipalveluja myyvät henkilöt työskentelevät usein pari viikkoa Virossa, Latviassa ja/tai Suomessa ja siirtyvät sitten muihin Euroopan maihin, kuten Pohjoismaihin sekä Länsi- ja Etelä-Euroopan maihin.

Fyysistä väkivaltaa ei ole raportoitu. Toimintaan osallistuneet henkilöt pitävät itseään seksityöntekijöinä eivätkä parituksen tai hyväksikäytön uhreina. Kun poliisi ottaa heidät kiinni, moni haluaa poistua maasta välittömästi.

Suomessa seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhrin tulevat pääasiassa muista EU-maista, kuten Romaniasta, Tšekin tasavallasta ja Unkarista tai kolmansista maista, kuten Thaimaasta ja Nigeriasta. Lisäksi ihmiskaupan uhreiksi on tunnistettu Suomen kansalaisia. He ovat usein nuoria, jotka ovat haavoittuvassa asemassa esimerkiksi päihderiippuvuuden takia eivätkä välttämättä pidä itseään uhreina. Tällaiset henkilöt saattavat vasta myöhemmin itse tunnistaa kokemuksensa seksuaaliseksi hyväksikäytöksi.

Eri tutkijat ja kansalaisjärjestöt ovat havainneet, että Suomessa seksiä myyvät siirtolaiset voivat jättää ilmoittamatta heihin kohdistuneista rikoksista häpeän ja seurauksiin liittyvän pelon vuoksi. Ulkomaalaislaissa on säännös, jonka mukaan epäily seksipalvelujen myynnistä on mahdollinen peruste kolmansien maiden kansalaisten käännättämiselle maasta (esim. Diatlova & Näre 2018; Diatlova 2018; Diatlova 2019; Vuolajärvi 2019a; 2019b Oinonen 2019). Seksuaalipalvelujen myyntiä ei määritellä työsuhteeksi, joten myöskään työlain-säädäntö ei suojaa näitä henkilöitä.

TAPAUSESIMERKKI**Uhrien parempi tunnistaminen Suomessa**

RIKOSUHRIPÄIVYSTYKSEN SEIVE-HANKE KÄYNNISTYI vuonna 2021 parantamaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja vahvistamaan poikkihallinnollista yhteistyötä ihmiskaupparikollisuuden torjunnassa sekä jakamaan parhaita käytäntöjä.

OTTAMALLA ALUEELLISET TOIMIJAT, kuten nuorisopalvelut ja päihdetyöntekijät mukaan verkostoihin keskustelemaan ihmiskaupasta, Rikosuhripäivystys on pystynyt tunnistamaan merkittävän määrän seksuaalisen hyväksikäytön ja pakkoavioliit-tojen uhreja. Näihin kuuluvat myös Suomen kansalaiset, joita on käytetty hyväksi heidän ollessaan 18-vuotiaita. (RIKU 2023; 2022; Pihlaja & Roth 2022.)

4.2 Rekrytointi ja hyväksikäyttö

LÄHESTYESSÄÄN SEKSUAALISEN HYVÄKSİKÄYTÖN potentiaalisia uhreja – useimmiten internetissä – tekijät voivat käyttää vaurauteen ja korkeaan elintasoon viittaavia vaprofiileja. Belgiassa esiin tulleiden tapausten perusteella tekijät houkuttelevat uhreja empatialla sekä halulla auttaa ja tukea taloudellisesti, kohdistuen tekonsa erityisesti henkilöihin, joilla on taustalla perheen epävakautta, koulunkäynnin keskeyttämistä, huono itsetunto ja muita psykososiaalisia haavoittuuksia. (GRETA 2022, 32.)

Afrikasta ja Kaakkois-Aasiasta tulevat siirtolaisnaiset saapuvat Eurooppaan usein hyvin velkaantuneina. Afrikkalaiset matkustavat Saharan poikki ja Välimeren yli ja Kaakkois-Aasiasta tulevat käyttävät siirtolaisfasilitaattoreita löytääkseen työtä Euroopan seksiteollisuudessa (Plambech 2022). Bordellien emännät, ”mamasaanit” ja rahanlainaajat edesauttavat heidän matkaansa Eurooppaan ja hyötyvät heidän seksinmyynnistään ja toisinaan hyväksikäyttävät sitä. Yleensä matkan Eurooppaan maksavat henkilöt, jotka sponsoroivat muuttoa, toimittavat asiakirjat tai takaavat taloudellisesti sen, että siirtolainen voi saapua kohdemaahan. Plambech (2022, 11) huomauttaa kuitenkin, että siirtolaisnaiset eivät ole vain passiivisia uhreja, joita kuljetetaan paikasta toiseen. Jotkut heistä ottavat lainoja, löytävät bordellit

ja järjestävät asiakirjat, kuljetukset ja reitit itse (emt.).

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan nigerialaisia uhreja on tunnistettu useimmissa Pohjoismaissa ja Länsi-Euroopan maissa. He ovat usein joutuneet käyttämään salakuljettajia ja muita välittäjiä muuttaakseen Eurooppaan, ja ovat velkaa ”madameille” suuria summia esimerkiksi rekrytointi-, matka- ja muista kuluista. ”Madamit” ovat naisia, jotka ovat tulleet Afrikasta Eurooppaan aiemmin ja auttavat uusia tulokkaita asettumaan ja löytämään työtä Euroopasta (Oinonen 2019, 28). Vastineeksi he saavat osan ansioista (emt.). Usein nämä ”madamit” ovat itse aiemmin joutuneet ihmiskaupan uhreiksi (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2016, 4).

Niin sanotulla loverboy- menetelmällä tarkoitetaan käytäntöä, jossa tyypillisesti miespuolinen tekijä viettelee nuoria, haavoittuvia tyttöjä ja poikia saattaakseen heidät seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi.

²¹ Kiristys voi olla myös seksuaalista kiristystä käyttämällä hyväksi uhrista otettuja intiimejä kuvia.

Yleensä prosessi voi olla melko pitkä, mutta nykyään loverboy-menetelmän uhrit joutuvat nopeammin hyväksikäytön, kuten uhkailun, kiristyksen²¹ ja väkivallan kohteeksi (Government of the Netherlands, n.d.). Internet, sosiaalinen media ja deittisovellukset tarjoavat laajan kirjon tapoja ottaa yhteyttä mahdollisiin uhreihin ja kerätä heistä henkilötietoja, mikä myös helpottaa tekijöitä pakottamaan uhreja seksiteollisuuteen (emt.; GRETA 2022).

Menetelmää ovat tiettävästi käyttäneet erityisesti romanialaiset parittajat. Parittaja teeskentelee, että hänellä on romanttisia tunteita uhria kohtaan tai palkkaa nuoria miehiä, joiden tehtävänä on saada tyttö tai nuori nainen rakastumaan heihin (Yle 5.8.2020). Tämän juonen avulla alaikäisiä tyttöjä värvätään prostituutioon. Kun he täyttävät 18 vuotta, heidät voidaan myös lähettää töihin ulkomaille. Joissakin tapauksissa tekijät houkuttelevat naisia ulkomaille

lupauksilla avioliitosta ja esimerkiksi työstä hotellissa tai baarissa. Todellisuus paljastuu vasta kohdemaassa. (Emt.) Puolassa on raportoitu samankaltaisista tapauksista, joissa on ollut mukana Bulgarian kansalaisia. Uhreille luvattiin avioliitto, minkä jälkeen heille kerrottiin, että heidän oli ansaittava rahaa häitä ja uutta elämää varten. Lisäksi GREtAn (2022, 31–32) tutkimuksen mukaan useat EU:n jäsenvaltiot ovat tunnistaneeet tapauksia, joissa palvelu- tai maatalousalan työpaikkailmoitukset, joissa luvataan epäilyttävän korkeaa palkkaa, ovat osoittautuneet keinoksi rekrytoida henkilöitä seksuaalista hyväksikäyttöä varten.

Latvialaisten lähteiden mukaan kolmansista maista tulevat naiset työskentelevät yleensä parittajien alaisuudessa. Heidän rekrytointinsa ja viestintänsä järjestetään viestintäsovellusten, kuten Viberin, Telegramin ja WhatsAppin kautta. Rekrytoijat ovat myös perustaneet suljettuja ryhmiä, jotka ovat joskus kansainvälisiä. Ryhmän jäsenet voivat kutsua niihin muita seksityöstä mahdollisesti kiinnostuneita naisia. Naisille luvataan noin 5 000 euroa kuukaudessa, mikä voi olla yli 20 kertaa heidän kotimaassaan saamansa palkka. Rekrytoijien lupausten mukaan naiset saavat myös hyvän työympäristön, heidän matkakulunsa ja yksityinen asuntonsa maksetaan, heidän turvallisuudestaan pidetään huolta, heidän käytössään on 24/7 ”auttava puhelin” ongelmatilanteita varten, ja he saavat apua asiakkaiden löytämiseen ja valikointiin. Myös siitä, millaisia palveluja tarjotaan, sovitetaan yleensä etukäteen. Naiset saapuvat Latviaan turisti- tai työviisumilla Puolan kautta. Kohdemaahan saapuessaan naiset ovat usein ilman rahaa tai paikallisia verkostoja, ja heidän on pakko suostua ehtoihin, jotka eivät vastaa luvattua.²²

²² Sovittujen ehtojen rikkominen on tyypillistä myös tapauksissa, joissa Latvian kansalaisia saatetaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan kohteiksi.

Työajat ovat pitkiä ja/tai arvaamattomia, naiset voivat olla videovalvonnassa, eivätkä he saa poistua asunnostaan tai työpaikaltaan tai puhua asiakkaiden kanssa.

Kaikissa tutkituissa maissa havaittiin, että naiset käyvät usein ”kiertueilla” eli he vaihtavat kaupunkia ja jopa maata muutaman viikon välein. Tämä tehdään kiinnijäämisriskin pienentämiseksi sekä asiakkaiden houkuttelemiseksi, koska asiakkaat haluavat usein tavata uusia naisia. Jos naiset protestoivat näitä olosuhteita vastaan, parittajat voivat uhata heitä poliisilla, maasta käännättämisellä, ”mustalle listalle” laittamisella tai sillä, että he kertovat seksin myynnistä naisten perheille. Latviasta raportoitiin, että suurin osa naisista saa maksut käteisenä. Rahansiirrot parittajille tapahtuvat pankkien sijasta rahansiirtoyriyten kautta. Rahat osoitetaan usein kolmannelle henkilölle, mikä tekee lopullisen vastaanottajan jäljittämisestä monimutkaisempaa.

TAPAUSESIMERKKI**Laaja paritustapaus Suomessa**

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS ANTOI huhtikuussa 2023 päätöksen laajamittaisessa paritustapauksessa, jota poliisi kuvaili lajissaan Suomen suurimmaksi. Päätekijä oli 28-vuotias tšekkiläinen nainen, jonka kerrotaan saaneen yli 220 000 euron voiton parittamalla ainakin 25 naista Suomen eri kaupungeissa vuosina 2018–2022. Tekijä järjesti uhreille majoituksen ja matkasuunnitelmat/aikataulut, joiden mukaan asuntoa ja kaupunkia vaihdettiin muutaman päivän välein ja naiset viipyivät maassa yleensä kaksi tai kolme viikkoa kerrallaan. Uhrit olivat pääasiassa Tšekin kansalaisia, mutta myös Slovakian, Unkarin, Valko-Venäjän, Kazakstanin, Puolan ja Saksan kansalaisia. (Helsingin Sanomat 12.4.2023.)

TAPPAUS JOHTI KOLMEEN tuomioon. Päätekijä tuomittiin vankeuteen törkeästä parituksesta, laittoman maahantulon järjestämisestä, huumausaineen laittomasta käytöstä ja vähäisestä ampuma-aserikoksesta kahdeksi vuodeksi ja kymmeneksi kuukaudeksi. Toinen tekijä sai vuoden ehdollisen tuomion törkeästä parituksesta, laittoman maahantulon järjestämisestä ja väärennöksestä ja kolmas kolmen kuukauden ehdollisen tuomion avunannosta paritukseen. Laittoman maahantulon järjestelyyn tekijät syyllistyivät toimittamalla väärennettyjä COVID-19-testitodistuksia Suomeen saapuville henkilöille. (Helsingin Sanomat 12.4.2023.)

On joitakin viitteitä siitä, että seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhreja saatetaan käyttää myös monin muin tavoin hyväksi. Heitä on esimerkiksi hyväksikäytetty rikollisessa toiminnassa ja heillä saattaa olla rooli muiden uhrien rekrytoimisessa tai rahan keräämisessä näiltä.

Uhrit voidaan myös pakottaa allekirjoittamaan heidän nimiinsä perustettujen yritysten asiakirjoja tai hankkimaan omista nimissään lainoja, luottokortteja tai etuuksia, joita ihmiskauppiat käyttävät voittojensa maksimoimiseksi.

4.3 Psykologinen pakottaminen ja traumaside

SIIRTYMINEN FYYSISEN KONTROLLIN käytöstä erilaisiin hienovaraisiin psykologisen kontrollin keinoihin on varsin ilmeistä monissa kartoitetuissa maissa. Tämä tarkoittaa sitä, että hyväksikäyttö ei välttämättä näy ulkopuolisille, koska uhreja ei aina selkeästi rajoiteta heidän jokapäiväisessä elämässään (Kauranen 2018, 118). Hienovaraisia keinoja käytetään myös uhrien rekrytoinnissa ja hyväksikäytössä sekä heidän kontrolloinnissaan. Rikoksenteelijät voivat painostaa ja pakottaa uhreja monimutkaisin tavoin, joita on vaikea havaita ja jotka perustuvat henkilökohtaisen suhteen luomiseen uhriin. Nämä kontrolloikeinot aiheuttavat pelkoa uhreissa ja estävät heitä toimimasta oman tahtonsa mukaan. (Emt.)

Uhrit eivät myöskään välttämättä koe itseään ihmiskaupan uhreiksi, koska rikoksenteelijät saavat heidät uskomaan, että heidän hyväksikäyttönsä on normaalia ja väistämätöntä esimerkiksi uhrin sukupuolen tai tiettyyn väestöryhmään kuulumisen vuoksi (Kauranen 2018, 120–121).

Psyykinen pakottaminen ihmiskaupassa voi ilmetä monin eri tavoin. Baldwinin ym. (2015) tekemässä haastattelututkimuksessa ihmiskaupan uhrit kertoivat kokeneensa erilaisia ei-fyysisiä pakottavia keinoja. Tutkimuksen mukaan psykologinen pakottaminen voi näkyä esimerkiksi eristämisenä, uhkailuna ja vähättelynä. Lisäksi on tavallista, että tekijä osoittaa toisinaan ja arvaamattomasti ystävällisyyttä. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa uhri pelkää pahoittavansa tekijän mielen, ja vastaavasti, toivoo miellyttävänsä häntä ja saavansa myötätuntoa emotionaalisenä palkkiona (Baldwin ym. 2015, 1176).

Traumaside (trauma bond) viittaa uhrin emotionaaliseen kiintymiseen hyväksikäyttäjäänsä. Casassan ja kollegoiden (2022) tuoreen kartoituksen mukaan traumasiteet pakottavat seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhrit alistumaan jatkuvaan hyväksikäyttöön ja suojelemaan ihmiskauppiasta.

Seuraavia traumasiteen piirteitä havaittiin:

- **VALLAN EPÄTASAPAINO**, joka suosii rikoksenteijää;
- **RIKOKSENTEKIJÄ KÄYTTÄÄ** tarkoituksellisesti sekä myönteistä että kielteistä vuorovaikutusta;
- **UHRI ON KIITOLLINEN** positiivisesta vuorovaikutuksesta ja syyttää itseään negatiivisesta vuorovaikutuksesta; ja
- **UHRI SISÄISTÄÄ** tekijän maailmankuvan. (Casassa ym. 2022.)

ON MYÖS TODETTU, että aiemmat traumat altistavat uhrin hyväksikäytölle ja heidän rakkauden tunteensa säilyvät ihmiskauppatilanteesta irtipääsyn jälkeenkin. Rakkaus tunnustettiin myös syyksi siihen, miksi uhrin ei ollut halua tekijöitä syytteeseen. Ihmiskauppiat usein tarkoituksellisesti viljelevät traumasidettä ja käyttävät loverboy-menetelmää rekrytoinnissa. (Casassa ym. 2022.) Tämä vaikeuttaa myös lainvalvontaviranomaisten mahdollisuuksia havaita ja tutkia tapauksia sekä saada riittävät todisteet rikoksesta.

Doychak ja Raghavan (2020) tekivät haastattelututkimuksen, jonka tavoitteena oli tutkia suhdetta psykologisen pakottamisen, vuorottelevan palkitsemisen ja rankaisemisen sekä trauman pakottaman kiintymyksen mahdollisen kehittymisen välillä. Trauman pakottama kiintymyssuhde voi kehittyä erilaisten pakotekeinojen kautta, ja jotkut ihmiskaupan uhrin esimerkiksi toipuvat toisia nopeammin (Doychak & Raghavan 2020, 343). Näin ollen traumasideilmiö tulisi ymmärtää pikemminkin moniulotteisena kuin kategorisena. Tutkijat väittävät myös, että rikosoikeusjärjestelmän tulisi ottaa paremmin huomioon tekijän ja uhrin välisen lähisuhteen vaikutukset (emt., 353).

Bailey ja kollegat (2023) lähestyivät traumasiteen ilmiötä biopsykologisesta näkökulmasta. Tutkijoiden mukaan traumaside, jota on monissa yhteyksissä kutsuttu myös ”Tukholman syndroomaksi”, on vanhentunut termi selviytymismekanismille, jota he kutsuvat ”myönnytykseksi”. Kun uhrin kohtaa uhka, jota ei voi välittömästi paeta, he voivat käyttää ns. supersosiaalisesti sitoutumiseksi tai osallistumiseksi (super social engagement) kutsuttua käyttäytymistä selviytymiskeinona, eli he tekevät yhteistyötä tekijän kanssa ja pyrkivät rauhoittamaan häntä (Bailey ym. 2023, 4). Riippumatta siitä, mitä käsitettä traumasiteestä käytetään, käsite liittyy läheisesti luonnollisiin selviytymismekanismeihin äärimmäisen stressaavissa tilanteissa.

Viime kädessä on ilmeistä, että se, että ihmiskaupan tekijät käyttävät erilaisia hienovaraisia psykologisia kontrollikeinoja, pakotamista ja traumasidettä, vaikeuttaa entisestään poliisin ja muiden rikosoikeusjärjestelmän toimijoiden työtä tapausten selvittämiseksi ja rikosvastuun toteuttamiseksi. Se vaikeuttaa myös lainvalvontaviranomaisten mahdollisuutta saada riittävää näyttöä rikoksesta. Uhrien luottamuksen saavuttamista vaikeuttaa psykologisen manipuloinnin ja käytetyn kontrollin hienovaraisuus.

4.4 Internetin ja teknologian mahdollistama seksuaalinen hyväksikäyttö

INTERNETIN JA TEKNOLOGIAN mahdollistama ihmiskauppa on saanut viime vuosina huomiota, vaikka tieto ongelman levinneisyydestä ja mittakaavasta on edelleen rajallista. Hallitukset ja kansalaisyhteiskunnan toimijat eivät pääsääntöisesti kerää järjestelmällistä tietoa siitä, värvättiinkö tai hyväksikäytettiin tunnistettuja uhreja internetin avulla.

COVID-19-pandemian seurauksena on kuitenkin raportoitu laajasti, että lasten ja aikuisten seksuaalinen hyväksikäyttö verkossa on lisääntynyt.

Suomessa Pro-tukipiste on raportoinut asiakkaidensa lisääntyneestä kiinnostuksesta online-liiketoiminnan perustamiseen pandemian jälkeen, mutta se ei ole ollut monelle helppo ratkaisu (Pro Sentret 2021, 34). Portugalissa tehdyn haastattelututkimuksen mukaan seksiä myyvät henkilöt eivät välttämättä nähneet verkossa tapahtuvaa seksityötä mahdollisuutena pandemian aikana, koska he ajattelivat sen kasvattavan ilmitulon riskiä (De Jesus Moura ym. 2022, 10).

Tietoisuutta on yritetty lisätä myös asuntoja ja työpaikkoja tarjoavista verkkoalustoista, joita rikoksenteijät voivat käyttää valemainosten julkaisemiseen. Europolin Internet Referral Unit on alkanut seurata verkkoalustoja, ml. sosiaalista mediaa ja verkossa toimivia kauppapaikkoja, tarkkaillakseen ihmiskaupan uhrien palvelujen kysynnän ja mahdollisten ihmiskauppioiden toiminnan kehitystä (European Commission 2022).

Online- ja teknologia-avusteista ihmiskauppaa koskevassa GRETAn vuoden 2022 raportissa todettiin Suomen osalta, että ICT-alustat ja etenkin foorumipohjaiset mainossivustot ovat tärkein keino markkinoida ja pitää yhteyttä asiakkaisiin ihmiskaupparikollisuuden kontekstissa. Ihmiskaupan uhrit ja seksipalveluja myyvät henkilöt käyttävät molemmat samoja sivustoja, joten viranomaisen on usein haastavaa havaita ihmiskauppaan liittyviä mainoksia

(GRETA 2022, 33). Mahdollisia varoitusmerkkejä ovat tilanteet, joissa henkilön verkkoprofiilia päivitetään ja asiakastapaamisia sovitaan ulkomailta käsin, kun eri naisten mainokset linkittyvät samaan tai hyvin samankaltaiseen sähköpostiosoitteeseen tai matkapuhelinnumeroon, tai, kuten Ruotsissa on havaittu, kun lukutaidottomilla henkilöillä on profileja aikuispalvelujen verkkosivustoilla (mt., 33–34).

Lisäksi seksuaalisen materiaalin suoratoistosta ja ”pay-as-you-go”-videochat-sovelluksista, kuten OnlyFansista, on tulossa yhä suosituimpia. Voi olla vaikea tietää, työskenteleekö henkilö tällaisten alustojen kautta vapaaehtoisesti vai käytetäänkö häntä hyväksi (GRETA 2022, 34). Samanlaisia havaintoja on tehty Puolassa ja Liettuassa.

Lisäksi tekijät voivat kontrolloida ja jäljittää uhreja mobiililaitteiden, kameroiden ja ohjelmistojen sekä video- tai kuvamateriaalin avulla esimerkiksi uhkaamalla julkaista seksuaalissävytteisiä kuvia uhreista, jos he eivät noudata määräyksiä. Tieto- ja viestintäteknikkaa käytetään myös uhrien perheiden ja ystävien uhkaamiseen.

Sosiaalista mediaa ja sovelluksia käytetään uhrien kontrollointiin senkin jälkeen, kun he ovat päässeet irti hyväksikäyttötilanteesta, esimerkiksi estämään heitä tekemästä valituksia ja hakemasta oikeutta. (GRETA 2022, 40.)

Euroopassa pimeän verkon (Dark Web) käyttöä ei ole havaittu laajemmin ihmiskaupan yhteydessä, lukuun ottamatta lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän materiaalin levittämistä. GRETAn mukaan tämä voi johtua siitä, että ihmiskauppiat pyrkivät rekrytointiin ja hyväksikäytön aikana mahdollisimman suuren yleisön tavoittamiseen, kun taas pimeän verkon käyttö on rajallista (GRETA 2022, 37–38). Kryptovaluuttoja ei myöskään näy käytettävän ihmiskaupan yhteydessä, vaan rahansiirrot tehdään kaupallisten rahansiirtoyritysten, yksityishenkilöiden (”muulien”), epävirallisten järjestelmien kuten hawalan, tai sovelluksen sisäisten rahansiirtojen kautta (emt.).

Teknisiä välineitä käytetään myös ihmiskauppatapausten ja uhrien tunnistamiseen. GRETAn (2022, 72) mukaan Latvian viranomaiset ovat käyttäneet joissakin tapauksissa kuvantunnistukseen erikoistuneita ohjelmistoja. Suomen viranomaiset ovat testanneet kasvojentunnistustyökaluja verkossa tapahtuvan seksuaalisen hyväksikäytön uhrien tunnistamiseksi webkameran materiaalista. Internetin valvonta vaatii kuitenkin paljon resursseja. Haasteita liittyy esimerkiksi tietojen salaukseen, jatkuvasti kasvavaan tietomäärään, teknologisen muutoksen nopeuteen sekä resurssien, kuten teknisten laitteiden ja ajantasaisen tiedon, puutteeseen lainvalvonnassa (GRETA 2022, 15).

4.5 Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa

LAPSET JA NUORET voivat kohdata samoja hyväksikäytön muotoja kuin aikuiset. UNODC:n (2023, 137) mukaan neljännes kaikista vuonna 2020 Keski- ja Kaakkois-Euroopassa ja yli 40 prosenttia Länsi- ja Etelä-Euroopassa tunnistetuista uhreista oli lapsia. Molemmilla alueilla lapset kohtaavat etenkin seksuaalista hyväksikäyttöä ja hyväksikäyttöä kerjäämiseen pakottamisessa ja rikollisessa toiminnassa (UNODC 2022, 138, 159). Globaalisti lapsia käytetään hyväksi myös aseellisissa konflikteissa, joissa he voivat joutua taisteluihin tai seksuaalisen hyväksikäytön tai pakkoavioliiton kohteeksi (emt., 53–54). UNODC:n tapausanalyysi (2022, 25) viittaa siihen, että ihmiskauppijat käyttävät enemmän väkivaltaa naisia ja lapsia, erityisesti tyttöjä, kohtaan. Lapset myös kärsivät todennäköisemmin fyysisestä tai äärimmäisestä väkivallasta kuin aikuiset (emt.).

On havaittu tapauksia, joissa puolalaisia lapsia on kaupattu seksuaalisesti hyväksikäytettäväksi Puolassa ja muissa Euroopan maissa, kuten Ranskassa ja Saksassa. Etelä-Amerikasta ja Euroopasta (erityisesti Bulgariasta, Romaniasta ja Ukrainasta) tulevia lapsia on tietyvästi kaupattu seksuaalista hyväksikäyttöä varten Puolassa ja romanilapsia pakotettu kerjäämään. (U.S. Department of State 2022.) Samoin Ukrainassa on havaittu lapsikauppatapauksia kansainvälistä ja kotimaista kaupallista seksuaalista hyväksikäyttöä sekä kerjäämiseen pakottamista varten (U.S. Department of State 2021).

Hatkassa olevat lapset ja nuoret, jotka ovat karanneet kotoa, sijaishuollosta tai laitoksesta, johon heidät on sijoitettu, ovat erityisen alttiita seksuaaliselle hyväksikäytölle ja muulle rikollisuudelle (Kervinen & Ollus 2019).

Tuoreen suomalaistutkimuksen mukaan sijaishuoltoyksiköistä karanneiden nuorten on helppo kohdata aikuisia, jotka ovat halukkaita kuljettamaan, majoittamaan ja antamaan heille rahaa (Haapala ym. 2023, 184). Lapset saatetaan pakottaa rikolliseen toimintaan tai tarjoamaan seksiä majoitusta vastaan tai heitä voidaan parittaa seksin ostajille (Lehtinen 2023; Valovirta 2023). Nämä rikokset voivat täyttää ihmiskaupan tunnusmerkistön, mutta tapaukset jäävät usein viranomaisilta piiloon (Kervinen & Ollus 2019; Valovirta 2023). On tärkeää huomata, että jos ihmiskaupan uhri pakotetaan rikokseen, tulee soveltaa rankaisemattomuusperiaatetta²³ (Hannonen & Kainulainen 2022). Sen soveltaminen voi kuitenkin olla rajallista, jos rikollisen toiminnan taustalla olevaan hyväksikäyttöön ei kiinnitetä riittävästi huomiota (emt.).

²³ Rankaisemattomuusperiaatteen mukaan ihmiskaupan uhri jätetään tuomitsematta sellaisesta osallistumisesta rikolliseen toimintaan, johon hänet on pakotettu (ks. esim. Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastainen sopimus, 26 artikla; ja ihmiskaupan estämisestä ja torjunnasta annettu direktiivi (2011/36/EU), 8 artikla).

TAPAUSESIMERKKI

Nuorten seksuaalinen hyväksikäyttö ja vastikkeellinen seksi

TÄMÄN ESIMERKKITAPAUKSEN RIKOKSET tehtiin vuonna 2021 Latviassa: Riiassa, Jelgavassa ja Saulkrastissa. Rikosten tekijät olivat 35–60-vuotiaita miehiä, jotka edustivat eri kansallisuuksia. He lähestyivät 12–15-vuotiaita tyttöjä tuttavien kautta tai suoraan kadulla ja kutsuivat heidät mukaansa ja ehdottivat seksuaalista kanssakäymistä rahaa tai muita etuja vastaan. Myöhemmin he pysyivät tyttöjä tuomaan mukanaan naispuolisia ystäviään. Tytöt värvänneet miehet käyttivät heitä hyväkseen, ja joskus myös miesten tuttavat osallistuivat hyväksikäyttöön.

KAIKKI TYTÖT OLIVAT haavoittuvassa asemassa olevista perheistä tai valtion ylläpitämistä sosiaalihuoltolaitoksista. Viranomaiset olivat erimielisiä tapauksen luokittelusta. Sen katsottiin lopulta täyttävän rikoslain 164:4 §:n tunnusmerkistön, joka koskee alle kuusitoistavuotiaan henkilön houkuttelua tai pakottamista prostituution harjoittamiseen.

INTERNET-ALUSTOJEN LISÄÄNTYNYT KÄYTTÖ on vaikuttanut myös uusiin seksuaalisen hyväksikäytön muotoihin. Viime vuosina niin sanotusta sokerideittailusta on tullut merkittävä ilmiö eri maissa. Sokerideittailua voidaan kuvata eräänlaiseksi vastikkeelliseksi seurusteluksi, jossa asiakas – yleensä vanhempi mies – maksaa toiselle henkilölle, useimmiten nuorelle naiselle, seurasta (Yle 21.11.2018). Sokerideittailu voi olla yhteisymmärrykseen perustuvaa, mutta siihen on liittynyt myös seksuaalista hyväksikäyttöä ja muuta rikollista toimintaa. Ylen haastatteleminen asiantuntijoiden mukaan sokerideittailu on suosittua haavoittuvassa asemassa olevien ja siten uhriksi joutumiselle alttiimpien nuorten keskuudessa. (Emt.) Myös lasten hyväksikäyttö webkameran ja sosiaalisen median kautta näyttää lisääntyvän. On esitetty, että tekijät ovat myös alkaneet käyttää verkkopelejä lähestyäkseen mahdollisia uhreja (GRETA 2022).

Ihmiskaupan uhreina olleiden lasten lisäksi myös aikuisten uhrien alaikäiset lapset tarvitsevat usein tukea, koska heidän kasvuympäristönsä on saattanut olla epävakaata tai lapsi on saattanut joutua todistamaan vanhempansa hyväksikäyttöä (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä n.d.b.).

4.6 Pakkoavioliitto

PAKKOAVIOLIITOLLA TARKOITETAAN TILANNETTA, jossa avioliitto solmitaan ilman jommankumman tai molempien osapuolten vapaata ja täyttä suostumusta tai jossa toinen tai kumpikaan puoliso ei voi irtautua avioliitosta. Uhria voidaan uhkailla, johtaa harhaan, pakottaa tai hän voi olla voimakkaan yhteisöllisen tai perheen painostuksen alainen (European Union Agency for Fundamental Rights 2014). Lapsi-avioliittoa voidaan pitää myös pakkoavioliittona, koska lapset eivät voi antaa suostumustaan avioliittoon. Suurin osa pakkoavioliittojen uhreista on naisia ja tyttöjä, mutta uhreiksi on tunnistettu myös miehiä ja poikia (UNODC 2020).

Pakkoavioliittoihin liittyy usein muita sukupuoleen perustuvan väkivallan muotoja (Lilja ym. 2020), ja uhrit ovat usein riippuvaisia puolisostaan mm. rahan, asunnon, ruoan ja oleskeluluvan vuoksi.

Euroopassa pakkoavioliittoja solmitaan usein maahanmuuttaja- tai vähemmistöyhteisöissä. Viranomaiset eivät aina havaitse pakkoavioliittojen ja ihmiskaupan välistä yhteyttä (esim. UNODC 2020; Viuhko ym. 2016), vaikka hyväksikäytön keinot ovat samankaltaisia. Latviassa pakkoavioliittoja on viime vuosina todettu harvoin. Latvian ja kolmansien maiden kansalaisten välisistä lumeavioliittoista, jois-

sa toinen osapuoli on useimmiten Pakistanista ja Bangladeshista, on raportoitu jonkin verran. Näitä tapauksia ei kuitenkaan ole luokiteltu ihmiskaupaksi.

Pakkoavioliittotapausten määrän viimeaikainen kasvu Suomessa on huomionarvoista. Vuonna 2022 se oli ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä yleisin naisten ja tyttöjen kohtaama ihmiskaupan muoto (37 %, 72 henkilöä). Lähes kaksi kolmasosaa oli joutunut pakkoavioliiton uhriksi toisessa maassa, lähinnä uhrin alkuperämaassa. (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2023.) On arvioitu, että tällaisesta hyväksikäytöstä ei useinkaan ilmoiteta poliisille, ja se johtaa harvoin rikosprosessiin (Roth & Luhtasaari 2021, 20, 51). Myös lapset tai nuoret voivat joutua pakkoavioliiton uhreiksi. Tapaukset voivat koskea nuoria naisia, jotka on lähetetty vanhempiensa lähtömaahan avioliiton solmimista varten, tai miehiä, jotka matkustavat ulkomaille etsimään alaikäistä morsianta. Molempia tapauksia on havaittu Suomessa. Osa maahanmuuttajataustaisista uhreista on mennyt naimisiin lähtömaassaan ennen muuttoaan toiseen maahan (Kervinen & Ollus 2019).

5

Maailmanlaajuiset tapahtumat:

Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja COVID-19 -pandemia

5.1 Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa

UNHCR:N (2023) ARVIoidEN mukaan 8,17 miljoonaa ukrainalaista on lähtenyt maasta sen jälkeen, kun Venäjän täysimittainen hyökkäys Ukrainaan alkoi helmikuussa 2022. Jo sitä ennen monet olivat joutuneet siirtymään Donbassin alueen ja Krimin vuonna 2014 alkaneen konfliktin vuoksi tai muuttaneet toiseen maahan Ukrainan huonon taloudellisen tilanteen takia. Maan sisällä siirtymään joutuneen väestön arvioidaan olevan suuremmassa vaarassa joutua ihmiskaupan ja muun hyväksikäytön kohteeksi. Ukrainan vuoden 2014 konflikti nelinkertaisti Länsi-Euroopassa havaittujen ukrainalaisten uhrien määrän vuonna 2016 (UNODC 2023, IX). Lisäksi Venäjän hallitsemalla alueella asuvilla maan sisäisillä pakolaisilla on ollut esteitä henkilöllisyystodistusten saamisessa tai uusimisessa. Se voi haitata heidän työllistymismahdollisuuksiaan ja lisätä heidän alttiuttaan hyväksikäytölle. (U.S. Department of State 2021.)

Vuodesta 2014 vuonna 2022 alkaneeeseen täysimittaiseen sotaan asti ukrainalaisia miehiä, naisia ja lapsia on saatettu ihmiskaupan kohteeksi Ukrainassa ja yli rajojen seksuaalista hyväksikäyttöä varten ja viime aikoina erityisesti työperäistä hyväksikäyttöä varten.²⁴ Työperäistä hyväksikäyttöä on esiintynyt useilla aloilla, kuten rakennus- ja teollisuudessa ja maataloudessa sekä väärennettyjen tupakkatuotteiden valmistamisessa (U.S. Department of State 2021). Ukrainalaisia lapsia ja haavoittuvassa asemassa olevia aikuisia on

²⁴ Tiedot La Strada Ukraina ja IOM Ukraina.

myös pakotettu kerjäämään tai osallistumaan rikolliseen toimintaan (emt.). Vuosina 2017–2021 ukrainalaisia ihmiskaupan uhreja havaittiin 40 maassa Keski-, Etelä- ja Itä-Euroopassa (UNODC 2023, 56).

Ukrainan kansalaisten lisäksi Ukrainassa ihmiskaupan kohteeksi on joutunut muun muassa Moldovan, Venäjän, Kirgisian, Uzbekistanin ja Kazakstanin kansalaisia. Uusia hyväksikäytön muotoja on tunnistettu. Ukrainassa asuvia ihmisiä esimerkiksi palkattiin työhön miehistön jäseniksi jahdeille ja huviveneille, mutta todellisuudessa heidät pakotettiin kuljettamaan paperittomia maahanmuuttajia EU:hun. Naisia on käytetty hyväksi sijaissynnyttäjinä. Sijaissynnytys tarkoittaa järjestelyä, jossa nainen kantaa ja synnyttää lapsen tarkoituksena antaa lapsi toiselle henkilölle tai pariskunnalle. COVID-19:ään liittyvien liikkumisrajoitusten vuoksi raportoitiin aikaisempaa suuremman määrän ukrainalaisia joutuneen ihmiskaupan uhreiksi maan sisällä. Sen sijaan Ukrainassa hyväksikäytettyjen maahanmuuttajien määrä on laskenut Itä-Ukrainan konfliktin alkamisen jälkeen (U.S. Department of State 2021). Ukrainalaisten ihmiskaupan uhrien demografia muuttui niin, että uhreiksi joutuivat useammin kaupunkilaiset, nuorehkot ja miespuoliset henkilöt, joita hyväksikäytettiin pakkotyössä ja rikollisuudessa. IOM:n lukujen mukaan yli puolta tunnistetuista ukrainalaisista ihmiskaupan uhreista käytettiin hyväksi Venäjällä ja neljäsosaa Puolassa. Nämä maat ovat nyt kolmen suurimman Ukrainasta pakolaisia vastaanottaneen maan joukossa.

18. huhtikuuta 2023 mennessä yli 5 miljoonaa Ukrainasta paennutta ihmistä on rekisteröitynyt tilapäiseen suojeluun tai vastaaviin kansallisiin suojelujärjestelmiin Euroopan maissa. (UNHCR 2023). Viisumivapautta ja tilapäistä suojelua koskevia säännöksiä ei sovelleta muihin kuin ukrainalaisiin ja EU-kansalaisiin, jotka asuivat Ukrainassa sodan syttyessä. Poikkeuksena ovat kuitenkin tunnustetut pakolaiset ja eräät pitkään pysyvästi oleskelleet ryhmät (UNODC 2022, 4).²⁵

²⁵ IOM:n Ukrainan (joulukuun 2022) mukaan 580 500 ei-ukrainalaista EU:n ulkopuolelta on poistunut Ukrainasta sodan puhkeamisen jälkeen. IOM Ukraine Operational Weekly SitRep – 5 – 11 December 2022.

TAULUKKO 3. Ukrainasta tulevat pakolaiset, jotka on rekisteröity tilapäiseen suojeluun tai vastaaviin kansallisiin suojelujärjestelmiin maittain ((UNHCR 2023, vierailtu 21. huhtikuuta 2023).

Viro	44 739	(10.4.2023)
Suomi	53 318	(10.4.2023)
Latvia	47 080	(11.4.2023)
Puola	1 583 563	(16.4.2023)

KOKO SODAN AJAN on kannettu huolta ukrainalaisiin pakolaisiin mahdollisesti kohdistuvasta ihmiskaupasta ja hyväksikäytöstä, mutta tässä raportissa käytetyissä lähteissä ei ole juurikaan raportoitu tapauksia. Mahdollisesti riskialttiiksi määriteltyjä tilanteita ovat esimerkiksi kuljetus, majoitus ja työtarjoukset rajoilla, turvakodeissa ja

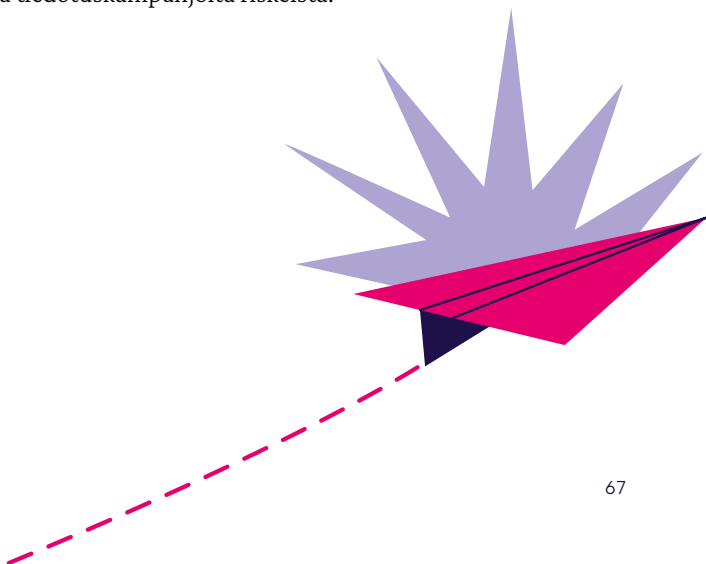
verkossa, naisten mahdollinen houkuttelu avioliittoon tai seksuaalisten tai muiden palvelujen pyytäminen vastineeksi majoituksesta tai muusta avusta. ODIHR (2023) haastatteli lähes 1 000 ukrainalaisista pakolaisnaisista varmistaakseen, että heidän kokemuksensa ja haavoittuvuutensa otetaan huomioon ihmiskaupan vastaisissa toimituksissa. Naisista 40 prosenttia ei ollut tietoisia ihmiskaupan riskeistä ja yli puolet ei ollut saanut riittävästi tietoa oikeuksistaan tavalla, jonka he ymmärsivät. Yksi sadasta naisesta oli saanut ehdotuksen työskennellä seksiteollisuudessa ja yksi viidestäkymmenestä naisesta oli saanut seksuaalisia palveluksia koskevia pyyntöjä (ODIHR 2023).

Hyväksikäytön riskit ovat ilmeisiä myös verkossa. Työtarjouksia, jotka on joskus suunnattu erityisesti Ukrainan pakolaisille, julkaistaan verkossa. Suojakeinoja tai tarkistusmenetelmiä sen varmistamiseksi, että tarjoukset koskevat laillista työtä ei juuri ole (Hoff & de Volder 2022, 15).²⁶ Tämän lisäksi sodan alusta lähtien verkossa ukrainalaisten naisten ja tyttöjen tarjoaman pornografisen sisällön ja seksipalvelujen kysyntä on lisääntynyt tuntuvasti. Tukea etsivien ukrainalaisten sosiaalisessa mediassa jakamia tietoja voivat käyttää mahdolliset ihmiskauppiat ja muut hyväksikäyttäjät (OSCE 2022). UNODC (2023, IX) ennustaa havaittujen ukrainalaisten ihmiskaupan uhrien määrän kasvavan viisi prosenttia vuonna 2023.

EU:n tilapäisen suojelun direktiivin ja kohdemaisessa käytössä olevien ihmiskaupan vastaisen toimienpiteiden uskotaan vähentäneen ukrainalaisten hyväksikäyttöön liittyviä riskejä huomattavasti (UNODC 2023, 7).

Eurooppalaiset tuntevat yleisesti myötätuntoa ukrainalaisia pakolaisia kohtaan, mikä voi tehdä yksittäisistä kansalaisista valppaampia mahdollisten hyväksikäytön merkkien varalta. Valtiot ja kansalaisjärjestöt ovat myös käynnistäneet sekä pakolaisiin että vastaanottavien maiden kansalaisiin kohdistuneita tiedotuskampanjoita riskeistä.

²⁶ Samanlaisia huolenaiheita on esitetty asumis- ja majoitusohjelmien osalta, kuten Iso-Britannian "Homes for Ukraine" -ohjelman kohdalla. Ks. esim. UNHCR:n lausunto huhtikuu 2022.

La Strada Internationalin jäsenten mukaan ukrainalaisia pakolaisia vastaanottavissa maissa vain noin 15 mahdollista ukrainalaista ihmiskaupan uhria on saanut suoraa apua. On kuitenkin myös mahdollista, että kaikki tapaukset eivät ole vielä tulleet viranomaisten tai järjestöjen tietoon.

Kohtuullisen suuri osa ukrainalaisista on saanut työtä kohdemaas-
saan, sillä tilapäisen suojelun direktiivi antaa heille oikeuden hakea
työtä välittömästi. Monet ensimmäisen aallon pakolaiset olivat kork-
easti koulutettuja naisia kaupungeista, mutta näyttää siltä, että työ-
lisyysrakente heijastaa heidän verkostojaan osaamisprofiilien sijaan,
sillä monet ovat työllistyneet matalan osaamistason töihin korkeas-
ta koulutuksesta huolimatta. Jotkut voivat ottaa vastaan vain osa-
aikatyötä lastenhoitovelvollisuuksiensa vuoksi. Useat maat ovat
alkaneet kehittää ja virtaviivaistaa järjestelmiään, jotka koskevat ul-
komailta suoritettujen tutkintojen ja hankitun osaamisen tunnusta-
mista. (OECD 2023.)

On vielä epäselvää, mitä ukrainalaisille pakolaisille tapahtuu
tulevaisuudessa, kuinka kauan tilapäisen suojelun toimenpiteet ovat
voimassa ja mitä tapahtuu, jos oleskelulupia ei jostain syystä jatketa.
Myös sodan jatkumisella ja jälleenrakennuksella voi olla merkittäviä
vaikutuksia koko Ukrainan väestöön sekä pakolaisiin ja haavoittuvas-
sa asemassa oleviin ryhmiin erityisesti hyväksikäytön ja ihmiskaupan
riskien osalta. UNODC varoittaa, että ennennäkemätön määrä ukrai-
nalaisia voi joutua ihmiskaupan uhriksi tulevaisuudessa, jos erityisiin
ihmiskaupan vastaisiin toimenpiteisiin ei ryhdytä nopeasti (UNODC
2023, 56).

5.2 COVID-19:n vaikutus

COVID-19-PANDEMIA NÄYTTÄÄ VAIKUTTANEEN sekä ihmiskaupan tun-
nistamiseen että sen ominaispiirteisiin (UNODC 2023, 17). Pandemia
ja siitä seuranneet matkustus- ja liiketoimintarajoitukset vaikuttivat
sekä työperäiseen ihmiskauppaan että seksuaaliseen hyväksikäyt-
töön liittyvään ihmiskauppaan, tekijöiden toimintatapoihin, hyväk-
sikäytön keinoihin sekä käytettäviin reitteihin. Lisäksi viranomaisien
ja muiden toimijoiden on ollut entistä vaikeampi havaita mahdollisia
hyväksikäyttötapauksia ja tunnistaa mahdollisia uhreja.

Maa-ilmanlaajuisesti seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän
ihmiskaupan uhrien tunnistettu määrä väheni 24 prosenttia vuodes-
ta 2019 vuoteen 2020 (UNODC 2023, IV). UNODC:n mukaan tämä
voi viitata siihen, että yritysten sulkeminen on vähentänyt seksuaa-
lista hyväksikäyttöä, vaikka hyväksikäyttö on saattanut myös siirtyä
vähemmän näkyviin ja turvattomampiin paikkoihin, mikä vaikeut-
taa rikoksen paljastumista (emt.). Myös rajat ylittävä havaittu ihmis-
kauppa väheni 21 prosenttia, mutta Saharan eteläpuolisesta Afrikasta
ja Etelä-Aasiasta tulevien uhrien tunnistaminen on edelleen lisäänty-
nyt muualla maailmassa (emt., 17–18).

Pandemian aiheuttamat matkustusrajoitukset vähensivät ih-
misten liikkumista rajojen yli. Ylen uutisen mukaan tämä näkyi myös

Suomen rajalla havaittujen ihmiskauppa- ja paritustapausten määrässä (Yle 23.3. 2021). Helsingin poliisin tutkinnanjohtaja kertoi, että rajalla on pysäytetty tekaistun työsopimuksen turvin maahan pyrkiviä henkilöitä ja Rajavartiolaitoksen tietojen mukaan esimerkiksi siivoustyöhön palkatuilla henkilöillä on ollut mukanaan seksityöhön viittaavia matkatavaroita (emt.). Aiemmin tässä julkaisussa kuvatussa laajassa paritusjutussa tekijät olivat toimittaneet myös väärennettyjä COVID-19-testitodistuksia Suomeen saapuville henkilöille. Suomessa vuonna 2020 parituksesta ja törkeästä petoksesta tuomittu romanialaismies syyllistyi myös väärennykseen maahantulorajoitusten kiertämiseksi (Yle 2.9.2020). Mies laati parittamistaan naisista väärennettyjä asiakirjoja, joiden mukaan naiset tulisivat Suomeen töihin ruokalahettiyritykseen, vaikka todellisuudessa he olisivat tulleet tarjoamaan seksipalveluja (emt.).

Pandemialla on ollut monitahoisia vaikutuksia ihmisiin, jotka myyvät seksiä Euroopassa. Pro-tukipisteen asiantuntijan mukaan paperittomien mahdollisuudet erilaisiin epävirallisiin töihin romahtivat koronakriisin aikana, mikä saattoi johtaa siihen, että osa ihmisistä pyrki hankkimaan toimeentuloa myymällä seksiä (Yle 6.8.2020). Burgosin ja Del Pinon Espanjassa tekemän tutkimuksen (2021) mukaan seksikauppa ei pysähtynyt pandemian aikana. Sen sijaan seksiä myyvät henkilöt joutuivat tasapainoilemaan työn teon jatkamisen tarpeen ja COVID-19-tartunnan saamisen riskin välillä. Haastatellut henkilöt kertoivat myös, että pandemian alkamisen jälkeen seksin ostajat ovat olleet pahempia, vaarallisempia ja väkivaltaisempia (Burgos & Del Pino 2021, 5).

Pandemia on voinut vaikuttaa myös siihen, miten viranomaiset suhtautuvat seksiä myyviin henkilöihin ja ihmiskauppaan. Norjalaisen Pro Sentret -kansalaisjärjestön haastatteleminen eri kansalaisjärjestöjen mukaan tämä saattaa liittyä luvattomasti maassa oleskelevien ihmisten maahantulorajoituksiin ja käännättämissiin. Jotkut kansalaisjärjestöt ovat olleet huolissaan siitä, onko ihmiskaupan uhreja karkotettu tai käännytetty rajalla (Pro Sentret 2021, 19). Seksiä myyviä henkilöitä avustavat kansalaisjärjestöt ovat havainneet poliisin olleen aktiivisempi maahanmuutto- ja prostituutioasioissa pandemian aikana, mikä on johtanut seksiä myyvien henkilöiden käännättämissiin (emt., 35).

COVID-19-pandemia johti myös työsuojelutarkastuskäyntien määrän laskuun ja monet tarkastukset tehtiin pelkkien asiakirjojen perusteella rajoitusten käyttöönoton myötä. Monet yritykset kärsivät taloudellisesti, ja ravintoloiden ja muiden työpaikkojen tilapäinen sulkeminen todennäköisesti asetti monet työntekijät vaikeaan asemaan. Monissa matalan osaamistason töissä etätyö ei ollut vaihtoehto. Jotkut työntekijät lomautettiin ja heidän oli löydettävä

tulonlähteitä muualta, kun taas toiset joutuivat vaarantamaan terveytensä, koska olivat tekemisissä muiden ihmisten kanssa pandemian aikana. Matkustusrajoitukset vaikeuttivat erityisesti rajat ylittävää matkustamista, mikä on saattanut vaikeuttaa entisestään työnhakua muualta sekä kotiinpaluuta.

Joissakin maissa on arvioitu, että paikallisten (ja mahdollisesti maassa jo olevien siirtotyöläisten) hyväksikäyttö on yleistynyt.

**Yleisesti ottaen
pandemian vaikutuksilla
maailmantalouteen voi olla
kauaskantoisia seurauksia
syrjäytyneimmille ja
haavoittuvimmille ihmisille
kaikkialla maailmassa –
myös tutkimuksen
kohteena olleissa
maissa.**

6

Hyväksikäytön kirjon analyysi

Ihmiskaupan motiivina on mahdollisuus ansaita rahaa monella tasolla, eivätkä työvoiman hyväksikäytöstä hyötyvät yritykset rajoitu rikollisiin toimijoihin. Laillisten yritysten ketju voi osallistua ihmiskauppaan liittyvään toimintaan tietoisesti, mutta joskus myös tietämättään.

IHMISKAUPPIAAT JA HYVÄKSIKÄYTTÄJÄT perustavat liiketoimintamallinsa muiden henkilöiden hyväksikäyttöön. Ihmiskauppaa ja hyväksikäyttöä harjoittavat laittomat ja lailliset toimijat saavat epäreilua taloudellista etua ja vääristävät siten kilpailua ja vapaiden markkinoiden toimintaa (Ollus 2016). Paikallisia/kansallisia/Euroopan sisäisiä toimitusketjuja, työntekijöiden lähettämistä, postilaatikkoyrityksiä ja kulissiyhtiötä sekä näennäisyrittäjyyttä voidaan käyttää työperäisen ihmiskaupan ja laittomien rahavirtojen piilottamiseen, erityisesti ketjun alkupäässä (esim. Jokinen & Ollus 2019; Davies 2019; CSD 2019a; CSD 2019b).

Ihmiskauppaan liittyy erilaisia kustannuksia prosessin jokaisessa vaiheessa: rekrytoinnissa, kuljetuksessa ja hyväksikäytössä. Tällaiset kustannukset jäävät usein uhrin maksettaviksi, ja niitä voidaan peitellä ja lisätä niin, että uhri velkaantuu vakavasti, mikä tekee hänestä yhä alttiimman hyväksikäytölle.

Rekrytointikustannuksiin sisältyvät esimerkiksi rekrytointi-ilmoitusten julkaisemisesta aiheutuvat kustannukset, valituista menetelmistä riippuen. Seksikauppatapauksissa värväys ”loverboy”-menetelmän avulla ei välttämättä aiheuta taloudellisia kustannuksia, mutta rajat ylittävä ihmiskauppa edellyttää tiettyjä alkuinvestointeja (CSD 2019a, 59). Erityisesti työperäisissä ihmiskauppatapauksis-

sa uhrin voivat myös joutua maksamaan erilaisia laittomia ja kohtuuttomia maksuja rekrytoinnista, työpaikan saamisesta, työlupien järjestämisestä, viisumeista ja muista palveluista (CSD 2019a, 60–69). Kustannukset voivat olla jopa 10 000–25 000 euroa esimerkiksi Suomessa olevasta työpaikasta.

Kuljetuskustannukset koostuvat yleensä lento-, juna-, lautta- tai bussilipuista, joiden hinta riippuu mm. matkan pituudesta. Myös viisumien tai muiden lupien järjestämisen kustannukset voidaan periä uhreilta. Jos käytetään ihmissalakuljettajia tai muita laittomia maahantulokeinoja, kustannukset kasvavat merkittävästi. Seksikauppatapauksissa ihmiskauppiat ja avustajat hyödyntävät järjestelmän rakenteellisia heikkouksia piilottaakseen seksuaalipalvelujen myynnistä saadut voitot ja siirtävät usein uhreja eri maiden, kaupunkien, asuntojen ja hotellien välillä välttääkseen paljastumista.

Lisäksi hyväksikäyttövaiheen aikana rikoksenteikijöille aiheutuu erilaisia toimintakustannuksia. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan tapauksessa näitä ovat mm. asiakashankinnan kulut (mukaan lukien verkkomainonta ja puhelunvälittäjille maksaminen); kannattavan sijainnin varmistaminen palvelujen tarjoamista varten; uhrin asuminen, seuranta ja valvonta; tuotteiden kuten kondomien ja meikkien ostaminen; maksujen maksaminen eri avustajille jne. Lisäksi on kustannuksia, jotka liittyvät suojeluun, rikollisen toiminnan salaamiseen, korruptioon ja rahanpesun helpottamiseen (CSD 2019a, 70–74). Seksuaalisen hyväksikäytön uhri voi joutua maksamaan sakkoja tai maksuja myös silloin, jos hän ei esimerkiksi täytä vaadittua asiakaskiintiötä tai ei muuten noudata ihmiskauppioiden ja parittajien asettamia sääntöjä. Tulojen kannalta työperäinen hyväksikäyttö voi olla kustannustehokkaampaa kuin seksuaalinen hyväksikäyttö, koska siitä aiheutuu vähemmän toimintakustannuksia. Siinä hyväksikäyttövaiheeseen liittyvät tavanomaiset kustannukset sisältävät yleensä vain asumisen, elämisen, työmateriaalit ja työkalut (emt., 75).

Vaikka työperäisen ihmiskaupan ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan toimintatavat eroavat toisistaan, niillä on myös monia yhtäläisyyksiä. Työperäinen hyväksikäyttö tapahtuu yleensä laillisella ja säännellyllä alalla. Työntekijöitä suojelee ainakin periaatteessa työlainsäädäntö ja heillä pitäisi olla lailliset keinot hakea oikeutta, jos heitä kohdellaan epäoikeudenmukaisesti.

Vaikka monilla hyväksikäytetyillä siirtotyöläisillä on haavoittuvuuksia tai riippuvuus työnantajastaan, heidän tilanteeseensa liittyy vähemmän stigmaa ja he saattavat epäröidä vähemmän yhteydenottoa viranomaisiin, kansalaisjärjestöön tai ammattiliittoon saadakseen apua. Seksuaalisen hyväksikäytön uhrien on vaikeampi saada oikeutta ja käyttää oikeussuojakeinoja. Ensinnäkin siksi, että he leimautuvat, kokevat pelkoa ja häpeää ja ovat siksi haluttomia paljastamaan kokemuksiaan viranomaisille, ja toiseksi siksi, että tällaisten rikosten paljastaminen ja tutkinta vaatii usein poliisilta aktiivista työtä.

Lisäksi rikoksenteijät käyttävät usein erilaisia hienovaraisia psykologisia keinoja, kuten "loverboy"-menetelmää uhrien hallitsemiseksi ja hyväksi käyttämiseksi, mikä voi johtaa traumasiteeseen ja vaikeuttaa tapausten havaitsemista ja tutkintaa.

Ihmiskauppa on myös sukupuolistunut ilmiö: seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhrit ovat pääasiassa naisia ja tyttöjä, kun taas monet tunnistetuista työperäisen ihmiskaupan uhreista ovat miehiä. Tämä ei tarkoita sitä, etteivätkö naiset joudu työperäisen ihmiskaupan uhreiksi, vaan he saattavat työskennellä enemmän piilossa olevilla aloilla, kuten kotitaloustyössä, mikä vaikeuttaa viranomaisten valvontaa ja tapausten paljastumista. Samoin miehet, pojat ja trans- ja muunsukupuoliset henkilöt voivat joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi. Lapset ja nuoret ovat myös alttiita kaikenlaiselle ihmiskaupalle, mukaan lukien rikollisuuteen pakottamiselle ja verkossa tapahtuvalle seksuaaliselle hyväksikäytölle. Pakkoavioliittoon liittyvää ihmiskauppaa on viime aikoina havaittu aiempaa useammin, ainakin Suomessa.

On näyttöä siitä, että ihmiskaupan uhreja voidaan käyttää hyväksi monin eri tavoin, esimerkiksi sekä seksuaaliseen hyväksikäytön tarkoituksessa että pakkotyössä.

Seksuaalisen hyväksikäytön uhrin voidaan pakottaa allekirjoittamaan asiakirjoja heidän nimissään perustetuille valeyrittäjille, heitä voidaan käyttää kulisseinä tai heidän nimissään voidaan hakea lainoja, ottaa luottokortteja tai hakea etuuksia, joita käytetään rahavirtojen lisäämiseen ja liiketoiminnan harjoittamiseen tai rikollisen toiminnan kustannusten kattamiseen. Ihmiskaupan eri muodoissa käytetyt toimintatapoja ei ole juurikaan verrattu toisiinsa (ks. kuitenkin CSD 2019a; 2019b). Tutkimukset osoittavat kuitenkin, että seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvästä ihmiskaupasta saadun rahan peussa tai siirtämisessä on paljon yhtäläisyyksiä verrattuna muihin ihmiskaupan muotoihin (FATF 2018; CSD 2019a; CSD 2019b).

Lisäksi useimmissa kartoituksen piiriin kuuluvissa maissa ihmiskaupparikosten tutkinnan ja syytteen saattamisen haasteiden on raportoitu olevan yhteydessä siihen, että voimassa olevaa ihmiskaupan vastaista lainsäädäntöä on vaikea tulkita ja panna täytäntöön. Usein vakavat hyväksikäyttötapaukset käsitellään ihmiskaupan sijaan työlainsäädännön rikkomisena tai parituksena. Vaikka lainvalvontaviranomaiset ja muut toimijat ymmärtävät ihmiskauppailmiön yhä paremmin, rikosoikeusviranomaiset eivät edelleenkään tunnista sitä riittävästi eivätkä puutu siihen. Tällä on merkittävä vaikutus asiaan liittyvien tapausten tunnistamiseen ja tutkintaan rikosoikeusjärjestelmässä (esim. Jokinen & Ollus 2019; Ylinen ym. 2020).

COVID-19-pandemialla ja Venäjän hyökkäyssodalla Ukrainassa on ollut kauaskantoisia vaikutuksia maailmantalouteen sekä ihmisten ja tavaroiden liikkumiseen. Sekä maailmanlaajuisesti että Euroopassa monet ihmiset ovat alttiimpia ihmiskaupalle ja hyväksikäytölle inflaation, työttömyyden ja konfliktien vuoksi.

**Tästä syystä on ratkaisevan tärkeää pitää
jatkossakin silmällä ihmiskauppiain,
välittäjien ja yritysten toimintatapoja.**

**Osa yrityksistä saattaa kriisin
seurauksena todennäköisemmin
turvautua hyväksikäyttöön säästääkseen
kustannuksista ja saadaksesen voittoa
laittomien keinojen avulla sekä
hyödyntämällä henkilöiden lisääntyntä
haavoittuvuutta.**

7

Yhteenveto: Hyväksikäytön kirjo

Määritelmät

TYÖPERÄISELLÄ IHMISKAUPALLA TARKOITETAAN henkilön työvoiman vakavaa hyväksikäyttöä taloudellisen hyödyn saamiseksi. Tyypillisesti työperäisen ihmiskaupan uhrin joutuvat tekemään pitkiä työpäiviä pienellä palkalla tai ilman palkkaa. Heitä esimerkiksi uhkaillaan, saatetaan velkasuhteen ja/tai heidän liikkumisvapauttaan voidaan rajoittaa.

SEKSUAALISEEN HYVÄKSIKÄYTTÖÖN LIITTYVÄ ihmiskauppa voi olla henkilön pakottamista prostituutioon, henkilön hyväksikäyttöä seksiteollisuudessa tai hänen alistamistaan muunlaiselle seksuaaliselle hyväksikäytölle.

Lähtökohdat

IHMISKAUPAN TAUSTAMOTIIVINA ON mahdollisuus ansaita rahaa. Rikollisten toimijoiden lisäksi myös legitiimit toimijat ja yritykset voivat hyötyä ihmiskaupasta.

IHMISKAUPPA ON SUKUPUOLITTUNUT ilmiö. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan uhrin ovat pääasiassa naisia ja tyttöjä, kun taas monet tunnistetuista työperäisen ihmiskaupan uhreista ovat miehiä.

YLEENSÄ IHMISKAUPPAAN LIITTYY erilaisia kustannuksia prosessin jokaisessa vaiheessa: rekrytoinnissa, kuljetuksessa ja hyväksikäytössä. Nämä kustannukset jäävät usein uhrin maksettaviksi, ja niitä voidaan peitellä ja kasvattaa niin, että uhri velkaantuu pahoin, mikä tekee hänestä yhä alttiimman hyväksikäytölle.

Työperäinen ihmiskauppa

REKRYTOINTIIN LIITTYVÄ HYVÄSIKÄYTTÖ

on yksi työvoiman hyväksikäytön ja ihmiskaupan keskeisistä riskitekijöistä. Se pitää sisälleen kohtuuttomien tai tekaistujen maksujen perimistä työpaikan saamisesta, matkustusasiakirjoista, "palvelumaksuista" jne. Tämän seurauksena työntekijä voi velkaantua ja olla alttiimpi muullekin hyväksikäytölle.

TURVAPAIKANHAKIJAT JA PAPERITTOMAT

maahanmuuttajat saattavat tuntea, että heidän on hyväksyttävä työtarjouksia huonoilla ehdoilla. Paperittomat maahanmuuttajat ovat usein haluttomia ilmoittamaan edes vakavasta hyväksikäytöstä, jos tämä voi johtaa heidän karkottamiseensa maasta.

SOSIAALISESTI MARGINALISOIDUT HENKILÖT,

kuten kodittomat, päihderiippuvuudesta kärsivät tai äskettäin vankilasta vapautuneet, voivat joutua sellaisten hyväksikäyttäjien kohteeksi, jotka hyödyntävät uhrien psykologista tai sosioekonomista haavoittuvuutta.

KOTITALOUSTYÖHÖN LIITTYVÄ HYVÄSIKÄYTTÖ

aiheuttaa erityisiä riskejä, koska se on viranomaisilta ja suurelta yleisöltä piilossa olevaa työtä ja monissa maissa osa epävirallista taloutta.

IHMISKAUPPIAILLA JA HYVÄSIKÄYTTÄJILLÄ

on erilaisia järjestelyjä ja liiketoimintarakenteita, joiden avulla he piilottavat laittoman toimintansa sekä kiertävät veroja ja sosiaaliturvamaksuja voittojensa maksimoimiseksi.

Näitä ovat:

VILPILLISET TYÖNTEKIJÖIDEN LÄHETTÄMISTÄ ulkomaille koskevat järjestelyt: joustavan työvoiman palkkaaminen niin, että työntekijöille maksetaan alipalkkaa lähtömaan alemman palkkatason mukaisesti.

PAKKO- TAI NÄENNÄISYRITTÄJYYS: tilanne, jossa työehdot muistuttavat työsuhdetta, mutta työntekijä on paperilla itsenäinen ammatinharjoittaja ja vastaa itsenäiseen ammatinharjoittamiseen liittyvistä riskeistä ja velvoitteista, kun taas työnantaja pystyy leikkaamaan kustannuksia.

ALIHANKINTAJÄRJESTELYT JA POSTILAATIKKOYRITYSTEN käyttö: tällaisten järjestelyjen avulla esimerkiksi salataan kolmansista maista tulevien työoikeudettomien maahanmuuttajien työsuhte palkkaamalla heidät toiseen (yleensä EU-) maahan johtavan alihankintaketjun kautta.

MAKSUHUIJAUKSET, KUTEN PALKAN takaisinmaksu: työntekijöille maksetaan kuukausittain kaikkien standardien mukaisesti, mutta heidän täytyy maksaa osa palkasta takaisin käteisenä tai heiltä vaaditaan liian suuria maksuja asumisesta, kuljetuksista, työkaluista, työvälineistä jne.

MUUT TYÖVOIMAN HYVÄSIKÄYTTÖÖN liittyvät järjestelyt / rikokset, kuten rahanpesu, kirjanpito- ja asiakirjojen väärentäminen, lahjonta ja kiskonta.

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa

VAIKKA TYÖPERÄISEN IHMISKAUPAN ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan toimintatavat eroavat toisistaan, niillä on myös monia yhtäläisyyksiä.

REKRYTOINTIIN LIITTYVÄ HYVÄKSIKÄYTTÖ on yksi työvoiman hyväksikäytön ja ihmiskaupan keskeisistä riskitekijöistä. Se pitää sisällään kohtuuttomien tai tekaistujen maksujen perimistä työpaikan saamisesta, matkustusasiakirjoista, "palvelumaksuista" jne. Tämän seurauksena työntekijä voi velkaantua ja olla alttiimpi muullekin hyväksikäytölle.

UHRIEN REKRYTOINTI TAPAHTUU pääasiassa verkossa. Ne, jotka etsivät työmahdollisuuksia seksialalta, rekrytoidaan usein väärillä lupauksilla: saavuttuaan vieraaseen maahan ilman rahaa tai paikallisia verkostoja heitä odottaakin paljon sovittua huonommat olosuhteet, ja he joutuvat hyväksikäytön uhreiksi.

MYÖS VERKOSSA TAPAHTUVA hyväksikäyttö on yhä yleisempää: ihmiskaupan uhrien palveluita mainostavat ilmoitukset julkaistaan usein samoilla sivustoilla kuin seksipalveluja myyvien henkilöiden ilmoitukset, minkä vuoksi ihmiskauppaan liittyvien ilmoitusten havaitseminen voi olla viranomaisille haastavaa. Seksuaalisen materiaalin suora verkkolähetys (striimaus) aiheuttaa samankaltaisia ongelmia, koska voi olla vaikea tietää, tekeekö henkilö sitä vapaaehtoisesti.

PAKKOAVIOLIITOLLA TARKOITETAAN TILANNETTA, jossa avioliitto solmitaan ilman toisen tai molempien osapuolten vapaata ja täyttä suostumusta, tai jossa toinen tai kumpikaan puoliso ei voi erota liitosta. Pakkoavioliiton uhrit ovat yleensä riippuvaisia puolisostaan rahan, asunnon, ruoan ja oleskeluluvan takia. He voivat myös kohdata monenlaista hyväksikäyttöä seksuaalisesta hyväksikäytöstä pakkotyöhön ja kotiorjuuteen.

Keskeisiä ominaisuuksia:

LAPSET JA NUORET ovat alttiita seksuaaliselle hyväksikäytölle sekä rikollisessa toiminnassa ja kerjäämisessä hyväksikäytölle. Lapset, jotka ovat karanneet kotoa, sijaishuollosta tai laitoksesta eli ns. hatkaajat ovat erityisesti vaarassa.

NIIN SANOTTUA LOVERBOY-MENETELMÄÄ käytetään yleisesti. Se viittaa käytäntöön, jossa tyypillisesti miespuolinen tekijä viettelee nuoria, haavoittuvia tyttöjä ja poikia teeskentelemällä olevansa romanttisesti kiinnostunut heistä ja lopulta alistaa heidät hyväksikäytölle.

IHMISKAUPPIAAT KÄYTTÄVÄT USEIN psykologista pakottamista ja traumasidettä kontrolloidakseen uhrejaan monimutkaisilla, vaikeasti havaittavilla tavoilla, kuten eristämällä, uhkailemalla ja nöyryyttämällä ja toisaalta satunnaisilla ystävällisyyden osoituksilla uhria kohtaan.

IHMISKAUPAN UHREJA VOIDAAN käyttää hyväksi monin tavoin: seksuaalisen hyväksikäytön uhrit voidaan esimerkiksi pakottaa allekirjoittamaan asiakirjoja vilpillisen yrityksen perustamiseksi sekä lainojen tai luottokorttien saamiseksi tai hakemaan etuuksia, joita tekijät sitten käyttävät rikollisen toimintansa rahoittamiseen.

MAAILMANLAAJUISET TAPAHTUMAT:

COVID-19-pandemia ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan

UUDESTA 2014 UUTEEN 2022 asti, jolloin täysimittainen hyökkäys alkoi, ukrainalaisia miehiä, naisia ja lapsia on käytetty hyväksi ja kaupattu Ukrainan sisällä ja yli rajojen seksuaalista hyväksikäyttöä varten sekä esimerkiksi rakennusalalla, teollisuudessa ja maataloudessa teetetävään pakkotyöhön.

HUHTIKUUN 2023 MENESSÄ yli viisi miljoonaa ukrainalaista pakolaista oli rekisteröity tilapäisen suojelun tai vastaavan suojelun piiriin Euroopassa. EU:n tilapäisen suojelun direktiivi ja ihmiskaupan vastaiset toimet kohdemaissa ovat voineet pienentää pakolaisten hyväksikäytön riskiä.

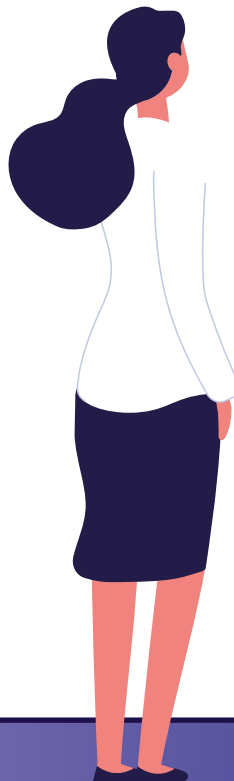
UKRAINALAISTEN PAKOLAISTEN HYVÄKSİKÄYTTÖÄ tai ihmiskauppaa ei ole tässä vaiheessa havaittu laajemmin, mutta hyväksikäytön riski on edelleen suuri.

COVID-19-PANDEMIAN YHTEYDESSÄ MATKUSTUSRAJOITUKSET hidastivat ihmisten liikkumista rajojen yli, mikä on saattanut lisätä paikallisten ja maassa jo asuvien maahanmuuttajien hyväksikäyttöä.

MAAILMANLAAJUISESTI SEKSUAALISEEN HYVÄKSİKÄYTTÖÖN liittyvän ihmiskaupan tunnistettujen uhrien lukumäärän vähentyminen voi viitata seksuaalisen hyväksikäytön vähentymiseen, mutta todennäköisempää

lienee se, että hyväksikäyttö on siirtynyt pois näkyvistä ja entistä turvattomampiin paikkoihin, mikä myös vaikeuttaa sen ilmituloa.

TYÖSUOJELUTARKASTUSKÄYNTJÄ TEHTIIN SULKUTOIMIEN aikana vähemmän. Monet yritykset kärsivät taloudellisesti ja joutuivat lomauttamaan työntekijöitään. Jotkut työntekijät joutuivat etsimään tulo-lähteitä muualta, kun taas toiset vaaransivat terveytensä työskentelemällä vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa pandemian aikana.

Katse tulevaisuuteen

COVID-19-PANDEMIALLA JA VENÄJÄN hyökkäyksellä Ukrainaan on ollut kauaskantoisia vaikutuksia maailmantalouteen sekä ihmis- ja tavaravirtoihin. Maailmanlaajuisesti ja Euroopassa monet ihmiset ovat entistä alttiimpia ihmiskaupalle ja hyväksikäytölle inflaation, työttömyyden ja konfliktien vuoksi.

ON RATKAISEVAN TÄRKEÄÄ pitää silmällä ihmiskauppiaiden, välittäjien ja yritysten toimintatapoja. Osa yrityksistä saattaa kriisien seurauksena todennäköisemmin turvautua laittomiin keinoihin ja hyväksikäyttöön kasvattaakseen voittoaan ja vähentääkseen kustannuksiaan.

Lähteet

- Allain, J., Crane, A., LeBaron, G., & Behbahani, L.** (2013). Forced Labour's Business Models and Supply Chains. Joseph Rowntree Foundation. <https://www.jrf.org.uk/sites/default/files/jrf/migrated/files/forced-labour-business-full.pdf>
- Aluehallintovirasto,** työsuojelun vastuualueet (2023). Aluehallintovirastot valvovat ulkomaista työvoimaa käyttäviä yrityksiä Suomessa. <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/torjuntatilastot/ty%C3%B6nantaj-ja-tilaajavastuu/>
- Amnesty International** (2022). Lithuania: Forced out or locked up – Refugees and migrants abused and abandoned. <https://www.amnesty.org/en/documents/eur53/5735/2022/en/>
- Bailey, R., Dugard, J., Smith, S. F. & Porges, S. W.** (2023). Appeasement: replacing Stockholm syndrome as a definition of a survival strategy, *European Journal of Psychotraumatology*, 14:1, 2161038.
- Baldwin, S. B., Fehrenbacher, A. E. & Eisenman, D. E.** (2015). Psychological Coercion in Human Trafficking: An Application of Biderman's Framework. *Qualitative Health Research* Vol. 25(9) 1171–1181.
- Benio, M.** (forthcoming). Summative Report Postcare Project. Kraków: European Labour Mobility Institute.
- Bureau of International Labor Affairs** (n.d.). Child Labor and Forced Labor Reports: Ukraine. <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/ukraine>

Burgos, C. R. & Del Pino, F. J. P. (2021). 'Business can't stop.' Women engaged in prostitution during the COVID-19 pandemic in southern Spain: A qualitative study. *Women's Studies International Forum* 86, 102477.

Casassa, K., Knight, L. G. & Mengo, C. (2022). Trauma Bonding Perspectives From Service Providers and Survivors of Sex Trafficking: A Scoping Review. *Trauma, Violence, and Abuse*. Vol. 23(3) 969–984.

CBSS TF-THB – Council of the Baltic Sea States Task Force Against Trafficking in Human Beings (2022). *Human Trafficking – Baltic Sea Region Round-up Report 2022*. <https://cbss.org/publications/human-trafficking-baltic-sea-region-round-up-report-2022/>

Center for the Study of Democracy CSD (2019a). *Financing of organised crime – human trafficking in focus*. Sofia. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.36697.36961>

Center for the Study of Democracy CSD (2019b). *Human trafficking and the economic/business sectors susceptible to be involved in the demand and supply chain of products and services resulting from victims' exploitation*. https://csd.bg/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2019_04/NET-COMBAT-CHAIN_Study_Report_EN.pdf

Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings.

Davies, J. (2019). From severe to routine labour exploitation: The case of migrant workers in the UK food industry. *Criminology & Criminal Justice*, 19(3), 294–310. <https://doi.org/10.1177/1748895818762264>

de Jesus Moura, J., Pinto, M., Oliveira, A., Andrade, M., Vitorino, S., Oliveira, S., Matos, R. & Maria, M. (2022). Sex workers' peer support during the COVID-19 pandemic: Lessons learned from a study of a Portuguese community-led response. *Critical Social Policy* 0(0), 1–22.

Delfi.ee. (2022). Sotsiaalkindlustusamet: põgenike majutuskohtades on nähtud luusimas kahtlaseid mehi, kes soovivad ukrainlasi tööle värvata. <https://www.delfi.ee/artikkel/96405051/sotsiaalkindlustusamet-pogenike-majutuskohtades-on-nahtud-luusimas-kahtlaseid-mehi-kes-soovivad-ukrainlasi-toole-varvata>

Diatlova, Anastasia (2019). *Between Visibility and Invisibility: Russian-speaking Women engaged in Commercial Sex in Finland*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Diatlova, Anastasia (2018). Conceptualisation of home among Russian-speaking women engaged in commercial sex in Finland, *Gender, Place & Culture*, 25(1), 61–79, DOI: 10.1080/0966369X.2017.1400950

Diatlova, Anastasia & Näre, Lena (2018). Living the Perpetual Border: Bordering practices in the lives of Russian-speaking women engaged in commercial sex in Finland, *Nordic Journal of Migration Research*, 8(3), 151–158. <https://doi.org/10.2478/njmr-2018-0017>

Directive 96/71/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 1996 concerning the posting of workers in the framework of the provision of services. *Official Journal of the European Communities*, No L 18/1.

Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA. *Official Journal of the European Union*, No L 101/1.

Doychak, K. & Raghavan, C. (2020) "No voice or vote:" trauma-coerced attachment in victims of sex trafficking, *Journal of Human Trafficking*, 6:3, 339–357.

Euractive 27.1.2023. UN: 2023 could see spike in human trafficking cases from Ukraine. <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/un-2023-could-see-spike-in-human-trafficking-cases-from-ukraine/>

European neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta.

European Commission (2022). An Anti-Trafficking Plan to protect people fleeing the war in Ukraine. https://home-affairs.ec.europa.eu/news/anti-trafficking-plan-protect-people-fleeing-war-ukraine-2022-05-11_en

European Commission (n.d.). Posted workers. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=471>

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2014). Addressing forced marriage in the EU: legal provisions and promising practices. Luxembourg: Publication Office of the European Union.

Eurostat (2023). Trafficking in human beings statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Trafficking_in_human_beings_statistics

FATF – APG. (2018). Financial Flows from Human Trafficking. Paris: FATF. <http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/human-trafficking.html>

Finwatch (2022). Pääurakoitsijoiden ihmisoikeusvastuu urakkaketjuissa 1/22. https://finwatch.org/images/reports_pdf/Paaurakoitsijoiden_ihmisoikeusvastuu_urakkaketjuissa_-_raportti_1.pdf

Government of the Netherlands. (n.d.) 'Loveboys'. <https://www.government.nl/topics/human-trafficking/romeo-pimps-loverboys>

GRETA (2022). Online and technology-facilitated trafficking in human beings. Council of Europe, April 2022. <https://rm.coe.int/online-and-technology-facilitated-trafficking-in-human-beings-full-rep/1680a73e49>

GRETA (2021). Reply from Poland to the Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties. Third evaluation round.

GRETA (2018) 26_POL. <https://rm.coe.int/reply-by-the-polish-authorities-to-greta-s-3rd-round-questionnaire-on-/1680a1f4b0>

GRETA (2020). Report submitted by the authorities of Ukraine on measures taken to comply with Committee of the Parties Recommendation CP(2018)29 on the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. Second evaluation round. CP(2020)07. <https://rm.coe.int/cp-2020-07-ukraine/16809eb4f6>

Haapala, M., Kajjanen, M., Minkinen, M. & Westlund, O. (2023). Hatkassa Suomessa. Kohti kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista. Pesäpuu ry. <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2023/03/HatkassaSuomessa-taittoversio-1.4-1.pdf>

Hannonen, Jani & Kainulainen, Heini (2022). Ihmiskaupan uhrien rankaisemattomuusperiaate. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-386-5>

Helsingin Sanomat 26.4.2023. Poliisi epäilee: Vietnamilainen nainen yritettiin tuoda Suomeen kasvihuoneyrittäjän seksuaalisesti hyväksikäytettäväksi. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009541255.html>

Helsingin Sanomat 22.4.2023. Pimeitä kuljetuksia. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009517649.html>

Helsingin Sanomat 12.4.2023. Nuorehko nainen ansaitsi yli 200 000 euroa parituksella Suomessa. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009513716.html>

Helsingin Sanomat 5.7.2020. Siivoton ala. <https://dynamic.hs.fi/a/2020/siivotonala/>

Helsinki Police Department (2022). Expert opinion from Helsinki Police Department to the Administration Committee concerning government proposal HE 114/2022 vp. (in Finnish) <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2023-AK-1536.pdf>

HEUNI (2022). Summary of the operational exchange visit to Lithuania; slides presented during the visit on "THB in Latvia: trends and modus operandi".

Hoff, S. & De Volder, E. (2022). Preventing human trafficking of refugees from Ukraine. A rapid assessment of risks and gaps in the anti-trafficking response. La Strada International & The Freedom Fund. https://freedomfund.org/wp-content/uploads/UkraineAntiTraffickingReport_2022_05_10.pdf

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä (2023). New clients in year 2022. https://www.ihmiskauppa.fi/en/materials/statistics_and_info_about_the_assistance_system_for_victims_of_human_trafficking/annual_overview_2022_of_the_nas/statistics_new_clients_in_2022

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä (2022). 2021 Annual Review of the National Assistance System for Victims of Human Trafficking. https://www.ihmiskauppa.fi/en/materials/statistics_and_info_about_the_assistance_system_for_victims_of_human_trafficking/annual_review_2021/statistics_new_clients_2021

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä (2021). Statistics and info about the Assistance System for Victims of Human Trafficking. https://www.ihmiskauppa.fi/en/materials/statistics_and_info_about_the_assistance_system_for_victims_of_human_trafficking

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä (n.d.a). Human trafficking related to sexual exploitation. https://www.ihmiskauppa.fi/en/human_trafficking/forms_of_human_trafficking/sexual_exploitation

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä (n.d.b). Helping victims of child trafficking and the children of trafficking victims. https://www.ihmiskauppa.fi/en/information_on_helping_victims/helping_victims_of_child_trafficking_and_the_children_of_trafficking_victims

Iltalehti 3.2.2023. Poliisi: "Käytännössä kaikki kehityksmaista Suomeen töihin pyrkivät maksavat kynnysrahaa". <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/8ec00dcb-19b3-459c-b278-250478d94942>

Institute for Human Rights and Business (n.d.). Dhaka Principles for Migration with Dignity. <https://dhakaprinciples.org/>

Institute for Human Rights and Business (n.d.). The Employer Pays Principle. <https://www.ihrb.org/employerpays/the-employer-pays-principle>

International Labour Organization ILO (2019). General principles and operational guidelines for fair recruitment and Definition of recruitment fees and related costs. International Labour Office, Geneva. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---migrant/documents/publication/wcms_536755.pdf

International Organization for Migration IOM (2022). Crisis Response Operational Update. <https://mailchi.mp/3b9bbdc0add3/iom-ukraine-operational-weekly-sitrep-18-to-24-october-5791402?e=e771809828>

International Organization for Migration IOM (n.d.). IRIS Ethical Recruitment. [https://iris.iom.int/](https://iris.iom.int/-b278-250478d94942)

Jokinen, A. & Ollus, N. (2019). Likainen vyyhti. Työperäisen hyväksikäytön liiketoimintamalli. HEUNI Publication Series No. 92b. Helsinki: HEUNI. <https://heuni.fi/-/report-series-92b>

Jokinen, A., Ollus, N. & Viuhko, M. (2011). Ehdolla millä hyvänsä. Työperäinen ihmiskauppa ja ulkomaa-laisten työntekijöiden hyväksikäyttö Suomessa. HEUNI Publication Series No. 67. Helsinki: HEUNI. <https://heuni.fi/-/report-series-67>

Kauranen, M. (2018). Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa. In Pekka Koponen, Raimo Lahti & Elina Elo (eds.) Valittuja kysymyksiä rikos- ja rikosprosessioikeudesta I. 105–136.

Kervinen, E. & Ollus, N. (2019). Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa Suomessa. HEUNI Publication Series No 89. Helsinki: HEUNI. <https://heuni.fi/-/report-series-89>

Laki liiketoimintakiellosta 1059/1985.

Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 44/2006.

Lehtinen, M. (2023). Hatkassa olevat nuoret kohtaavat monia vaaroja. Blog post, 31 Mar 2023. <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/hatkassa-olevat-nuoret-kohtaavat-monia-vaaroja>

Lilja, I., Kervinen, E., Lietonen, A., Ollus, N., Viuhko, M. & Jokinen, A. (2020). Unseen Victims. Why Refugee Women Victims of Gender-Based Violence Do Not Receive Assistance in the EU. HEUNI Publication Series No. 91. Helsinki: HEUNI. <https://heuni.fi/-/report-series-91>

Lõunaestlane 14.3.2023. Politsei kontrollis Pärnus kortermaja ehitusel töötavaid välismaalasi, kellest osa põgenes, aga nad saadi kätte. <https://lounaestlane.ee/politsei-kontrollis-parnus-kortermaja-ehitusel-tootavaid-valismaalasi-kellest-osa-pogenes-aga-nad-saadi-katte/>

Ministry of Justice of Estonia (2021). Kuritegevus Eestis 2021: Inimkaubandus. https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/inimkaubandus_page.html

MTV 6.3.2023 Kauneusalan yrittäjän ihmiskauppasyytteiden käsittely alkaa käräjillä. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kauneusalan-yrittajan-ihmiskauppasyytteiden-kasittely-alkaa-karajilla/8647700>

MTV 15.2.2023 Poliisi: Ihmiskaupasta epäillyn yrittäjän epäillään pestanneen lapsia pyykinpesijöiksi. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/poliisi-ihmiskaupasta-epaillyn-yrittajan-epaillaan-pestanneen-lapsia-pyykinpesijoksi/8634246>

Muraszkiewicz, J. (2020). New discussions on the complicated relationship between Poland and forced labour. London: Trilateral Research. https://cbss.org/wp-content/uploads/2020/09/CAPE_Poland.pdf

Keskusrikospoliisi (KRP). (2023). KRP selvitti törkeitä ihmiskaupparikosepäilyjä rakennusalalla. 2.5.2023. <https://poliisi.fi/-/krp-selvitti-torkeita-ihmiskaupparikosepailyja-rakennusalalla>

Occupational Safety and Health in Finland (2022). Serious shortcomings in the working time records of foreigners working in private homes. <https://www.tyosuojelu.fi/web/en/-/serious-shortcomings-in-the-working-time-records-of-foreigners-working-in-private-homes>

Oinonen, J. (2019). Majakka-hanke 2017–2018. Tukea ja tietoa ihmisille, joilla on kohonnut riski jäädä rikosoikeudellisten ja rikosuhripalvelujen ulkopuolelle. Loppuraportti 2019. Pro-tukipiste ry. https://protukipiste.fi/wp-content/uploads/2021/05/Pro-tukipiste_Raportti_Majakka_FI-NAL.pdf

Ollus, N. & Jokinen, A. (2013). "We've Got People Lined Up Behind the Door": Placing the Trafficking and Exploitation of Migrant Workers in Context in the Restaurant and Cleaning Sectors in Finland. In Ollus, N., Jokinen, A. & Joutsen, M. (2013) (eds.) Exploitation of Migrant Workers in Finland, Sweden, Estonia and Lithuania. Uncovering the links between recruitment, irregular employment practices and labour trafficking. HEUNI Publication Series No. 75. Helsinki: HEUNI, 31–170.

Ollus, N. (2016). From Forced Flexibility to Forced Labour: The Exploitation of Migrant Workers in Finland. HEUNI Publication Series No. 84. Helsinki: HEUNI. <https://heuni.fi/-/report-series-84>

Organization for Economic Co-operation and Development OECD (2023). What we know about the skills and early labour market outcomes of refugees from Ukraine. <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/what-we-know-about-the-skills-and-early-labour-market-outcomes-of-refugees-from-ukraine-c7e694aa/>

Organization for Security and Co-operation in Europe OSCE (2022). Recommendations on enhancing efforts to identify and mitigate risks of trafficking in human beings online as a result of the humanitarian crisis in Ukraine. https://www.osce.org/files/f/documents/4/c/516423_0.pdf

Organization for Security and Co-operation in Europe OSCE (2014). How to prevent human trafficking for domestic servitude in diplomatic households and protect private domestic workers. <https://www.osce.org/handbook/domesticsevitude>

OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) (2023). ODIHR Survey on the Safety and Security of Women Refugees from Ukraine. <https://www.osce.org/odihr/536019>

Pihlaja, S. & Roth, V. (2022). Seksuaaliväkivaltaa kohdanneiden ihmiskaupan uhrien avunsaantia parannetaan. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/seksuaalivakivaltaa-kohdanneiden-ihmiskaupan-uhrien-avunsaantia-parannetaan>

Plambech, S. (2022). "My body is my piece of land": Indebted deportation among undocumented migrant sex workers from Thailand and Nigeria in Europe. Security Dialogue 00(0), 1–16. <https://doi.org/10.1177/09670106221127844>

Pro Sentret (2021). Another Year of Covid-19. A follow-up report on the handling of the pandemic and persons who sell sex in Norway and the Nordic countries. <https://www.prosentret.no/getfile.php/131453-1669895959/Dokumenter/Another-year-of-COVID-19-Ida-Kock-2021%20%281%29.pdf>

Rappler (2022). Rough roads: The exploitation of Filipino truck drivers in Europe. <https://www.rappler.com/newsbreak/investigative/exploitation-experience-filipino-truck-drivers-europe-part-1/>

RIKU (2021). Rikosuhrapäivystys. Reilu työ -verkosto: Yrittäjydeksi verhottu työnteko voi johtaa hyväksikäyttöön. <https://www.riku.fi/reilu-tyo-verkosto-yrittajydeksi-verhottu-tyonteko-voi-johtaa-hyvaksikaytoon/>

RIKU (2022). SEIVE – seksuaaliväkivallan ja ihmiskaupan vastainen verkostohanke Powerpoint-esitys. Rikosuhrapäivystys.

RIKU (2023). Tapaaminen Rikosuhrapäivystyksen Saara Pihlajan kanssa.

Roth, V. & Luhtasaari, M. (2021). Finland fights human trafficking. Action Plan against Trafficking in Human Beings. Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements. 2021:24. Helsinki: Ministry of Justice. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-824-0>

SAK (2023). Työ- ja osaamisperusteisen maahanmuuton lisääminen edellyttää työmarkkinarikollisuuden kitkemistä ja maahanmuuttavien aseman parantamista. Tiedote, 4.2.2023. Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/tyo-ja-osaamisperusteisen-maahanmuuton-lisaaminen-edellyttaa-tyomarkkinarikollisuuden-kitkemista-ja-maahan-muuttavien-aseman-parantamista?publisherId=69817359&releaseld=69964659>

Tax Administration (2023a). Economic crime cases reported to the police increased in 2022. <https://www.vero.fi/en/grey-economy-crime/prevention/preventionstatistics/crime-prevention/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto (2023).

Työsuojeluhallinto (2022). Kodeissa työskentelevien ulkomaalaisten työaika-asioissa vakavia puutteita. <https://www.tyosuojelu.fi/-/kodeissa-tyoskentelevien-ulkomaalaisten-tyo aika-asioissa-vakavia-puutteita>

UKKO.fi (2023). UKKO.fi vaatii rakennusalan kevytyrittäjyyteen yhteisiä pelisääntöjä. Tiedote, 20.1.2023. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/ukko-fi-vaatii-rakennusalan-kevytyrittajyyteen-yhteisia-pelisaantoja?publisherId=69818585&releaseld=69963016>

United Nations Office on Drugs and Crime UNODC (2023). Global Report on Trafficking in Persons 2022. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTIP_2022_web.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime UNODC (2022). Conflict in Ukraine: Key Evidence on Risks of Trafficking in Persons and Smuggling of Migrants. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/Conflict_Ukraine_TIP_2022.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime UNODC (2020). Interlinkages between Trafficking in Persons and Marriage. Issue Paper, United Nations, Vienna. https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2020/UNODC_Interlinkages_Trafficking_in_Persons_and_Marriage.pdf

United Nations High Commissioner for Refugees UNCHR (updated 2023). Ukraine refugee situation. Operational data portal. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR (2022). UNHCR Statement on the UK's Homes for Ukraine scheme. <https://www.unhcr.org/uk/news/news-releases/unhcr-statement-uks-homes-ukraine-scheme>

United Nations High Commissioner for Refugees UNCHR (n.d.). Internally Displaced Persons (IDP). <https://www.unhcr.org/ua/en/internally-displaced-persons>

U.S. Department of Labor (2021). Child Labor and Forced Labor Reports: Ukraine. <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/ukraine>

U.S. Department of State (2022). Trafficking in Persons Report: Poland. <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/poland/>

U.S. Department of State (2021). 2021 Trafficking in Persons Report: Ukraine. <https://www.state.gov/reports/2021-trafficking-in-persons-report/ukraine/>

U.S. Department of State (2018). Trafficking in Persons Report: Ukraine. <https://www.state.gov/reports/2018-trafficking-in-persons-report/ukraine>

Valovirta, A. (2023). Sijaishuollosta katoaminen altistaa nuoren ihmiskaupan riskille. Blog post 12 April 2023. <https://syrjinta.fi/-/sijaishuollosta-katoaminen-altistaa-nuoren-ihmiskaupan-riskille>

Verohallinto (2023a). Poliisin tietoon tulleet talousrikollisuus kasvoi vuonna 2022. <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/torjuntatilastot/rikostorjunta/>

Verohallinto (2023b). Ajan-kohtaista. <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/torjunta/ajankohtaista/>

Verohallinto (2022a). Pakkoyrittäjyys ja valeyrittäjyys. <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/ilmi%C3%B6t/ty%C3%B6nteon-uu-det-muodot/pakko--ja-valeyritt%C3%A4jyys/>

Verohallinto (2022b). Kevyrittäjä työskentelee laskutuspalveluyrityksen kautta. <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/yritystoiminta/uusi-yritys/kevyrittaja/>

Verohallinto (2022c). Toimintaympäristön muutokset havaitaan nopeasti harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntatyössä. Julkaistu 16.5.2022. <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/ilmi%C3%B6t/tilannekuva/>

Verkhovna Rada of Ukraine (n.d.). Legislation banning recruitment companies from charging fees from persons seeking employment abroad. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2623-20?lang=en#Text>

Viuhko, M., Lietonen, A., Jokinen, A. & Joutsen, M. (eds.) (2016). Exploitative Sham Marriages: Exploring the Links between Human Trafficking and Sham Marriages in Estonia, Ireland, Latvia, Lithuania and Slovakia. HEUNI Report Series No. 82. Helsinki: HEUNI. <https://heuni.fi/-/report-series-82>

Vuolajärvi, N. (2019a). Precarious intimacies – Europeanised border regime and migrant sex work, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(7), 1090–1107, DOI: 10.1080/1369183X.2018.1430558

Vuolajärvi, N. (2019b). Governing in the Name of Caring – the Nordic Model of Prostitution and its Punitive Consequences for Migrants Who Sell Sex. *Sexuality Research and Social Policy* 16, 151–165. <https://doi.org/10.1007/s13178-018-0338-9>

Wartiovaara, V. (2021). Ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä voitaisiin kitkeä neljällä sanalla. Rakennusteollisuus, blogikirjoitus. <https://rakennusteollisuus.wordpress.com/2021/04/30/ulkomaisen-tyo-voiman-hyvaksikayttoa-voitai-siin-kitkea-neljalla-sanalla/>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu (2016). Nigerialaistautaiset seksuaalisesti hyväksikäytetyt ihmiskaupan uhrit Suomessa: Ulkomaalaislain soveltamiskäytäntö. Muistio VVTdno: 2016–552. <https://syrjinta.fi/-/kansallisen-ihmiskaupparaportoin-selvitys-suomen-oleskelulupa-kaytando-altistaa-uhrit-ihmiskau-pan-jatkumiselle>

Yle 21.11.2018. Nuorten sokerideitailu huolestuttaa asiantuntijoita – "Glamour voi houkuttaa nuoria, jotka eivät tiedä kovin paljon todellisuudesta". <https://yle.fi/uutiset/3-10519702>

Yle 5.8.2020. Seksikaupan kallis hinta. <https://yle.fi/uutiset/3-11470732>

Yle 6.8.2020. Seksikaupan uhreja ei auteta eikä tunnusteta tarpeeksi – naiset voivat pelätä Suomen viranomaisia yhtä paljon kuin ihmiskauppaita. <https://yle.fi/a/3-11481071>

Yle 28.9.2020. Pimeää hommaa. <https://yle.fi/uutiset/3-11543310>

Yle 23.3.2021. Poliisin uusi erikoisryhmä tutkii ihmiskauppaa ja paritusta – myös lainsäädäntöön on tulossa muutoksia, jotta uhreja voidaan auttaa paremmin. <https://yle.fi/a/3-11846474>

Yle 17.2.2022. Pohjanmaan poliisi Närpiön kiskontavyyhdistä: "Rikollinen toiminta on jatkunut pitkään, puhutaan kymmenistä vuosista". <https://yle.fi/a/3-12322961>

Yle 22.3.2022. Seksityötä tai kuvitteellinen työpaikka suomalaisesta yrityksestä – näin ukrainalais-pakolaisia huijataan työmarkkinoilla. <https://yle.fi/a/3-12369785>

Yle 1.4.2022. Uusi vangitsemispäätös Närpiön kiskontavyyhdistä – kasviuoneyrittäjä epäillään ihmiskaupan yrityksestä sekä törkeästä kiskonnasta. <https://yle.fi/a/3-12386292>

Yle 14.4.2022. Närpiön tapaus on poliisille vaikea tutkittava, sillä uhrit vaikenivat – osa pelkää palautusta, yhteisöstä eristämistä tai jopa väkivaltaa. <https://yle.fi/a/3-12405075>

Yle 17.11.2022. Närpiöläistä kasviuoneyrittäjää epäillään edelleen ihmiskaupasta ja törkeästä kiskonnasta. <https://yle.fi/a/74-20004992>

Yle 18.1.2023. Rakennusliitto syyttää ukrainalaisia työntekijöitä on käytetty törkeästi hyväksi Tamperella isolla työmaalla. <https://yle.fi/a/74-20013521>

Yle 20.1.2023. Raportti paljastaa, miten ukrainalaisten oikeuksia poljettiin työmaalla Tampereella: kuvaavaa on jo, miten kävi tarkastajan kirjeelle. <https://yle.fi/a/74-20013839>

Yle 2.2.2023. Pääurakoitsija kieltää kevyrittäjyyden Sulka-vuoren työmaalla – ukrainalaiset palkataan työsuhteisiin. <https://yle.fi/a/74-20016159>

Yle 6.2.2023. Latvialainen yritys kiistää ukrainalaisten hyväksikäytön Tampereen jättityömaalla ja saattaa haastaa Rakennusliiton oikeuteen. <https://yle.fi/a/74-20016658>

Ylinen, P., Jokinen, A., Pekkarinen, A-G., Ollus, N. & Jenu, K. (2020). Uncovering labour trafficking. Investigation tool for law enforcement and checklist for labour inspectors. HEUNI Publication Series No. 95a. <https://heuni.fi/-/report-series-no.-95a>

#ELECT THB

Enhanced Law Enforcement
Cooperation and Training on
Trafficking in Human Beings